

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÇEVİRİ STRATEJİLERİ AÇISINDAN TÜRKÇE VE
FRANSIZCA YAKINMA SÖZ EDİMİ**

İLGİN GÜLİZ ARAS

BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Yusuf POLAT

KIRIKKALE-2022

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEVİRİ STRATEJİLERİ AÇISINDAN TÜRKÇE VE
FRANSIZCA YAKINMA SÖZ EDİMİ

İLGİN GÜLİZ ARAS

BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Yusuf POLAT

KIRIKKALE-2022

Kabul ve Onay

İlgin Güliz ARAS tarafından hazırlanan “ÇEVİRİ STRATEJİLERİ AÇISINDAN TÜRKÇE VE FRANSIZCA YAKINMA SÖZ EDİMİ” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Yusuf POLAT

İmza.....

Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

Başkan: Doç. Dr. Ayşen Zeynep ORAL

İmza.....

Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı

Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

Üye: Doç. Dr. Duran İÇEL

İmza.....

Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 07/07/2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza

İlgin Güliz Aras

07.07.2022

ÖZET

ÇEVİRİ STRATEJİLERİ AÇISINDAN TÜRKÇE VE FRANSIZCA YAKINMA SÖZ EDİMİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Yusuf POLAT

Temmuz 2022, 96 sayfa

Bu çalışmada, profesyonel çevirmenlerin çevirilerinde başvurdukları stratejilerin belirlenmesi ve belirlenen stratejilerin çeviri sürecini yeterince açıklayıcı olup olmadıklarının incelenmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle çeviri stratejileri, yakınma söz edimi ve daha önce gerçekleştirilen çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Araştırma sorularını yanıtlamak için Fransız yazarlar René Goscinny ve Albert Uderzo'nun ilk olarak 1961 yılında yayımladıkları, dünya çapında bilinen ve Türkçeye de çevirileri yapılan Astérix dizisinden derlenen 130 Fransızca yakınma sözcüğü ve 205 Türkçe çevirisi bir veri tabanında karşılıklı olarak incelenmiştir. Yapılan incelemede, Fransızca yakınma söz ediminin a) karşıtlama b) sorgulama c) isyan d) suçlama e) söylenme f) hayıflanma ve g) kalıplaşmış yapılar olmak üzere 7 biçimde gerçekleştirildiği saptanmıştır.

Çalışmanın devamında Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemlerine dayanarak bütüncedeki yakınma sözcüklerinin sırasıyla en çok uyarlama, bire bir çeviri, değiştirim ve dönüştürüm yöntemleriyle çevrildiği belirlenmiştir. Ancak bu çeviri yöntemlerin çeviri sürecini açıklamada yeterli olmadıkları gözlemlenmiştir. Sonuç olarak çevirmenlerin bağlam odaklı bir çeviri anlayışını benimsedikleri ve belirtikleştirme ve sezdirim gibi edimbilimsel kavramlara sıklıkla başvurduğu ve bu kavramların çeviri ve çeviribilim bünyesinde bir çeviri stratejisi kapsamında yer alması gerektiği düşünülmektedir. Daha sonra yapılacak çalışmalar için de farklı söz edimlerinin gerçekleşme biçimlerinin belirlenmesi, çeviri ve çeviribilimle ilişkilendirilmesi çevirmen eğitiminde eğitmenlerin belirli bir çeviri yöntemi belirlemeleri, bu doğrultuda öğrenci üretimlerini değerlendirebilmeleri ve öğrencilerin kendi çevirilerini gerekçelendirebilmeleri için önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Edimbilim, söz edimleri, yakınma, çeviribilim, Astérix, Asteriks.

ABSTRACT

Turkish and French Complaint as a Speech Act in Terms of Translation Strategies

Kırıkkale University

Graduate School Of Social Sciences

Department of Western Languages and Literatures, Master's Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yusuf POLAT

July 2022, 96 pages

The aim of this study is to determine the translation strategies used by professional translators in their translations and to examine whether the determined strategies are sufficient to explain the translation process. In this direction, first of all, information about translation strategies, complaint and previous studies are given. Then, 130 French complaint utterances and 205 Turkish translations from the worldwide known series Asterix, first published in 1961 by French writers René Goscinny and Albert Uderzo, were examined in a database. In the examination, it was determined that the speech act of complaining in French is performed in 7 ways: a) antiphrasis b) questioning c) revolting d) blaming e) grumbling f) bewailing and g) idioms and fixed expressions.

Then, based on the translation methods of Vinay and Darbelnet, it was determined that the complaint utterances in the corpus were mostly translation by adaptation, literal translation, transposition and modulation. However, it has been observed that these translation methods are not sufficient to explain the translation process. As a result, it is thought that translators adopt a context-oriented understanding of translation and frequently refer to pragmatic concepts such as explicitation and implication, and these concepts should be included as a translation strategy within translation and translation studies. For future studies, it is recommended to determine the realization forms of different speech acts, to associate them with translation and translation studies, so that trainers can determine a specific translation method in translator education, evaluate student productions in this direction, and students can justify their own translations.

Key Words: Pragmatics, speech acts, complaint, translation studies, Astérix, Asterix.

TEŞEKKÜR

“Musiki öyle bir denizdir ki ben paçaları sıvadım; ama hâlâ içine giremedim” der ünlü bestekâr Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi. Ben bu sözün yalnızca musikide değil öğrendiğimiz her bilgide geçerli olduğu kanaatindeyim. Şu anda okumakta olduğunuz bu çalışma, uzun ve kimi zaman zorlu addedebileceğim bir öğrenim sürecinin ürünüdür. Bu süreçte emeği geçen herkese teşekkürü borç bilirim.

Öncelikle lise yıllarımdan bu yana ilgisini, bilgisini ve desteğini hiç esirgemeyen, değerli danışman hocam Doç. Dr. Yusuf POLAT’a saygılarımı sunar ve teşekkür ederim. Ayrıca değerli görüşleriyle katkılarını sağlayan hocalarım Doç. Dr. Ayşen Zeynep ORAL ve Doç. Dr. Duran İÇEL’e teşekkür ederim.

Bu süreçte ihtiyacım olan kaynakları edinmemeye yardımcı olan İdil MERAL, Orlin GANİ, Neslihan Şeyma ÖZDEMİR ve Dürin POOK’a, ayrıca hep yanımda olan dostlarım Şimal GENÇEL ve Melda KAĞNICI’ya teşekkür ederim.

Son olarak varlıklarına her zaman şükrettiğim, hayatımın her anında bana olan sevgilerini, ilgilerini ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem, babam, ablalarım ve Leo’ya sevgi ve saygılarımı sunar ve çok teşekkür ederim.

Faydalı olması dileklerimle...

İlgin Güliz ARAS

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
TEŞEKKÜR	VI
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
TABLolar DİZİNİ	XIII
KISALTMALAR DİZİNİ	XIV
BİRİNCİ BÖLÜM: TEZE İLİŞKİN BİLGİLER	1
1.1. Tezin Adı	1
a. Tezin Konusu	1
b. Amaç	1
c. Önem	2
d. Araştırma Soruları	3
e. Kapsam ve Sınırlılıklar	4
1.2. YÖNTEM	4
1.3. VERİ TOPLAMA VE ÇÖZÜMLEME TEKNİKLERİ	4
1.4. Araştırma Geçmişi	5
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Çeviri ve Çeviribilim	8
2.1.1. Dilbilimde Edinç Kavramı	8
2.1.2. Çeviri Edinci	9
2.1.3. Çeviri ve Çeviribilimin Bilgi Kuramı	11

2.1.4. Çeviribilimin Araştırma Alanları.....	11
2.2. Çeviribilimin İnceleme Konuları.....	13
2.2.1. Girdi.....	14
2.2.2. Çıktı.....	14
2.2.3. Süreç.....	14
2.2.4. Merkezi Eyleyen.....	14
2.3. Çeviribilim, Dilbilim ve Edimbilim İlişkisi.....	15
2.3.1. Çeviribilim ve Dilbilim İlişkisi.....	15
2.3.2. Bir Dilbilim Alanı Olarak Edimbilimin Çeviribilime Yansımaları.....	16
2.4. Çeviri Stratejileri.....	17
2.4.1. Doğrudan Yöntemler.....	18
2.4.1.1. Ödünçleme (l'emprunt).....	19
2.4.1.2. Öykünme (le calque).....	19
2.4.1.3. Bire Bir Çeviri (la traduction littérale).....	19
2.4.2 Dolaylı Yöntemler.....	19
2.4.2.1. Dönüştürüm (la transposition).....	20
2.4.2.2. Değiştirim (la modulation).....	20
2.4.2.3. Eşdeğerlik (l'équivalence).....	21
2.4.2.4. Uyarlama (l'adaptation).....	21
2.5. Mona Baker ve Çeviri Stratejileri.....	22
2.5.1.Sözcük Düzeyinde Profesyoneller Tarafından Kullanılan Stratejiler....	23
2.5.1.1. Daha Genel (Üst Anlamalı) Bir Sözcük ile Çeviri.....	23
2.5.1.2. Daha Etkisiz ve Alt Anlamalı Bir Sözcük ile Çeviri.....	23
2.5.1.3. Kültürel İkame ile Çeviri.....	23
2.5.1.4. Ödünçlenen Bir Sözcük ya da Ödünçlenen Sözcük ve Açıklaması ile Çeviri.....	24

2.5.1.5. İlgili Bir Sözcük Kullanarak Açıklama ile Çeviri.....	24
2.5.1.6. İlgisiz Sözcükler Kullanarak Açıklama ile Çeviri	24
2.5.1.7. Çıkartma Yöntemiyle Çeviri	24
2.5.1.8. Resimleme ile Çeviri.....	25
2.5.2. Deyimlerin Çevirisinde Kullanılan Stratejiler.....	25
2.5.2.1. Benzer Anlam ve Biçime Sahip Bir Deyim Kullanmak	25
2.5.2.2. Benzer Anlam Ancak Farklı Biçime Sahip Bir Deyim Kullanmak .	25
2.5.2.3. Kaynak Dildeki Deyimi Ödünçleme	25
2.5.2.4. Açıklama ile Çeviri	26
2.5.2.5. Deyimdeki Kelime Oyunun Çıkarılması ile Çeviri.....	26
2.5.2.6. Deyimin Tamamının Çıkarılması ile Çeviri.....	27
2.6. Mine Yazıcı ve Çeviri Stratejileri Sınıflandırması.....	27
2.6.1. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri Stratejileri.....	27
2.6.1.1. Ödünçleme	27
2.6.1.2. Somutlaştırma.....	27
2.6.1.3. Üst Anlamlı/Alt Anlamlı Çeviri.....	28
2.6.1.4. Türetme	28
2.6.1.5. Telafi	28
2.6.1.6. Çıkarım.....	28
2.6.2. Tümce ve Metin Düzeyinde Anlamsal ve Edimsel Çeviri Stratejileri .	28
2.6.2.1. Yer Değiştirme	29
2.6.2.2. Açıklama	29
2.6.2.3. Uyarılama	29
2.6.2.4. Standartlaştırma.....	29
2.6.2.5. Perspektif Kaydırma.....	30
2.6.2.6. Açıklamalı Çeviri	30

2.6.2.7. Yabancılaştırma/Yerelleştirme	30
2.6.2.8. Daraltma/Genişletme	30
2.7. Çeviri Stratejileri Eleştirileri.....	31
2.7.1. Michel Ballard ve Çeviri Yöntemleri	31
2.7.2. Gérard Hardin, Cynthia Picot ve Çeviri Yöntemleri	32
2.8. Edimbilimsel Belirtikleştirme.....	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SÖZ EDİMLERİ ve YAKINMA SÖZ EDİMİ.....	33
3.1. Austin ve Söz Edimleri Kuramı.....	34
3.2. Searle ve Söz Edimleri Kuramı	37
3.3. Grice ve İş birliği İlkesi	38
3.4. Yakınma Söz Edimi	39
3.4.1. Yakınmaya İlişkin Sözlüksel İnceleme	39
3.4.2. Yakınma Söz Ediminin Gerçekleşme Koşulları	40
3.4.3. Yüz Kavramı ve Yakınma Söz Edimi	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	42
4.1. Veri Tabanı	42
4.1.1. Yakınmanın Gerçekleşme Nedenleri.....	42
4.1.2. Yakınma Söz Ediminin Fransızcada Gerçekleşme Biçimleri.....	43
4.1.2.1. Karşıtlama.....	43
4.1.2.2. Sorgulama.....	46
4.1.2.3. İsyân	52
4.1.2.4. Suçlama	58
4.1.2.5. Söylenme	65
4.1.2.6. Hayıflanma	71
4.1.2.7. Kalıplaşmış Yapılar	74
4.2. Söz Edimi Takımları.....	78

4.3. Çeviri Stratejileri Açısından Yakınma Söz Edimi.....	79
4.3.1. Dönüştürüm	80
4.3.2. Değiştirim	81
4.3.3. Bire Bir Çeviri	81
4.3.4. Uyarlama	82
BEŞİNCİ BÖLÜM: BULGULAR, SONUÇ ve ÖNERİLER	83
KAYNAKLAR	89
ÖZ GEÇMİŞ	96

ŞEKİLLER DİZİNİ

2.1.	Holmes ve Çeviribilimin Alt Alanları.....	12
2.2.	Vinay ve Darbelnet'nin Çeviri Yöntemleri.....	18
2.3.	Dönüştürüm Yönteminde Gösteren Düzeyde Değişiklik.....	20
2.4.	Herkese Bir “Halley” Oluyo! Sloganı.....	26
2.5.	Everyone Goes “Halleyuya!” Sloganı.....	26
4.1.	Çeviri Yöntemlerinin Dağılımı.....	80
4.2.	Dönüştürüm Örneği.....	80
4.3.	Dönüştürüm Örneği 2.....	80
4.4.	Değiştirim Örneği.....	81
4.5.	Değiştirim Örneği 2.....	81
4.6.	Bire Bir Çeviri Örneği.....	81
4.7.	Bire Bir Çeviri Örneği 2.....	82
4.8.	Uyarlama Örneği.....	82
4.9.	Uyarlama Örneği 2.....	82

TABLÖLAR DİZİNİ

2.1.	Tümce ve Sözce Nitelikleri.....	16
3.1.	Bir Edimselin Yerinde Olması İçin Gereken Koşullar.....	35
3.2.	Rica Edimsöz Ediminin Gerçekleşme Koşulları.....	37
3.3.	Yakınma Söz Ediminin Gerçekleşme Koşulları.....	41
4.1.	Yakınmanın Gerçekleşme Nedenleri.....	42
4.2.	Söz Edimi Takımları.....	78
4.3.	Söz Edimi Takımları 2.....	79

KISALTMALAR DİZİNİ

Y	Yakınan, Konuşucu
YYA	Yakınmaya Yol Açan Kişi, Dinleyici
YYAD	Yakınmaya Yol Açan Durum

BİRİNCİ BÖLÜM: TEZE İLİŞKİN BİLGİLER

1.1. Tezin Adı

Çeviri Stratejileri Açısından Türkçe ve Fransızca Yakınma Söz Edimi

a. Tezin Konusu

Bu tez çalışmasında, çeviri, çeviribilim ve çeviri stratejileri ile edimbilim, söz edimleri ve yakınma söz edimi konu edilmektedir. Bu çerçevede, çeviri edinci ve çeviri ediminin bileşenleri girdi, çıktı, merkezi eyleyen ve çeviri süreci tezin konusu kapsamındadır. Çeviri edimini gerçekleştirdiği sırada merkezi eyleyenin (çevirmen) başvurduğu çeviri stratejileri ve yöntemleri tezin diğer konu alanlarından biridir.

b. Amaç

Tezin amacı, dallar arası bağımsız bir bilim dalı olan çeviribilim ile dilbilimin alt alanlarından edimbilimin inceleme konusu olan söz edimlerinin temel kavram ve kuramları ışığında çeviri stratejilerinin incelenmesidir. Bu amaçla, öncelikle çeviribilim ve inceleme konularının betimlenmesi, ikinci olarak edimbilim ve söz edimleri hakkında bilgi verilmesi ve yakınma söz ediminin karşılaştırmalı bir bakışla incelenmesi, üçüncü aşamada çeviri stratejilerinin tanımlanması ve yakınma söz edimi gerçekleştirimlerinden (sözceler) oluşturulacak veri tabanının çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Elde edilecek verilerden hareketle yakınma söz ediminin çevirisinde profesyonel çevirmenlerce kullanılan stratejiler ve bu stratejilerin yeterli olup olmadıklarının belirlenmesi hedeflenmektedir. Tezin bir diğer amacı da kültürler arası bir edim olarak çeviri ediminin belli bir söz edimi çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmesidir.

İnceleme ile yakınma söz ediminin Türkçe ve Fransızcada nerede, hangi durumlarda ve nasıl gerçekleştirildiği, gerçekleştirimi sırasında iki dilin gerçekleştirim biçimlerinin örtüşen ve örtüşmeyen yanlarının ortaya konması

amaçlanmaktadır. Çalışmanın, bu yönüyle bir ilk örnek olması ve sonrasında diğer söz edimlerinin bu tezde izlenen yolla karşılaştırmalı olarak incelenmesine dayanan yeni bir inceleme alanı oluşturması amaçlanmaktadır. İnceleme alanı her bir söz ediminin gerçekleştirimi sırasında kullanılan sözcelerin belirlenmesinden sonra iki dilli bir veri tabanı için altyapı oluşturulabileceği değerlendirilmektedir.

c. Önem

Çalışmada adı geçen söz edimi kavramı edimbilimin araştırma ve inceleme konusudur. Dilbilimin alt dallarından biri olan edimbilim konuşucular ile dil göstergeleri arasındaki ilişkiyi inceleyen daldır. Yapısal dilbilimin, dil göstergesini bağlamdan soyutlayarak inceleme yaklaşımından farklı olarak dil kullanıcısı ile göstergeyi bağlamı içerisinde incelemeyi amaçlar. Bu yönüyle, yabancı dil öğretiminde olduğu gibi, çevirmen eğitiminde de önemli paradigma değişimlerine yol açmış olan edimbilim çeviribilim alanına edimbilimsel eşdeğerlik ve edimbilimsel belirtikleştirme gibi önemli kavramları kazandırmıştır.

Kullanımbilim olarak da adlandırılan edimbilimin çeviribilime katkısı bununla sınırlı değildir: Çevirmenin çalışma alanı olan anlam kavramının açıklanmasında imgeci anlam (Locke, 2000), göndergeci anlam (Frege, 1948) ve davranışçı anlam (Bloomfield, 1933) kuramlarına ek olarak edimbilimsel anlam kavramı da edimbilim sayesinde alanyazına eklenmiştir. Ayrıca amaç odaklı paradigma olarak adlandırılan çeviri kuramlarının temel dayanağı da önemli ölçüde edimbilimin ileri sürdüğü anlam anlayışıdır.

Bu nedenle çevirmen eğitiminde eğitmenlerin;

- a) belirli bir çeviri yöntemi belirlemeleri,
- b) öğrenci üretimlerini bu yöntem doğrultusunda değerlendirmeleri,
- c) öğrencilerin kendi çevirilerini gerekçelendirebilmeleri

için edimbilim ve söz edimleri sözce, söz edimi, niyet, önvarsayım ve sezdirim gibi temel araçlar sunmaktadır. İletişim yetisi (Hymes, 1991) kavramı özünde, belli bir dilde yetkin bireyin dilin dilbilgisi (yapılabilirlik) ve sözcük bilgisi bileşenlerine ek olarak yerindelik (toplumdilbilim) ve kullanılabilirlik (edimbilim) düzlemlerine de egemen olduğu düşüncesine dayanmaktadır.

Çeviri sürecinin tüm aşamalarında söz edimi kavramı önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim alımlama aşamasında edimsöz gücünün, önerme içeriğinin ve gerçekleşme biçiminin belirlenmesi gerekmektedir. Aynı şekilde yeniden dile getirme aşamasında da

1. yapılabirlik (üretilebilirlik)
2. kullanılabilirlik,
3. yerindelik,
4. erişilebilirlik,
5. birimsel denklik (Hymes, 1991)

ölçütlerine ek olarak konuşma kurallarına (miktar, biçim, nitelik, bağıntı) (Grice, 1995) uyulup uyulmadığının belirlenmesi çevirmen adayının rastlantısal bir aktarımcıdan öte,

- a) bağlamı yeniden yaratan,
- b) söylemi yeniden oluşturan

yaratıcı bir eyleyen konumuna getirebileceği düşünülmektedir.

d. Araştırma Soruları

Çevirmen eğitimi almakta olan çevirmen adayları genellikle bire bir çeviri stratejilerini kullanma eğilimindedir. Nitekim dilsel yetkinlik, çeviri deneyimi ve çeviri edimiyle ilgili kuramsal farkındalık arttıkça çevirmen adaylarının dolaylı çeviri stratejilerini kullanma eğilimleri artmaktadır (Polat, 2022). Söz edimleri kavramı sözcelerin anlaşılmasına ilişkin yeni bir yaklaşımı ifade etmektedir. Sözceleri oluşturan dilsel birimlerin ötesinde sözcelerin iletişimsel niyetinin belirleyici rol oynadığı edimbilimsel anlam yaklaşımı çerçevesinde bakıldığında strateji kavramı da yeni bir anlam yüklenmektedir.

Bu doğrultuda profesyonel çevirmenlerin başvurdukları çeviri stratejilerinin belirlenmesi aşağıdaki iki sorunun yanıtları aranmaktadır:

1. Söz edimi gerçekleştirimlerinin çevirisinde hangi stratejilere başvurulmaktadır?

2. Alanyazındaki çeviri stratejileri çeviri sürecini yeterince açıklayabilmekte midir?

f. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma yakınma söz edimi ile sınırlıdır. Çevirinin yönü ise Fransızcadan Türkçeye şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Yöntem

Araştırma nitel bir araştırma olup yöntem olarak tarama yoluyla belge incelemesi yöntemi kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010, s. 16). “Belge incelemesi yöntemi araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 189).

1.3. Veri Toplama ve Çözümleme Teknikleri

Betimlenen yöntem doğrultusunda araştırmada Fransız yazarlar René Goscinny ve Albert Uderzo'nun ilk olarak 1961 yılında yayımladıkları, dünya çapında bilinen ve Türkçeye de çevirileri yapılan Astérix dizisinin (Astérix le domaine des dieux, Astérix chez les belges, Astérix chez les bretons, Astérix chez rahâzade, Astérix en corse, Astérix et le chaudron, Astérix le goths, Astérix et les normands, Astérix combat des chefs, Astérix le gaulois, Astérix le grand fossé, Astérix la grande traversée, Astérix la serpe d'or, Astérix le devin, Obélix et Compagnie) kitapları belge incelemesinin konusu yapılmaktadır.

Bütünceden elde edilen 130 Fransızca ve çevirilerinden oluşan 205 Türkçe yakınma sözcüğü Microsoft Excel tablosuna elle girilmiştir. Veri tabanındaki sözcükler anlamı (olumlu, olumsuz), tümce türü (bildirme, soru, emir, ünlem), yakınma gerekçesi ve gerçekleşme biçimi (doğrudan, dolaylı), söz edimi takımları, özgün ve çeviri kitap adları, sözcüklerin sayfa numaraları, çevirmen ve çeviri yönü ölçütleri çerçevesinde çözümlenmiştir. Çözümlemenin ikinci aşamasında ise sözcüklerin çevirisinde başvurulan çeviri yöntemleri ve girişimi (artırma, eksiltme, çarpıtma) belirlenmiştir.

1.4. Araştırma Geçmişi

Söz edimlerine ilişkin daha önceki çalışmalar incelendiğinde, araştırmaların çoğunlukla yabancı dil öğrenenlerin yakınma söz edimine odaklanarak dil kullanımına yönelik olduğu gözlemlenmiştir (Olshtain ve Weinbach, 1987; Boxer, 1993; Murphy ve Neu, 1996; Akıncı, 1999; Deveci, 2003; Bikmen ve Martı, 2013; Önalın ve Çakır, 2018). Bu çalışmalardan birinde Olshtain ve Weinbach, konuşucunun yakınma söz edimin gerçekleştirirken kademeli olarak artan 6 seçeneği olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmacılar bu seçenekleri a) hasar ve yüz tehdidini en aza indirmek için doğrudan iletişime girmeme b) rahatsızlık veya hoşnutsuzluğunu ifade etme c) doğrudan şikâyet etme d) suçlama e) uyarı f) doğrudan tehdit etme olarak sıralamışlardır (Olshtain ve Weinbach, 1987, s. 199-200).

Boxer, anadili İngilizce olan Amerikalı konuşucular ile İngilizce öğrenen Japon öğrencilerinin yakınma söz edimine verdikleri yanıtları incelemiştir. İnceleme sonucunda, Japon öğrencilerin yakınma söz edimine dolaylı olarak 6 şekilde yanıt verdiği gözlemlenmiştir. Bu gerçekleştirimlerin sırasıyla şaka yapma, alay etme, cevap vermiyormuş gibi yapma, soru sorma, tavsiyede bulunma veya öğüt verme, çelişkili cevap verme veya teselli etme olduğunu bulgulamıştır (Boxer, 1993, s. 286-287).

Yakınma söz edimi üzerine gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Murphy ve Neu, anadili İngilizce olan Amerikalı konuşucuların yakınma söz edimini 4 adımda gerçekleştirdiklerini ortaya koymuşlardır (Murphy & Neu, 1996, s. 202). Bu adımlar sırasıyla

a) niyetin ifade edilmesi

[1] Aramızdaki problemleri konuşarak halletmek istiyorum.

b) yakınma

[2] Bıktım, usandım bu tavırlarından.

c) eleştirme

[3] Bu tutumun sana hiç yakışmıyor.

d) gerekçelendirme

[4] Aileme karşı da ayıp ediyorsun, alınıyorlar artık.

e) bir çözüm seçeneği olarak rica etme

[5] Oraya her gidişimizde bu kadar surat asmasan, olmaz mı?

şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Murphy ve Neu'nun bu çalışması aslında yakınma söz ediminin tek bir sözceyle değil, birden çok sözcenin bir araya gelerek oluşturdukları bir sözceler bütünüyle yerine getirildiğini göstermektedir. Nitekim sözcelerden yalnızca biri yakınmayı gerçekleştirirken diğerleri destekleyici bir işlev görmektedir. Bu sözceler kümesine edimbilim alanyazında söz edimi takımı adı verilmektedir (Polat, 2015, s. 27).

Söz edimleri ile çeviri stratejilerini çeviri ve çeviribilim kapsamında inceleyen çalışma sayısı fazla değildir (Wahana, Nababan ve Santosa, 2019; Sakulpimolrat, 2019). İnternet üzerinde yayımlanan *Flawless* adlı çizgi romandaki öfke söz edimlerinin İngilizceden Endonezya diline çevirisinde kullanılan çeviri stratejilerini inceleyen Wahana et. al. (2019) inceleme sonucunda, 109 sözcenin çevirisinde 15 farklı çeviri stratejisinin kullanıldığını ve bunların sırasıyla en çok eşdeğerlik, açıklama, dönüştürüm, ödünçleme, sezdirim, ekleme, değiştirim, uyarılma, telafi, çıkarma, genelleme, söylem oluşturma, bire bir çeviri ve son olarak özelleştirme olduğunu saptamışlardır.

Bir diğer çalışmada ise, Sakulpimolrat (2019), *Küçük Prens* romanından alınan 191 yönlendirici söz ediminin (soru sorma, emretme, istek, tavsiye verme, yalvarma ve davet etme) çevirisinde en çok eşdeğerlik olmak üzere sırasıyla çeşitleme, dönüştürüm, sezdirim, açıklama, söylem oluşturma, değiştirim, açıklama, telafi, ekleme, çıkarma, ödünçleme, bire bir çeviri ve genelleme stratejilerine başvurulduğunu belirlemiştir.

Çalışmaların sayısının az olması, edimbilim ve çeviribilim ilişkisi açısından yetersizlik doğurmakta ve bu tez çalışmasının önemini artırmaktadır. Buradan elde edilecek verilerin iki önemli alanda etkileri olabileceği düşünülmektedir. Bu alanlardan ilki çevirmen eğitimi alanıdır. Söz konusu alanda edimbilim ve iletişim yetisi kavramından hareketle ders materyalleri, etkinlikleri ve ölçme

değerlendirme araçları tasarlanabilecektir. İkinci alan ise kuramsal çeviri araştırmaları alanı olup çeviri araştırmaları ile karşılaştırmalı kültür araştırmalarını birleştiren bir yaklaşımla Fransızca ve Türkçe çeviri alanında belli söz edimlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi önem taşımaktadır. Buradan elde edilecek verilerin çeviri amaçlı karşılaştırmalı söz edimi araştırmalarına model oluşturabileceği düşünölmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çeviri ve Çeviribilim

2.1.1. Dilbilimde Edinç Kavramı

Dilbilim alanında ilk defa Noam Chomsky tarafından kullanılan ‘edinç’ kavramı, Chomsky’nin tabiriyle, “konuşucu ve dinleyicinin kendi dilinin bilgisidir” (1965, s. 4). 1965 yılında Üretici Dilbilgisi kuramını geliştiren Chomsky, *Aspects of the Theory of Syntax* adlı çalışmasında edinç (competence) ve edim (performance) ayrımı yapar. Edinç ve edim kavramları, dilin çift eklemliliğini andırır. Edinç kavramı, dinleyici ve konuşucunun zihninde oluşan soyut tümce ve içerisinde barındırdığı anlamdır. Bir ifade dinleyiciye iletildiği anda, ifadenin edinci, dinleyicinin zihninde doğuştan gelen dizgesel bir yetenek ile, zihnine yerleşir. Bu eylem dilin birinci eklemliliğini oluşturur. Öte yandan, edim kavramı bir ifadenin somut bir dizge ile işlenmesidir, bu eylem ise dilin ikinci eklemliliği oluşturur ve dilin çift ekleminin ayrılamayacağı gibi edinç ve edim kavramları da birbirinden ayrılamaz. Bir diğer deyişle “edim edincin gerçekleşme düzlemidir” (Bayraktar, 2018, s. 116).

Chomsky’nin yaptığı ayrımın benzeri Saussure tarafından da ortaya konmuştur. Saussure’ün dil ve söz ayrımı Chomsky’nin edinç ve edim ayrımına benzerlik göstermektedir. Saussure’ün ayrımında dil “dilyetisinin birey dışında kalan toplumsal bölümüdür ve birey onu tek başına ne yaratabilir ne de değiştirebilir. Dil varlığını yalnızca, topluluk üyeleri arasında yapılmış bir tür sözleşmeye borçludur” (Saussure, 1998, s. 44). Buna karşılık söz ise “toplumsal hiçbir şey içermez; sözün tüm gerçekleştirmeleri bireysel ve anlaktır” (Saussure, 1998, s. 51). Bir diğer deyişle, Saussure’ün ayrımında dil toplumsal, sabit ve uzlaşımaya dayalıdır, söz ise bireysel ve hareketlidir.

2.1.2. Çeviri Edinci

Tarih boyunca Étienne Dolet gibi çevirmen ve düşünürler, çevirmenin ve doğru kabul edilen çevirilerin hangi niteliklere sahip olması gerektiği hakkında çalışmalar yapılmıştır ve çeviribilimin kuramsallaşması itibariyle de devam etmiştir. Bu çalışmalar öncelikle çeviri edincinin bileşenlerini belirlemeye yönelik oluşturulmuş, ardından çevirmenin sahip olması gereken edinçler incelenmeye başlanmıştır. Çeviri edincinin bileşenlerinin belirlenmesi konusunda görüş ortaya koyan çeviribilimciler arasında ilk akla gelenler Neubert (2000), Procés d'Adquisició de la Competència Traductora i Avaluació (PACTE, 2000), Schäffner (2000), Pym (2003) ve son olarak Yazıcı (2007)'dir. Bu çalışmaların ortak yanı, çevirinin çok bileşenli bir edinç olduğunu ortaya koyuyor olmalarıdır.

Örnek olarak, PACTE araştırma grubu çeviri edinci için 6 bileşenli bir model önermiştir. Bunlar sırasıyla iki dilde iletişim edinci, dil dışı edinç, araçsal-profesyonel edinç, psiko-fizyolojik edinç, transfer edinci ve stratejik edinçtir. İki dilde iletişim edinci “genel anlamda dilsel iletişim için gerekli bilgi ve becerileri temel alan sistem” olup genel geçer deyişle iki dili biliyor olmayı kapsar. Dil dışı edinç ise “her çeviri durumunun ihtiyaçlarına göre başvurabilen genel dünya ve uzman bilgisidir”. Dil dışı edinç, çevirmenin iki dil biliyor olmasının çeviri edinci için yeterli olmadığını dolaylı bir ifadesidir. Araçsal-profesyonel edinç “hem ticaret araçları hem de mesleğe ilişkin bilgi ve becerilerden oluşur”. Bundan başka, psiko-fizyolojik edinç “her türlü psiko-motor, bilişsel ve tutumsal kaynakları kullanma becerisi” olarak tanımlanmaktadır. Transfer edinci, 5 bileşeni bütünleştiren merkezi bir edinçtir. Genel anlamda kaynak metnin hedef dilde yeniden ifade edilmesini kapsar. Son olarak stratejik edinç, “çeviri sürecinde karşılaşılan sorunları çözmek için kullanılan bilinçli ve bilinçsiz; sözlü ve sözsüz tüm bireysel yöntemleri içerir” (PACTE, 2000, s. 101-102).

Çeviri edincinin bileşenlerinin belirlenmesi konusunda bir diğer öneri Anthony Pym tarafından yapılmıştır. Pym (2003) çeviri edincini 4 başlık altında toplamıştır. İlk edinç, “dilsel çözümlenmeye açık iki dilli bir çeviri edinci” olup iki dili biliyor olmayı kapsar. İkinci edinç, “toplumsal ve tarihsel değişimin sonucuna bağlı olarak sonuçlanan piyasa talepleri açısından çeviri edinci”dir. Üçüncü edinç, “profesyonel, teknolojik, kültürel ve dilsel becerileri kapsayan çok

bileşenli bir çeviri edincidir”. Son olarak dördüncü edinç ise, “ilk üç edincin üzerinde bulunan bir “süper-edinç” olarak tanımlanmaktadır (Pym, 2003, s. 481).

Albrecht Neubert, çeviri sürecinin çeşitli görevler içerdiğini ve çevirmenlerin bu görevler ile çeviri edinçleri aracılığıyla başa çıktıklarının altını çizmektedir (2000, s. 3). Bu edinçlerin sırasıyla karmaşıklık, ayrışıklık, yaklaşıklık, açık uçluluk, yaratıcılık, durum odaklılık ve tarihsellik olmak üzere 7 özelliği bulunmaktadır (2000, s. 5). Neubert, çeviri edinci özelliklerinin yanı sıra 5 bileşenli çeviri edinci modeli önermiştir. Bu edinçler, dil edinci, metin edinci, konu edinci, kültür edinci ve aktarım edincidir. Dil edinci “çevirinin olmazsa olmazıdır ve kaynak ve hedef dillerinin dilbilgisel ve sözlüksel bilgisi çeviri edincinin ana bileşenlerindedir” (Neubert, 2000, s. 6-10).

İkinci edinç ise metin edincidir. Metin edinci, “çevirmenin kaynak ve hedef dil, kültür ve metinlerin normlarına aşina olmaları ve metinsel özellikleri tanımaya duyarlı olmalarını” ifade eder. Üçüncü edinç olan konu edinci “metin edinciyle bağlantılıdır, çevirmenler her şeyi bilemez ve bilmek zorunda da değildirler ama ihtiyaç halinde bilgiye nasıl ulaşacaklarını bilmelidirler”. Bir diğer edinç kültür edincidir ve genel dünya bilgisi ve görüşünü kapsamaktadır. Son olarak aktarım edinci ise “kaynak metinleri hedef metinlere dönüştürme taktikleri ve stratejilerini” kapsar (Neubert, 2000, s. 6-10).

Çevirinin çok bileşenli bir edinç olduğunu ortaya koyan bir diğer çalışma Alman çeviribilimci Christina Schäffner tarafından yapılmıştır. Çeviri edincinin yalnızca iki dil bilmekle kalmayıp farklı yetkinlikleri de gerektirdiğini öne süren Schäffner çeviri edinci için 6 bileşenli bir model önermiştir. Bu edinçler sırasıyla, dil edinci, kültürel edinç, metin edinci, alan/konu edinci, araştırma edinci ve son olarak aktarım edincidir.

Dil edinci “çeviri sürecindeki söz konusu dilleri” kapsamakla beraber genel anlamda iki dil biliyor olmayı ifade eder. Kültürel edinç “çeviri sürecinde söz konusu ülkelerdeki tarihi, politik; ekonomik ve kültürel konulardaki genel bilgiye” sahip olmayı belirtmektedir. Metin edinci “metinlerin düzeni ve dilsel normları” kapsayan edinç olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer edinç “çeviri sürecindeki konu ile ilgili uzmanlığı” ifade eden alan/konu edincidir. Çevirmenin sahip olması gereken bir diğer edinç “metinlerin kültürler arası aktarımına özgü

sorunlarını çözme becerisini amaçlayan” araştırma edincidir. Son olarak aktarım edinci ise “hedef dilde metinler üreterek çeviri etkinliğinin gerçekleştirilmesini” ifade eder (Schäffner, 2000, s. 146).

Son olarak Mine Yazıcı 7 bileşenli bir çeviri edinci modeli önermiştir. Bu edinçler sırasıyla, kaynak ve erek dil/kültür bilgisi, kuramsal bilgi, çok dilli çevrilebilecek teknik metin oluşturma bilgisi, araştırmaya yönelik üst bilgi ve beceri, elektronik araçlarla ilgili bilgi, proje tasarım bilgisi ve pazarlama bilgisidir (Yazıcı, 2007, s. 139-150).

Görüldüğü üzere, çeviri edincine yönelik farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Çalışmalarda ortak düşünce olan dil edincinin çeviri edinci açısından tek başına yeterli olmadığı görüşü, çeviri ve çevirmenlerin eğitimi ve uygulanması açısından belli başlı sorunları bulunduğunu ifade etse de örnek gösterilen çalışmalar ve alanyazındaki diğer çalışmalarda görüş birliğine varılmadığı görülmektedir.

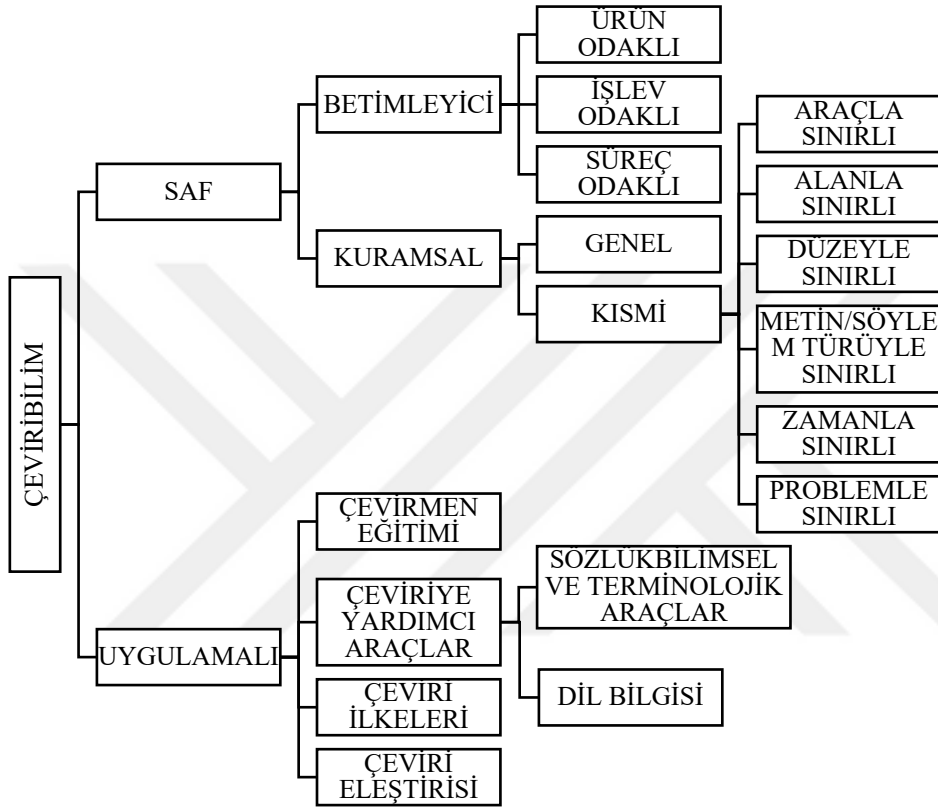
2.1.3. Çeviri ve Çeviribilimin Bilgi Kuramı

Çeviri etkinliği 20. yy’a kadar özerkliğini ilan edememiş ve dilbilim bir alt dalı olarak kabul görmüştür. Çeviribilimin özerkliğini ilan edişi zaman almış olsa da çevirinin disiplinler arası bir edim olduğu araştırmacılar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Örneğin genellikle toplumbilimleri alanında sınıflandırılan çeviribilimi kimi araştırmacılar, “çeviri etkinliğinin çevirmenin zihninde gerçekleştiği gerekçesiyle, doğa bilimleri arasında sınıflandırılmasını istemektedirler” (Guidère, 2008, s. 10). Ayrıca “Eugene A. Nida ile Charles R. Taber gibi uzmanlar çeviri işinin, bir toplumun ve bir dönemin bağlamı içinde yer aldığını ve dolayısıyla da çevirinin “etnososyolojik” bir boyutunun bulunduğunu vurgulamışlardır; bu da çeviribilimin toplumsal bilimlerin uzantısında da yer aldığını gösterir” (Ladmiral, 2012, s. 139). Bu hususta aynı görüşe sahip Gile ise disiplinler arası yaklaşımlarda, “sosyoloji, dilbilim, bilişsel psikoloji, nörolingüistik, tarih, karşılaştırmalı edebiyat, felsefe, eğitim bilimleri vb.” gibi alanların çeşitliliğini vurgulamaktadır (2005, s. 258).

2.1.4. Çeviribilimin Araştırma Alanları

Çeviribilim alanının özerk bir bilim dalı olarak araştırma alanları 1972 yılında *Çeviribilimin Adı ve Doğası* adında bir bildiride James Holmes tarafından

belirlenmiştir. Araştırmacı çeviribilimin, fen bilimi alanlarından farklı olduğunu ve İngilizcede insan bilimleri için yeni kullanılmaya başlanan *study* sözcüğünün çeviribilim için daha uygun olduğunu savunmuştur. Bu nedenle çeviri etkinliği için *çeviribilim (translation studies)* adlandırmasını önermiştir (1988, s. 175). Holmes'ün çeviribilime katkıları bununla sınırlı kalmamış, araştırmacı ayrıca çeviribilimin alt dallarını belirlemiştir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1: Holmes ve çeviribilimin alt alanları

Şekilde görülebileceği gibi, Holmes çeviribilimi, saf ve uygulamalı olmak üzere ikiye ayırmıştır. Saf çeviribilimin iki amacı bulunmaktadır. Bu amaçlar Hempel'e göre (akt. Holmes, 1988, s. 176) öncelikle "çeviri ve çeviri olgularını kendi deneyim dünyamızda belirginleştikleri biçimde betimlemek ve bu olguların açıklanabileceği ve tahmin edilebileceği genel ilkeler oluşturmaktır". Bu nedenle Holmes, saf çeviribilimi betimleyici ve kuramsal olarak tekrar ikiye ayırmıştır. Betimleyici çeviribilim araştırmaları, ürün, işlev ve süreç odaklı olarak üçe ayrılırken kuramsal çeviribilim araştırmaları kısmi ve genel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ürün odaklı çeviribilim çalışmaları çeviri metninin betimlenmesini ifade etmektedir. İşlev odaklı çeviribilim çalışmaları bağlamsal

incelemeleri, süreç odaklı çeviribilim ise çeviri sürecine ilişkin çalışmaları ifade etmektedir (Holmes, 1988, s. 176-177).

Kuramsal çeviribilim genel ve kısmi olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel kuramlar çeviribilim içerisindeki kuramlaşma çalışmalarını tanımlarken kısmi kuramlar, araç, alan, metin/söylem, zaman ve problemlerle sınırlandırılmış kuramları tanımlamaktadır. Uygulamalı çeviribilim çalışmaları, çevirmen eğitimi, çeviriye yardımcı araçlar, çeviri ilkeleri ve çeviri eleştirisi olmak üzere dörde ayrılır. Son olarak çeviriye yardımcı araçları da ikiye ayıran Holmes, bu alanları sözlükbilimsel ve terminolojik araçlar ve dil bilgisi kaynakları olarak tanımlamaktadır.

Öte yandan Holmes bildirisinde çeviribilimi betimleyici, kuramsal ve uygulamalı olarak 3 dala ayırdığını belirtmekle beraber aslında çeviribilimin 3 dalını da kapsayan 2 alanı daha vurgular. Birinci alan çeviri tarihidir. İkinci alan ise yöntem veya üst kuramsal adı verilen alandır ve araştırma yöntemleri ve modellerini kapsamaktadır (Holmes, 1988, s. 183).

Çeviribilimin araştırma alanlarına yönelik farklı çalışmalar Holmes'in ardından Gideon Toury ve Peter Newmark tarafından gerçekleştirilmiştir. Gideon Toury, Holmes'in düşüncelerine çoğunlukla katılmakta, fakat betimsel çeviribilim çalışmalarının uygulamalı çeviribilime dahil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Zira ürün, işlev ve süreç odaklı çalışmalar uygulamalı çeviribilimin inceleme malzemelerini oluşturmaktadır. Newmark ise yalnızca uygulamalı çeviribilim alanına odaklanmıştır. Zira Newmark'a göre kuramsal çalışmalar, uygulamalı çeviribilimde ortaya çıkabilecek sorunlara çözüm odaklı gerçekleştirilmelidir.

2.2. Çeviribilimin İnceleme Konuları

Çeviribilimin inceleme konuları, çeviri etkinliğini tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle, bir dilden diğerine aktarımı, çeviri edimini ifade etmektedir. Çeviribilimin inceleme konularını çeviri ediminin bileşenleri oluşturmaktadır. Bu bileşenler ayrı ayrı sıralanabilmekle birlikte genellikle tek başlarına değil, diğer bileşenlerle ilişkileri çerçevesinde incelenmektedir. Çeviri ediminin bileşenleri girdi, çıktı, süreç ve merkezi eyleyen olmak üzere dörde ayrılmaktadır.

2.2.1. Girdi

Çevirinin girdisi, sözlü ya da yazılı üründür. Talep doğrultusunda bir dilden diğerine çevrilmek istenen kaynak metni ve söylemi ifade etmektedir. Girdi taşıyıcı bakımından sınıflandırıldığında yazılı ve sözlü olabilir. Dilsel iletişimin temel öğeleri arasında incelendiğinde gerçekleştirim biçimi bakımından konuşucu veya yazar, içerisinde taşıdığı niyet bakımından gönderge, üretildiği dil bakımından ise düzgü kavramlarına karşılık gelir. İşlev bakımından da gönderge işlevi, anlatım işlevi, sanat işlevi, çağrı işlevi, ilişki işlevi veya üst dil işlevi özelliği taşıyabilir.

2.2.2. Çıktı

Çevirinin çıktısı çevrilmiş üründür. Talep doğrultusunda başlamış olan çeviri sürecinin sonlanmış haline karşılık gelir. Tamamen merkezi eyleyenin kararları ile oluşan çıktı, girdiden son derece uzaklaşmış veya tamamen olmasa da yakınlaşmış olabilir. Yani nadiren de olsa girdideki iletişimsel niyet çıktıda bulunmayabilir.

2.2.3. Süreç

Çeviri edinci veya aktarım edinci olarak da tanımlanan süreç, girdinin çıktıya dönüşürken merkezi eyleyenin zihninde gerçekleşen eylemdir. Çevirmenin sahip olduğu edinçler sayesinde yürütülür. Çeviri sürecine ilişkin tarih boyunca çeşitli kuramlar ve stratejiler geliştirilmiş olsa da uygulama yöntemi her zaman çevirmenin kararlar bütünüdür. Süreç, girdinin çözümlenmesiyle başlar. İçerdiği iletişimsel niyet öncelikle merkezi eyleyenin zihnine yerleşir. Ardından girdi biçimsel yapı bozumuna uğrar ve hedef dilin koşulları çerçevesinde yeniden yapılandırılır. Bu yeniden yapılandırmanın sonucunda da çıktı elde edilir.

Çeviri sürecini *yorumlayıcı çeviri kuramı*'nda ele alan Lederer'e göre (akt. Guidère, 2008, s. 70) “çeviri süreci, kaynak metnin anlaşılması, dilsel biçimi yeniden yapılandırma ve anlaşılan fikirleri ve hissedilen duyguları başka bir dilde ifade etmektir”.

2.2.4. Merkezi Eyleyen

Merkezi eyleyen veya çevirmen, çeviri sürecini gerçekleştiren, girdi ile çıktı arasındaki köprüyü oluşturan kişidir. Guidère'e göre (2008, s. 16), “bilişsel

bilimler, çevirmenin çeviri sürecinde merkezi bir role sahip olduğunu ancak bu süreci tam olarak kontrol edemediğini göstermektedir”. Zira süreç her ne kadar çevirmenin zihninde gerçekleşse de çevirmenin yeniden yapılandırma süreci dilin olanaklarıyla sınırlıdır.

2.3. Çeviribilim, Dilbilim ve Edimbilim İlişkisi

Çeviribilim ve edimbilimin kuramsallaşmasında dilbilimcilerin çağdaş yaklaşımlarının payı büyüktür. Raková’ya (2016, s. 88) göre, “çeviri üzerine bilgiler ve kuramsal açıklamalar biriktiren çağdaş çeviribilimin doğuşu İkinci Dünya Savaşı (1945) sonrası dönemde gerçekleşir”. Edimbilimin gelişimi ise, dilbilimcilerin dil felsefesindeki gelişmelerden etkilenmeleri ile hız kazanmış, sözcük üretimi üzerine çalışmalar başlamıştır.

2.3.1. Çeviribilim ve Dilbilim İlişkisi

Çeviriyi kuramlaştırma çalışmaları görece yenidir. Bu girişimler genellikle dilbilimin verileri doğrultusunda yürütülmüştür. Bu çalışmalara ilk olarak dilbilimci Roman Jakobson’un çalışmaları örnek gösterilebilir. 1959 yılında yayımladığı *On Linguistic Aspects of Translation* adlı makalesinde dil içi, diller arası ve göstergeler arası olmak üzere üç ayırım yapmış ve eşdeğerlik kavramını gündeme getirmiştir (Jakobson, 1959). Dil içi çeviri aynı dil içerisinde farklı göstergelerin kullanımı, diller arası çeviri farklı dil kullanımı son olarak göstergeler arası çeviri ise dil düzgüsünün dilsel olmayan göstergelerle ifade edilmesidir (Jakobson, 1959, s. 233). Jakobson’un eşdeğerlik konusundaki düşünceleri ise eşdeğerliğin tam olarak sağlanamadığı yönündedir. “Diller arası çeviride kaynak ve hedef dildeki ifadeler tam bir eşdeğerlik göstermez, yalnızca dil bileşenleri arasında bir yakınlık söz konusu olabilir ve bu yakınlık, iletişime engel olmayan bir anlam açılımı ile gerçekleştirilebilir” (1959, s. 233).

Aynı dönemde çeviriye, dilbilimden yola çıkarak, dizgesel bir yöntem geliştirmeyi hedefleyen karşılaştırmalı biçembilim çalışmaları yapılmıştır. Vinay ve Darbelnet’in (1958) çeviri yöntemleri bu çalışmalar arasında yer almaktadır. Öte yandan Vinay ve Darbelnet, çevirinin “dilbilimin keşfedilmemiş olgularını gün yüzüne çıkaran yardımcı disiplini” olduğunu ifade etmektedirler (1958, s. 25).

2.3.2. Bir Dilbilim Alanı Olarak Edimbilimin Çeviribilime Yansımaları

Edibilim veya pragmatik, dil felsefesinin temel sorunlarından anlam sorununa önerilmiş dördüncü yaklaşım türüdür. Dilbilimin alt dallarından biri olan edimbilimin araştırma konusu sözcelerin üretildiği koşulları ve üretenleri göz önünde bulundurarak dili incelemesidir. Amacı iletişimsel niyeti çevirmek olan çeviribilimle edimbilimin bakış açıları hemen hemen ölçüşür. Bu nedenle edimbilimsel incelemelerin çeviribilime katkısı yadsınamaz. Hatta Mason'a göre (akt. Kansu Yetkiner, 2009, s. 33) "çeviri, çevirmen de dahil olmak üzere dil kullanıcılarının ön varsayımda bulunduğu, sezdirim ve çıkarsama yaptığı bir dizi iki taraflı amaç içeren metinlerin yer aldığı bir iletişim eylemidir".

Benzer düşüncelere sahip Blum-Kulka ise (1981, s. 89) "söz edimlerinin hem çeviri kuramı hem de çeviri çalışmalarında uygulanabileceğini önermektedir". Zira "çeviriyi, hedef dilde anlamsal eşdeğerlik elde etmeye çalışırken, hedef üzerinde aynı etkiyi bırakacak düzsöz ve edimsöz ediminin yeniden gerçekleştirme girişimi olarak tanımlar" (Blum-Kulka, 1981, s. 89-90).

Edibilim ve dilbilimi ilgilendiren iki önemli kavram, sözce ve tümce kavramlarıdır. Özsoy, Erk Emeksiz, Turan ve Uzun'a (2013, s. 73) göre "sözce belli bir bağlamda üretilen ifadeyken tümce sözcelerden soyutlanarak üretilmiş, belli bir bağlamdan bağımsız ele alınan dilbilgisel bütünlüktür". Anlam karışıklığını önlemek için iki kavram arasındaki farklar aşağıdaki gibi listelenebilir.

Nitelik	Tümce	Sözce
Alan	Dilbilgisi	Edibilim
Anlam	Soyut	Somut
Varlık	Kurmaca	Gerçek
Kullanım	Toplumsal	Bireysel
Gerçekleşme	Biçimsel	Bağlamsal

Tablo 2.1: Tümce ve ve sözce nitelikleri

Şekilde görüldüğü üzere, tümce dilbilgisinin alanıyken sözce edimbilimin inceleme birimidir. Buna karşılık tümce soyut ve kurmaca niteliklere sahip olup

sözdizim kurallarına bağımlı olarak dilin konuşucuları tarafından kullanılır. Sözce ise her zaman bağlama göndermede bulunduğu için somut ve gerçektir. Ayrıca bağlamın çeşitliliği bireysel kullanım alanını yansıtmaktadır. Son olarak sözce ile tümce arasında keskin çizgiler bulunmamakta ve sözce tümce kapsamında yer alabilmektedir. Bu durumda Saussure'ün ayırımına göre sözce incelemesi söz, tümce incelemesi ise dile ilişkindir.

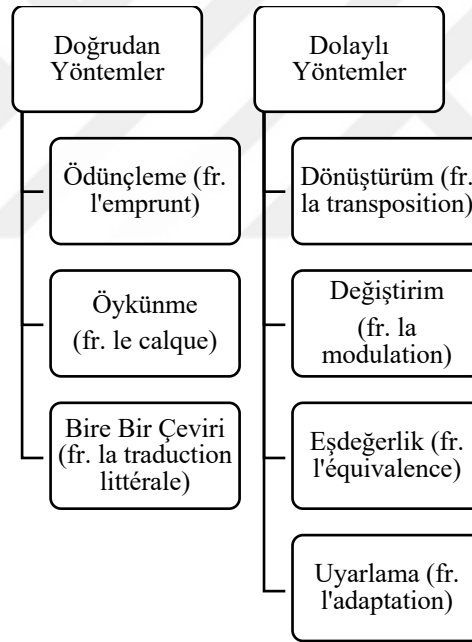
2.4. Çeviri Stratejileri

Strateji kavramı siyasal, ekonomik, psikolojik ve askerî alanlarda kullanılmakta, kimi kaynaklarda “bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı, izlem” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019). TDK'nın tanımı stratejiyi farklı nitelikteki güçleri bir arada kullanmaya dayalı bir bilim, sanat, izlem olarak görürken çeviri stratejileri kavramı Gürçağlar (2019, s. 38) tarafından “çevirmenlerin bir metni seçerken ve çevirirken o metne yaklaşımları ve aktarım sırasında benimsedikleri birtakım yöntemler” olarak tanımlanmaktadır. Her iki yaklaşım arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Çünkü birincisi stratejiyi bilim, ikincisini yöntem olarak adlandırmaktadır. Fakat ikinci tanımda çevirmenin metni seçerken veya çevirirken başvurduğu “birtakım yöntemler” ile birinci tanımda sözü edilen “barış ve savaşta” belli nitelikteki “güçleri bir arada kullanma bilimi” arasında koşutluk olduğu açıktır.

Venuti (2005, s. 240) stratejilerin, “yabancı bir metni seçme ve çevirmek için bir yöntem geliştirme görevlerini içerdiğini ve bu görevlerin kültür, ekonomi ve siyaset gibi çeşitli etmenler tarafından belirlendiğini” vurgulamaktadır. Yalçın ise (2015, s. 95) stratejilerin, “çevirmen tarafından tasarlanan ve çevirmenin bir çeviriyi nasıl yapacağını kapsayan bir plan” olduğunu ileri sürmektedir. Gürçağlar ile Venuti'nin tanımlarında strateji yalnızca çeviri edimini, diğer bir deyişle, uygulamasını değil, çeviri amaçlı olarak metnin seçimini de kapsamaktadır. Buna karşılık Yalçın stratejiyi yalnızca çeviri edimi kapsamında değerlendirmekte ve tanımlamaktadır. Bu çalışmada strateji yalnızca çeviri edimi sırasında çevirmenin başvurduğu, benimsediği ve işe koştuğu her tür yol,

yaklaşım veya yöntem olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla çeviri stratejisi çeviri sürecinin bir parçası olarak görülmektedir.

Çeviri stratejileri üzerine yapılan çalışmalardan kuşkusuz en yaygın olarak bilineni, Vinay ve Darbelnet'nin (1958) "Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction" adlı çalışmasıdır. Her ne kadar strateji terimini kullanmamış olsalar da araştırmacılar, doğrudan veya dolaylı olmak üzere 2 ana çeviri yönteminden söz etmektedirler (Vinay ve Darbelnet, 1958, s. 46-54). Doğrudan yöntemler çok genel bir yaklaşımla, iki dil arasındaki yapısal ve üst dilsel benzerlikler nedeniyle dilsel birimlerin yapısal değişimlere uğratılmaksızın aktarımını ifade etmektedir. Dolaylı yöntemler ise diller arasındaki yapısal ve sözlüksel farklılıklar nedeniyle gerek sözdizimsel düzeyde gerekse de sözlüksel düzeyde değişimlere başvurmanın zorunlu olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Doğrudan ve dolaylı yöntemler şu şekilde gösterilebilir¹:

Şekil 2.2: Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemleri

2.4.1. Doğrudan Yöntemler

Doğrudan yöntemler Kanadalı araştırmacılar tarafından ödünçleme (fr. l'emprunt), öykünme (fr. le calque) ve bire bir çeviri (fr. la traduction littérale) olmak üzere üç ana başlıkta ele alınmaktadır.

¹ Bizim çevirimizdir.

2.4.1.1. Ödünçleme (fr. l'emprunt)

Ödünçleme, kaynak dilde yer alan ancak hedef dilde karşılığı bulunmayan ifade ve deyişlerin değiştirilmeden aktarılmasıdır. Nitekim Vinay ve Darbelnet (1958, s. 47) ödünçlemeyi “genellikle üstdilsel bir eksikliğin üstesinden gelmek için (örneğin yeni bir teknik süreç, bilinmeyen bir kavram) başvuru, tüm çeviri yöntemlerinin en basiti” olarak tanımlar. Kaynak dil ögesinin korunduğu çeviri yaklaşımı olarak aynı zamanda diller arası sözcük alışverişi ve belli bir dil açısından sözcük türetme yoludur. Duruma göre zorunlu veya seçimlik olarak başvurulabilmektedir. Örneğin son yıllarda karşımıza çıkan *selfie* sözcüğü *özçekim* terimiyle ifade edilene kadar dilimizde değiştirilmeden kullanılması ödünçleme örneğidir.

2.4.1.2. Öykünme (fr. le calque)

Ödünçlemenin bir türü olarak nitelenen öykünme yapı ve ifade düzeyinde başvuru bir yöntemdir. İfade ile aslında tümce, deyim, atasözü veya eşdizimli sözcük gibi dilsel birimler, yapı ile ise biçimbirimler veya sözdizimsel yapılar belirtilmektedir. Nitekim aynı yöntemi *öyküntü* olarak adlandıran Vardar (2007), “bir dilden öbürüne, genellikle sözcüğü sözcüğüne çeviri yoluyla içerik ve - bileşik biçimler söz konusu olduğunda- sıralanış düzeni aktarma; bu işlem sonunda ortaya çıkan biçim” şeklinde açıklar. En bilinen örneklerden biri *bilim-kurgu* terimi iken Türkçedeki Fransızca, Arapça ve Farsça sözcükler bu çeviri yaklaşımıyla Türkçeye girmiştir.

2.4.1.3. Bire Bir Çeviri (fr. la traduction littérale)

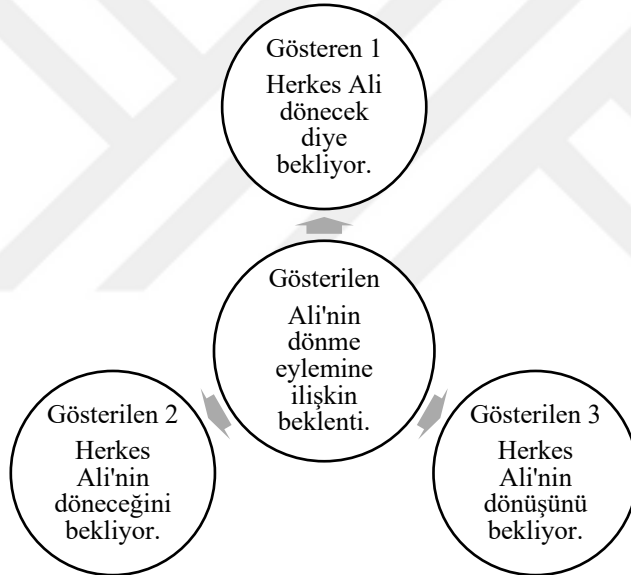
Doğrudan yöntemlerin üçüncüsü olan bire bir çeviri sözlüksel ve sözdizimsel düzeyde kaynak metne bağlı kalınarak yapılan ve erek dilde buna rağmen bozuk olmayan bir ifade ile sonuçlanan çeviri yaklaşımı için kullanılmaktadır. Araştırmacılar (Vinay ve Darbelnet, 1958, s. 48) bunun için “Where are you?”, “Où êtes-vous?” örneğini vermektedir.

2.4.2. Dolaylı Yöntemler

Dolaylı yöntemler ise dönüştürüm (fr. la transposition), değiştirim (fr. la modulation), eşdeğerlik (fr. l'équivalence) ve uyarılma (fr. l'adaptation) olmak üzere dört ana başlıkta ele alınmaktadır.

2.4.2.1. Dönüştürüm (fr. la transposition)

Dolaylı yöntemlerin ilki dönüştürüm aslında bir dil içi çeviri yöntemi olarak da kabul edilmektedir (Vinay ve Darbelnet, 1958, s. 50). Saussure terminolojisi ile ifade etmek gerekirse, gösterilenin korunması koşuluyla gösterenin dilbilgisel ulamının değiştirilmesine dayanmaktadır. Nitekim Vinay ve Darbelnet dönüştürümü “özel bir çeviri yöntemi olmasının yanı sıra, aynı dil içinde de uygulanabilen, iletinin anlamının değiştirilmeden bir sözcük grubunun başka bir sözcük grubuna dönüştürülmesi” olarak tanımlamaktadır (Vinay ve Darbelnet, 1958, s. 50). “Herkes Ali dönecek diye bekliyor.” yerine “Herkes Ali’nin döneceğini bekliyor.” veya “Herkes Ali’nin dönüşünü bekliyor.” örnekleri, gösteren düzeyinde farklı olmakla birlikte gösterilen düzeyinde aynıdır. Gösteren düzeyde değişikliği şu şekilde görselleştirmek mümkündür:

Şekil 2.3: Dönüştürüm yönteminde gösteren düzeyde değişiklik

2.4.2.2. Değiştirim (fr. la modulation)

Yukarıda bire bir çeviriyi yöntem olarak tanımlarken, erek dilde kabul edilebilir bir çeviriye yol açması koşuluyla başvuru bir yöntem olduğu belirtilmiştir. Bire bir çevirinin veya dönüştürümün erek dilde kabul edilemez bir çeviri ile sonuçlanması durumunda zorunlu olarak, çevirmenin biçimsel bir etki yaratmak üzere başvurması durumunda ise seçimlik değiştirim söz konusudur (Vinay ve Darbelnet, 1958, s. 51). Fransızcadaki “c’est incroyable !” tümcesinin Türkçeye

“inanılır gibi değil!” şeklinde çevrilmesi değiştirim yöntemine örnek gösterilebilir.

2.4.2.3. Eşdeğerlik (fr. l'ėquivalence)

Eşdeğerlik kavramı, genel bir tabirle, iletinin kaynak ve hedef dillerde kabul gören ve kullanılan biçim ve farklılıklar ile ifade edilmesidir. Vinay ve Darbelnet (1958, s. 52) eşdeğerlik kavramını iki farklı dil ve kültüre ait bir örnekle açıklamaktadır: “Klasik bir eşdeğerlik örneği, parmağına çivi çakarken yanlışlıkla çekiçle vuran bir amatörün serzenişlerindeki farklılıklardır. Kişi Fransız olması halinde *Aie* olarak, İngiliz olması halinde ise *Ouch* olarak çevrilecektir”.

Bu noktada Eugene Nida ve eşdeğerlik kavramı önem taşımaktadır. Eşdeğerlik Nida'ya göre (1964, s. 159) “biçimsel (ing. formal) ve dinamik (ing. dynamic) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır”. “Biçimsel eşdeğerlik iletinin biçimine ve iletinin kendisine odaklıdır. Dinamik eşdeğerlik ise “biçimsel denklikten çok kaynak dildeki iletinin alıcı üzerindeki etkisinin hedef dildeki alıcılar üzerinde de sağlanmasına odaklıdır” (Nida, 1964, s. 159). Bu bağlamda dinamik eşdeğerlik, edimbilimsel eşdeğerliğe karşılık gelmektedir.

2.4.2.4. Uyarılama (fr. l'adaptation)

Dolaylı çeviri yöntemlerinin sonucusunu oluşturan *uyarlama* sözlüklerde “bir eseri çevrildiği dilin, konuşulduğu toplumun yaşayışına, inançlarına uydurma” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Yalçın'a göre ise, “kaynak kültürde var olan bir durumun hedef kültürde bulunmaması durumunda kullanılan bir işlemdir. Örneğin Fransızcadaki *croissant* sözcüğü Türkçeye *simit* veya *çörek* olarak çevrilebilir.

Uyarılama yöntemi çerçevesinde Lawrence Venuti ve *Çevirmenin Görünmezliği* kavramına değinilmesinde yarar vardır. Venuti'ye göre “çeviri ne kadar akıcıysa, çevirmen o kadar görünmez ve muhtemelen yabancı metnin yazarı veya hedef metin iletisi o kadar görünür olur” (2004, s. 1-2). Venuti bu kapsamda yerlileştirme (ing. domestication) ve yabancılaştırma (ing. foreignization) kavramlarını ele alır (2004). Yerlileştirme genel bir tabirle kaynak metnin hedef kültüre yaklaştırılmasını, yabancılaştırma ise uzaklaştırılmasını ifade etmektedir.

Yukarıda incelenen 7 yöntem, Vinay ve Darbelnet'nin, çevirmen adaylarına yardımcı olabilmesi amacıyla geliştirdikleri birer çeviri stratejisidir ve günümüzde halen geçerliliğini korumaktadır. Ancak göz ardı edilmemesi gereken bir diğer nokta, bu çeviri yöntemlerinin profesyoneller için değil eğitsel amaçlar doğrultusunda geliştirilmiş olmasıdır. Öte yandan, yöntemler arasında katı çizgiler bulunmamakta ve çevirmen, çeviri sürecinde yukarıda sıralanan yöntemlerin birçoğundan yararlanabilmektedir.

2.5. Mona Baker ve Çeviri Stratejileri

Eşdeğerlilik kavramını tüm yönlerini ve düzeyleriyle inceleyen ilk araştırmacı Mona Baker'dır (2018). Eşdeğerlilik kavramını ya da daha açık bir şekilde belirtmek gerekirse eşdeğersizlik kavramını (non-equivalence) aşamalı olarak en alttan başlayarak sözcük, sözcük üstü, dilbilgisel, metinsel, edimbilimsel ve göstergebilimsel düzeylerde tanımlayan Baker, Suçin'e (2013, s. 53) göre "dilsel ve söylemsel çeviri çalışmaları için orta bir yol sunmuş olmaktadır".

Baker'ın tanımına göre "sözcük düzeyinde eşdeğersizlik, kaynak metinde geçen bir sözcüğün hedef dilde doğrudan eşdeğerinin olmamasıdır" (2018, s. 19). Sözcük üstü düzey ise "eşdizim, sabit ifadeler ve deyimler"dir (Baker, 2018, s. 53). Dilbilgisel eşdeğerlik de dil düzgülerini ifade eder. Suçin'e (2013, s. 54) göre "dillerin gramer kuralları sık sık değişiklik arz ettiğinde kaynak dilin doğrudan eşdeğerini hedef dilde bulmak güçleşir". Metinsel eşdeğerlikte metnin konusu, bilgi yapıları, düzeni ve tutarlılığı incelenir (Baker, 2018, s. 134-234). Son olarak edimbilimsel eşdeğerlik düzeyinde ise, Yazıcı'ya (2010, s. 122) göre "kaynak metinden yola çıkılmış ve kaynak metindeki bağdaşıklık ve buna bağlı olarak bağdaşıklıkla çeviri metninde nasıl sağlanabileceği üzerinde durulmuştur".

Araştırmacı 1992 yılında yayımlanan *In Other Words: A Coursebook on Translation* adlı yapıtında çeviri esnasında karşılaşılan sözcük düzeyinde eşdeğerlik sorununa yönelik profesyonel çevirmenler tarafından kullanılan 8 stratejiye, aynı zamanda sözcük üstü düzeyde yani deyimlerin çevirisinde ise kullanılabilir 6 stratejiye yer vermektedir (Baker, 2018, s. 24-91)².

² Bizim çevirimizdir.

2.5.1. Sözcük Düzeyinde Profesyoneller Tarafından Kullanılan Stratejiler

1. Daha genel (üst anlamlı) bir sözcükle çeviri,
2. Daha etkisiz ve alt anlamlı bir sözcükle çeviri,
3. Kültürel ikame ile çeviri,
4. Ödünçlenen bir sözcük ya da ödünçlenen sözcük ve açıklaması ile çeviri,
5. İlgili bir sözcük kullanarak açıklama ile çeviri,
6. İlgisiz bir sözcük kullanarak açıklama ile çeviri
7. Çıkartma yöntemi ile çeviri,
8. Resimleme ile çeviri.

2.5.1.1. Daha Genel (Üst Anlamlı) Bir Sözcük ile Çeviri

Daha genel bir sözcük ile çeviri, “hedef ifadenin, kaynak ifadeden daha geniş ve daha az özellikli bir anlam ifade etmesi ile gerçekleştirilen bir stratejidir” (Dickens, Hervey ve Higgins, 2017, s. 77). Üst anlamlılık sözlüklerde “iki ya da daha çok bağıntılı sözcükten en genel kavramı anlatan sözcüğe verilen ad” olarak açıklanmaktadır (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2019). Örneğin, *buzdolabı*, *çamaşır makinesi* ve *bulaşık makinesi* gibi ürünler genel olarak *beyaz eşya* olarak ifade edilmektedir.

2.5.1.2. Daha Etkisiz ve Alt Anlamlı Bir Sözcük ile Çeviri

Daha etkisiz ve alt anlamlı bir sözcük ile çeviri, “hedef ifadenin, kaynak ifadesinden daha dar ve daha özellikli bir anlam ifade etmesi ile gerçekleştirilen bir stratejidir” (Dickens, Hervey ve Higgins, 2017, s. 77). Alt anlamlılık, üst anlamlılığın tam tersidir ve genelden özele doğru bir akışı vardır. “Tout l’été, nous visitons le village de mes parents. Nous y revoyons nos tantes et nos oncles tümcesinin “Her yaz, annemle babamın köyünü ziyaret ederiz. Orada amcamlar, dayımlar, teyzemler, halamlar ve yengemlerle görüşürüz” şeklinde çevrilmesi bu duruma bir örnektir (Yalçın, 2015, s. 106-107).

2.5.1.3. Kültürel İkame ile Çeviri

Kültürel ikame ile çeviri, Baker’a (2018, s. 30) göre, “kaynak kültüre özgü bir ögenin veya ifadenin, aynı önerme anlamına sahip olmayan ancak hedef okuyucu üzerinde benzer bir etkiye sahip olması muhtemel bir hedef dil ögesiyle değiştirilmesi” olarak tanımlanmaktadır. “Kuzey İngiltere lehçesinin Türkçeye

aktarılırken Karadeniz lehçesine dönüştürülmesi” ikame ile çeviriye örnek oluşturmaktadır (Tahir Gürçağlar, 2019, s. 43).

2.5.1.4. Ödünçlenen Bir Sözcük ya da Ödünçlenen Sözcük ve Açıklaması ile Çeviri

Ödünçlenen bir sözcük ya da ödünçlenen sözcük ve açıklaması ile çeviri, Baker’e (2018, s. 34) göre, “özellikle kültüre özgü öğeler, modern kavramlar ve moda sözcükleri çevirirken yaygındır, sözcük metinde birkaç kez tekrarlandığında kaynak metinden alınan sözcük bir açıklama ile verilir”. Örneğin kimi kitapların sonunda verilen terimler dizini açıklama ile çevirinin uygulama yollarından biridir.

2.5.1.5. İlgili Bir Sözcük Kullanarak Açıklama ile Çeviri

İlgili bir sözcük kullanarak açıklama ile çeviri Baker’e (2018, s. 38) göre, “kaynak dildeki bir kavramın hedef dilde farklı biçimde yer aldığı durumlarda ve kaynak metinde belirli bir biçimin kullanım sıklığı, hedef dilden önemli ölçüde fazla olduğu durumlarda kullanılmaktadır”. Bu stratejiyi Suçin (2013, s. 226) “kaynak metin sözcüğünü kullanarak açıklama yapma” olarak açıklamaktadır.

2.5.1.6. İlgisiz Sözcükler Kullanarak Açıklama ile Çeviri

İlgisiz sözcükler kullanarak açıklama ile çeviri, Baker’e (2018, s. 40) göre, “kaynak dildeki sözcük anlamsal olarak karmaşık olduğunda ve hedef dil içerisinde yer almadığında, ilişkili sözcükler kullanmak yerine, üst anlamsal değişiklik uygulanarak veya kaynak dildeki sözcük açıklanarak uygulanabilmektedir”. Suçin ise bu stratejiyi “kaynak metin sözcüğünü kullanmadan açıklama yapma” olarak belirtmektedir (2013, s. 227).

2.5.1.7. Çıkartma Yöntemi ile Çeviri

Çıkartma yöntemi ile çeviri, kaynak dildeki bir sözcük, hedef dil için anlamsal veya biçimsel olarak karmaşık olduğunda hedef metinden çıkartılması olarak tanımlanmaktadır. Sözcük veya ifade çıkarma yöntemi, geçmişten bu yana birçok çevirmen tarafından gerekli durumlarda kullanılmaktadır. Aksoy’a göre, “bazı zorunlu durumlarda, hiçbir şekilde eşdeğerliğin bulunamaması ya da yetersiz karşılanabilmesi durumunda başvurulacak bir yöntemdir” (2002, s. 92-93).

2.5.1.8. Resimleme ile Çeviri

Son olarak resimleme ile çeviri, Baker'e (2018, s. 45) göre, "kaynak dildeki bir sözcük veya ifadenin hedef dilde eşdeğeri bulunmadığı ancak fiziksel bir varlığa göndermede bulunduğu ve alanla ilgili biçimsel kısıtlamalar söz konusu olduğunda kullanılmaktadır".

2.5.2. Deyimlerin Çevirisinde Kullanılan Stratejiler

1. Benzer anlam ve biçime sahip bir deyim kullanmak,
2. Benzer anlam ancak farklı biçime sahip bir deyim kullanmak,
3. Kaynak dildeki deyimi ödünçleme,
4. Açıklama ile çeviri,
5. Deyimdeki kelime oyununun çıkarılması ile çeviri,
6. Deyimin tamamının çıkarılması ile çeviri.

2.5.2.1. Benzer Anlam ve Biçime Sahip Bir Deyim Kullanmak

Baker'e göre (2018, s. 77), "bu strateji, hedef dilde, kaynak dildeki deyimle kabaca aynı anlamı taşıyan ve buna ek olarak eşdeğer sözcük öğelerinden oluşan bir deyim kullanılması içerir". "Örneğin, Fransızcadaki "Rougir jusqu'au blanc des yeux" deyiminin Türkçedeki karşılığı "gözlerinin akına kadar kızarmaktır." Bu deyim anlam ve biçim olarak kaynak ve erek dilde karşılığının aynı olduğu görülmektedir" (Yalçın ve Büyüksaraç, 2017, s. 820).

2.5.2.2. Benzer Anlam Ancak Farklı Biçime Sahip Bir Deyim Kullanmak

Baker'e göre (2018, s. 79) "hedef dilde, kaynak deyim veya ifadeninkine benzer bir anlamı sahip, ancak farklı sözcük öğelerinden oluşan bir deyim veya sabit bir ifade bulmak çoğu zaman mümkündür". Örneğin "Armut dibine düşer/Like father like son." sözü aynı anlamı taşımakla birlikte farklı kelimelerle kurulmuştur" (Aksoy Arıkan, 2021, s. 149).

2.5.2.3. Kaynak Dildeki Deyimi Ödünçleme

"Ödünç kelimelerin kullanılması kültüre özgü öğelerin ele alınmasında yaygın bir strateji olduğu gibi, deyimlerin bazı bağlamlarda orijinal formlarında ödünç alınması alışılmadık bir durum değildir" (Baker, 2018, s. 80). Çoğu iş ilanında

yer alan *part time* ifadesinin *yarı zamanlı* olarak kullanılmasının yaygın olmaması bu duruma bir örnektir.

2.5.2.4. Açıklama ile Çeviri

Baker'e göre (2018, s. 81) açıklama ile çeviri, "hedef dilde bir eşleşme bulunamadığında veya kaynak ve hedef dillerin biçimsel tercihlerindeki farklılıklar nedeniyle hedef metinde deyimsel dil kullanmak uygunsuz görüldüğünde deyimleri çevirmenin en yaygın yoludur".

2.5.2.5. Deyimdeki Kelime Oyununun Çıkarılması ile Çeviri

Deyimdeki kelime oyunun çıkarılması ile çeviri, kaynak dilde geçen kelime oyunu, hedef dilde sağlanamadığında yalnızca anlamın verilmesi ve kelime oyununun çıkarılmasını ifade eder. Şekil 4 ve Şekil 5'te yer alan sloganlarda İngilizceye çeviride kelime oyunu korunmuş ancak anlamda bir kayıp yaşanmıştır. Şekil 4'teki ürünün sloganı (Ülker Bisküvi Sanayi A.Ş., 2022), "herkese bir haller oluyor" tümcesi ve halley markasının birleşimi olan Herkese bir "Halley" oluyo! sloganı ürünün İngilizce sayfasında Şekil 5'teki gibi değiştirilmiştir (Ülker Bisküvi Sanayi A.Ş., 2022).

Şekil 2.4: Herkese bir "halley" oluyo! sloganı

Şekil 2.5: Everyone goes "halleyuya!" sloganı

2.5.2.6. Deyimin Tamamının Çıkarılması ile Çeviri

Son olarak deyimmin tamamının çıkarılması ile çevirisi Baker'a göre (2018, s. 86) “tek kelimelerde olduğu gibi, bir deyim bazen hedef metinden tamamen çıkarılabilir. Bunun nedeni, hedef dilde yakın bir eşdeğerliği olmaması, anlamının kolayca açıklanamaması veya biçimsel nedenlerle olabilmektedir”.

2.6. Mine Yazıcı'ya Göre Çeviri Stratejileri Sınıflandırması

2.6.1. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri Stratejileri

Mine Yazıcı'nın sınıflandırdığı sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejileri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Ödünçleme
2. Somutlaştırma
3. Üst anlamlı/alt anlamlı çeviri
4. Türetme
5. Telafi
6. Çıkarım

2.6.1.1. Ödünçleme

Ödünçleme, *doğrudan aktarım* ve *öyküntü* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. *Doğrudan aktarım*, kaynak dil ifadesinin hedef dile doğrudan veya hedef dilin ses bilgisi kurallarına uygun bir yapıya dönüştürülerek aktarılmasını ifade etmektedir. *Öyküntü* ise kaynak dil ifadesinin hedef dile bire bir aktarımıdır. Örneğin *hypertension* yerine *hipertansiyon* ifadesi doğrudan aktarım; *computer* yerine *bilgisayar* ifadesi ise öyküntü örneğidir (Yazıcı, 2007, s. 32).

2.6.1.2. Somutlaştırma

Somutlaştırma, Yazıcı'ya göre (2007, s. 32) “üst anlamlı bir sözcüğü somut bir sözcük ile değiştirmek” olarak tanımlanmaktadır. Baker'in daha etkisiz ve alt anlamlı bir sözcük ile çeviri stratejisiyle aynı işlevdedir (bkz. 2.5.1.2.).

2.6.1.3. Üst Anlamlı/Alt Anlamlı Çeviri

Üst anlamlı ve alt anlamlı çeviri, kaynak ifadenin çevirisinde alt veya üst anlamlı karşılığının kullanılmasıdır. Baker'in daha genel (üst anlamlı) bir sözcükle çeviri ve daha etkisiz ve alt anlamlı bir sözcük ile çeviri stratejisiyle aynı işlevdedir (bkz. 2.5.1.1. ve 2.5.1.2.).

2.6.1.4. Türetme

Türetme, “erek kültürden yola çıkılarak yeni sözcük türetme anlamına gelir” (Yazıcı, 2007, s. 33). Örneğin İngilizcedeki *skyscraper* sözcüğünde *sky*, *gök*, *gökyüzü*; *scrapper* ise *raspa*, *kazıyıcı* anlamına gelmektedir. Türkçede türetilmiş karşılığı ise *gökdelendir*.

2.6.1.5. Telafi

Telafi, kaynak dil ifadesinin hedef dilin yapısal özelliklerinin dışında kalması nedeniyle çevrilemediği durumlarda kullanılan bir çeviri stratejisidir. “Örneğin, İngilizcede *sen*, *siz* şeklinde ayırma bulunulmaması sonucu, çevirmenin “you” sözcüğünü italik olarak *you* şeklinde çevirmesi gibi düşünülebilir” (Yazıcı, 2007, s. 33).

2.6.1.6. Çıkarım

Çıkarım, hedef dildeki ifadelerin, anlamsal ve dizgesel ilerleyişinden hareketle, hedef dile sezdirim yaparak aktarılmasını ifade etmektedir. Bir diğer deyişle Yalçın'a göre (2015, s. 111) “sözcüklerin veya ifadelerin anlamlarından yola çıkarak çıkarımda bulunmak suretiyle çeviri yapma yöntemidir”. “Örneğin, *human trafficking* insan hakları kapsamında *insan ticareti* şeklinde Türkçede sonucu göstermektedir” (Yazıcı, 2007, s. 33).

2.6.2. Tümce ve Metin Düzeyinde Anlamsal ve Edimsel Çeviri Stratejileri

Mine Yazıcının tümce ve metin düzeyinde sınıflandırdığı anlamsal ve edimsel çeviri stratejileri ise şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Yer değiştirme
2. Açıklama

3. Uyarlama
4. Standartlaştırma
5. Perspektif kaydırma
6. Açıklamalı çeviri
7. Yabancılaştırma/Yerelleştirme
8. Daraltma/Genişletme

2.6.2.1. Yer Değiştirme

Yer değiştirme, kaynak dildeki dilsel ögelerin hedef dile aktarımı sırasında görevlerinin değiştirilmesini ifade etmektedir. Öte yandan, kaynak dilde dizgesel açıdan olumlu olarak belirtilen bir ifadenin de hedef dilde dizgesel açıdan olumsuz bir biçimde ifade edilmesi yer değiştirme kapsamında yer almaktadır. “Örneğin, *nefret ediyor* yerine olumsuz ifade kullanılarak *sohbetten hoşlanmıyor* şeklinde bir ifade de kullanılabilir” (Yazıcı, 2007, s. 35).

2.6.2.2. Açıklama

Açıklama, Yazıcı’ya göre (2007, s. 35), “kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metnin bağlamından ve erek kültüre dayalı bilgidan yola çıkarak çevirmenin ek bilgiyi çeviri metnin içinde yoğurarak açıklamada bulunması”dır. Örneğin “Les Turcs habitant à l’étranger doivent payer les traites en revenant en Turquie” tümcesinin çevirisinde “Yurt dışında oturan Türkler, Türkiye’ye girerken traites yani gümrük harçlarını ödemek zorundalar” (Yalçın, 2015, s. 109).

2.6.2.3. Uyarlama

Uyarlama, kaynak dil ifadesinin hedef dile aktarılırken kaynak kültürün hedef kültüre uyarlanması, bir nevi ifadenin yeniden oluşturulmasını ifade etmektedir. Vinay ve Darbelnet’nin geliştirdikleri uyarlama yöntemiyle aynı işlevdedir (bkz. 2.4.2.4.).

2.6.2.4. Standartlaştırma

Standartlaştırma, uyarlamanın tersi olarak görülebilmektedir. Kaynak dil ifadesinin hedef dile aktarılırken hedef dilin kültürel özelliklerini dikkate

almadan kaynak kültürün bire bir aktarılmasını ifade etmektedir. Örneğin İngilizcedeki *if I were in your shoes* ifadesi uyarlama ile çevrildiğinde *senin yerinde olsam/olsaydım* anlamına gelmektedir. Bu ifade standartlaştırma stratejisi ile de *eğer senin ayakkabılarını giyseym/giyiyor olsaydım* şeklinde çevrilecektir. Diğer bir deyişle aslında bire bir çeviri yapılmış olur.

2.6.2.5. Perspektif Kaydırma

Mine Yazıcı'nın değiştirme olarak da adlandırdığı bu stratejiye, “sözcük, yerleşmiş ifadelerin veya argo çevirilerinde başvurulabilir” (2007, s. 37). Yalçın'a göre ise “ayrıca atasözü, reklam amaçlı veya siyasi sloganların, film adlarının çevrilmesinde hedef dil ve kültürün özelliklerini göz önünde bulundurarak çevrilmesi de yeniden düzgüleştirme veya eşdeğerlik kavramı ile kullanmakla birlikte, söz konusu açıklama perspektif kaydırma kapsamına girer” (2015, s. 113). Örneğin, kaynak dilde *hamburger*, hedef dilde *köfte ekmek* olarak çevrilebilir.

2.6.2.6. Açıklamalı Çeviri

Açıklamalı çeviri, çevirmene ait bilgiler olmakla beraber çevirmenin çeviri sürecindeki seçimlerinin, kişisel ifadelerin ve üst metinsel bilgilerin yer aldığı bilgileri ifade etmektedir. Dipnotlar bu kapsamda yer almaktadır.

2.6.2.7. Yabancılaştırma/Yerelleştirme

Yabancılaştırma ve yerelleştirme, çeviri stratejilerinin zıt iki kutbunu oluşturmaktadır. Yabancılaştırma ile hedef kültüre kaynak kültürü tanıtmak amacı ile sadık bir çeviri anlayışı ifade edilirken yerelleştirme ise kaynak kültürün hedef dile yaklaştırılması olarak ifade edilebilmektedir. Örneğin Astérix çizgi romanlarının Türkçe çevirisinde Obélix karakteri Oburiks olarak çevrilerek yerelleştirme yapılmıştır (Oburiks ve Şirketi, 2007). Yabancılaştırma stratejisi kapsamında ise Almanca çeviride karakterin ismi değiştirilmemiştir (Gosciny & Uderzo, 1999).

2.6.2.8. Daraltma/Genişletme

Daraltma ve genişletme kavramlarının tanımları Yazıcı'ya göre (2007, s. 39) şu şekilde yapılmaktadır: “Çevirmenin erek dil ve kültürün gereksinimlerine ve

işverenin istemlerine dayalı olarak çeviriyi açımlayarak veya ek bilgi vererek genişletmesi veya tam karşıtı biçimde kaynak metni tam veya kısmen özetleyerek çevirmesidir”. Örneğin “Hier, on est allés à Ankara en voiture.” Tümcəsi genişletme stratejisiyle “Türkiye’nin başkenti Ankara’ya arabayla gittik” şeklinde çevrilebilir (Yalçın, 2015, s. 110).

2.7. Çeviri Stratejileri Eleştirileri

2.7.1. Michel Ballard ve Çeviri Yöntemleri

Vinay ve Darbelnet tarafından geliştirilen çeviri yöntemlerine bazı eleştiriler yöneltilmiştir. Bu eleştirilerin arasında Michel Ballard’ın (2016) eleştirisi dikkat çekmektedir. Ballard, öncelikle geliştirilen çeviri yöntemlerini kabul etmemektedir, zira yöntemlerin tüm çeviri işlemini kapsadığını öne sürmektedir (2016, s. 4).

Ballard’a göre (2016, s. 4), “ödüncleme bireysel bir eylem değildir ve dilbilimsel ve kültürel bir topluluk tarafından, başka bir dilbilimsel ve kültürel topluluğa aktarılan bir terimin benimsenmesiyle ilgilidir ve çevirmenler özgünlük koruma ve sözcüksel boşluk gibi çeşitli nedenlerle bu eylemi gerçekleştirmektedirler”. Bu nedenle Ballard *ödüncleme* yerine *aktarım* (fr. report) sözcüğünün kullanılmasını önermektedir. Zira, *aktarım*, ödünclemeyi gerçekleştirmekle beraber bütünlüğü de korumaktadır.

Öte yandan Ballard, *dönüştürüm* yerinde *yeniden düzgünlendirme*’yi (fr. récatégorisation) önermektedir (2016, s. 4). Vinay ve Darbelnet tarafından verilen “as soon as he gets up” ve “dès son lever” ifadelerinin yapısal açıdan denk düşmediklerini ifade eden Ballard, Fransızca çeviride adlaştırma yapıldığını ve bu iki ifade arasında seviye farkı bulunduğunu belirtmektedir (2016, s. 5-6).

Son olarak üçüncü ve dördüncü eleştirisini *eşdeğerlik*, *uyarlama* ve *değiştirim* yöntemleri hakkında gerçekleştiren Ballard’a göre (2016, s. 6) “*eşdeğerlik* ve *uyarlama* kavramlarının karşılaştırılması, tanımlarının ayırt edilemediğinin göstergesidir ve *eşdeğerlik* ve *değiştirim* bir alt ulamda bulunamayacak kadar geniş kavramlardır”.

2.7.2. Gérard Hardin, Cynthia Picot ve Çeviri Yöntemleri

Vinay ve Darbelnet'nin çeviri yöntemlerine eleştiri yönelten bir diğer araştırmacılar Gérard Hardin ve Cynthia Picot'tur (1990). Araştırmacılar ilk önce *bire bir çeviri*, *öykünme* ve *ödüncleme* yöntemlerini *yanlış yöntemler* başlığı altında ele almışlardır (1990, s. 19). Araştırmacılar, *öykünme* yöntemini “genellikle bir dilin diğerine uyguladığı güçlü kültürel baskının ürünü ve bazen tembelliğin, dilsel yaratıcılığın eksikliğinin yansıması” olarak tanımlarken, *ödüncleme* yöntemi için “öykünme ile aralarında büyük bir fark olmadığını”, *bire bir çeviri* yönteminin ise “hataya yol açma riski bulunduğundan tam anlamıyla bir çeviri yöntemi olarak görülemeyeceğini” belirtmişlerdir (Hardin & Picot, 1990, s. 19-20).

2.8. Edimbilimsel Belirtikleştirme

Belirtikleştirme (fr. explicitation) kavramı ilk olarak Vinay ve Darbelnet tarafından kullanılmıştır. Araştırmacılara göre belirtikleştirme kavramı “kaynak dilde örtük olarak kalan, ancak bağlamdan veya durumdan ortaya çıkan ayrıntıları hedef dile dahil etme sürecidir” (Vinay ve Darbelnet, 1958, s. 10). Bu kavramın tam tersi olan örtükleştirme (fr. implicitation) ise “bağlama veya duruma bağlı olarak, kaynak dilde açık olan anlamın hedef dilde örtük hale getirilmesidir” (1958, s. 10).

Linke ve Nussbaumer'e göre (2000, s. 435), “metinler buz dağları gibidir, sadece küçük bir kısmı su yüzeyine çıkar, ancak en büyük kısmı altında gizlidir. Hemen belli olmaz ancak oradadır”. Belirtikleştirme, buz dağının bu görünmeyen kısmının yüzeye çıkartılmasıdır. Edimbilim bu bağlamda söylenmek istenen ve söylenen arasındaki ilişkiyi inceler. Bu nedenle belirtikleştirme, bir edimbilimsel strateji kapsamındadır.

Söz edimi kuramında açıkça yer verilmemiş olsa da Kansu Yetkiner'e göre (2009, s. 79) “düzsöz eylemi bir sözcenin belirtikleştirilmesini, edimsel eylem örtükleştirilmesini, etki sözeylem ise dinleyici tepkisine odaklanarak iletişimin başarılı olup olmadığını ortaya koymaktadır”. Çeviri eylemi içerisinde ise belirtikleştirme “metne açıklık getirmek amacıyla yapılan bir çeviri süreci müdahalesi”dir (Kansu Yetkiner, 2009, s. 78).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SÖZ EDİMLERİ ve YAKINMA SÖZ EDİMİ

Söz edimleri, dil felsefesi yaklaşımlarından biri olan edimbilimin temel kavramlarından biridir. İngiliz filozof John Langshaw Austin (2017) tarafından XX. yüzyılda ortaya atılmıştır. Felsefi önermelerin gündelik dil ile incelenebileceğini ortaya koyan söz edimleri kuramı, Bertrand Russell, Alfred Jules Ayer ve Ludwig Josef Johann Wittgenstein (I. döneminde) gibi savunucuların arasında yer aldığı mantıksal pozitivizme tepki olarak oluşturulmuş ve dil felsefesinde büyük gelişmelere yol açmıştır.

“Alanyazında dil felsefesinin uzun süre mantık felsefesiyle bir tutulduğuna ilişkin görüşlere rastlanmaktadır” (Récanati, 1970, s. 186). Zira dil felsefesiyle ilgilenen filozoflar, mantıksal pozitivizmin savunucuları Russell ve Whitehead tarafından yazılan *Principia Mathematica* (1925) adlı eserin analitik yapısından etkilenerek çalışmalarını bu doğrultuda yürütmüş ve felsefi önermelerini bu kitap aracılığı ile oluşturulan bir yapay dil ile gerçekleştirmişlerdir. Yapay dil sözlüklerde “değişik diller konuşan kişiler arasında anlaşma sağlamak amacıyla doğal dillerdeki öğelerden yararlanılarak oluşturulan dil” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Esperanto ve Bâleybelen gibi diller yapay dildir.

Bu süreçte filozofların yapay bir dili tercih etmelerindeki ana sebep, gündelik dilin karmaşık bir yapıya sahip olmasından gelmektedir. Bu tutum, eski çözümleme döneminde bağlamsallık ve edimsellikten uzaklaşıldığını gösterir. Zira, önceden filozoflar felsefi önermelerini, yapay dilin kesin ifadeleri ve doğru veya yanlış tanımlamaları ile incelemişlerdir. Ancak edimbilimin amacı, olguları değişmez dilbilgisi öğeleri ile betimleyerek doğru veya yanlış olarak bir karara bağlamak değil, dilbilgisi öğelerinden yararlanarak sözceyi yani bağlamı ortaya çıkarmaktır.

3.1. Austin ve Söz Edimleri Kuramı

Mantıksal pozitivistin savunucularına göre önermeler ve sözde önermeler bulunmaktadır. Önermeler, bildirim niteliğinde olup bilgi verme amacı gütmektedir. Örneğin, *su 100 derecede kaynar* tümcesi, doğruluğu kanıtlanabilen, bilgi verme amacıyla üretilmiş bir bildirim olup önerme niteliği taşımaktadır. Öte yandan, *teşekkür ederim* tümcesi ise doğrulanamadığı ve bilgi verme amacı taşımaması nedeniyle anlamsız bir sözde önermedir. Austin filozofların bu konuda yanılığa düştüklerini, bu tür önermelerinin amacının sadece bildirimde bulunmak olmadığını ve gündelik dil içerisinde yaygın olarak kullanıldıklarını vurgular (Altınörs, 2003, s. 136).

Bu düşüncelerden hareketle gündelik dil üzerine incelemelerde bulunan Austin, *How to do Things with Words* (2017) adlı çalışmasında ilk olarak *edimseller* ve *saptayıcılar* kavramını ortaya atar. Çünkü *teşekkür ederim* tümcesinin doğrulanamaz oluşu ve bilgi verme amacı gütmemesi anlamsız olduğu anlamına gelmemektedir. *Saptayıcı* tümceler, *su 100 derecede kaynar* örneğinde olduğu gibi doğru veya yanlış bir bildirimde bulunma amacı taşıyan önermelerdir.

Öte yandan *edimseller* ise teşekkür etme, rica etme, suçlama, kınama vb. birçok farklı önermede olduğu gibi aslında kendilerince bir anlam taşıyan ve hem sözcelenmesi hem de içerdiği anlam bakımından içerisinde birden fazla edim barındıran tümcelelerdir. Derslerinin devamında Austin, saptayıcı tümceler savından vazgeçerek kesin çizgilerle bir ayrım yapılamayacağını, zira saptayıcı tümcelelerin de bir şeyi söylerken bir edimi gerçekleştirdiğini, daha doğrusu, “olgusal bir bildirim görünümünde olan sözcelerin bile edimsel karakterde olduğunu vurgular” (Altınörs, 2003, s. 137).

Edimsellerin görevlerini tam anlamıyla ifa edebilmeleri için belirli koşulları sağlamalarını gerektiğini belirten düşünür, zorunlu koşulları, ilk ikisi işlemin içerisinde bulunan kişiler ve koşullar, diğer ikisi işlemin hatasız ve tam anlamıyla ifa edilişi ve son ikilisi işlemin katılımcılarının niyetliliği olmak üzere altı maddede sıralar (Austin, 2017, s. 51-52).

Tablo 3.1: Bir edimselin yerinde olması için gereken koşullar

(A.1)	Ortada, belirli bir uyuşumsuz etkisi olan kabul görmüş uyuşumsuz bir işlem olmalı, bu işlem de belirli koşullarda belirli kişiler tarafından belirli sözlerin sözcelenmesini içermelidir ve ayrıca,
(A.2)	Belirli bir durumda her bir kişi ve koşul, sözü edilen o belirli işleme başvurmaya uygun kişiler ve koşullar olmalıdır.
(B.1)	İşlem, işleme katılan bütün kişilerce hem hatasız
(B.2)	Hem de eksiksiz bir biçimde yürütülmüş olmalıdır.
(Γ.1)	İşlemin, belirli düşüncelerle duygulara sahip kişilerce kullanılmak üzere ya da işleme katılanlardan herhangi birinin belli bir biçimde davranmasını sağlamak üzere tasarlanmış olduğu bir durum söz konusuysa (ki sık sık olur), işleme katılıp ona başvuran bir kimse gerçekten de o duyguları ya da düşünceleri taşımalıdır; işleme katılanlar söz konusu davranış şeklini sergileme niyetinde olmalıdır ve ayrıca,
(Γ.2)	Müteakip olarak gerçekten de o davranış şeklini sergilemelidir.

(Austin, 2017, s. 51-52)

Austin, yukarıda belirtilen koşulların bir veya birkaçının yerine getirilmemesi durumunu isabetsizlik olarak tanımlar ve *karavanalar* ile *suistimler* arasında ayrım yapar. Karavanalar A ve B koşullarının yerine gelmemesi durumunda meydana gelir. İsabetsizliklerine rağmen edimin gerçekleşmesi durumunda Γ koşullarını etkilemesi ise suistimler olarak tanımlanır (Austin, 2017, s. 52). Örneğin, bir evlilik akdi esnasında, akdi gerçekleştiren kişinin yetkili bir görevli olmaması veya işleme katılan kişilerde eksiklik oluşması karavanadır. Karavana göz ardı edilip edimin gerçekleştirilmesi ise suistimeldir.

Austin bu düşüncelerden hareketle geliştirdiği söz edimleri kavramını *düzsöz*, *edimsöz* ve *etkisöz* olmak üzere üçe ayırır. *Düzsöz edimi* herhangi bir şey söyleme olarak tanımlanmaktadır. *Edimsöz edimi* bir şey söylerken bir veya birden fazla edimde bulunmaktır. *Etkisöz edimi* de sözcelenen edimin beklenen sonuca yol açmasıdır. Austin bunu aşağıdaki örnekle açıklar:

“(A) Edimi, ya da Düz söz

“Vur” ile vurmamı anlatmak isteyip “onu” ile ona göndermede bulunarak bana “Onu vur!” dedi.

(B) Edimi, ya da Edimsöz

Onu vurmam için bana ısrar etti. (Bana onu vurmamı tavsiye etti, emretti vb.)

(C.a) Edimi, ya da Etkisöz

Beni onu vurmaya ikna etti.

(C.b) Edim

Bana onu vurdurttu.” (Austin, 2017, s. 123)

Austin’in *onu vur!* örneğinde de belirttiği üzere, kişinin dilbilgisel olarak doğru şekilde birtakım şeyler söylemesi *düz söz* olarak adlandırılmaktadır. Düz söz edimi *seslendirme*, *dillendirme* ve *anlamlandırma (gönderme)* olmak üzere 3 adımda gerçekleşir. Örnek üzerinde incelendiğinde kişinin ağzını açıp ses çıkarması seslendirme edimidir. Dilbilgisi kurallarına uygun bir biçimde belli bir dilde vur demesi de dillendirme edimidir. Dış dünyaya gönderme yapıp *onu vur!* demesi ise anlamlandırma edimidir.

Düz söz ediminde bulunmak Austin’in kendi tabiriyle bir edimsöz ediminde bulunmaktır zira “bir şey söylerken bir şey yaparız” (2017, s. 118-121). Etkisöz ediminde, bir düz söz gerçekleştirildiğinde taşıdığı edimsel güç bakımından çeşitli yaptırımlara sevk etme eğilimi bulunmaktadır. Bu yaptırımlar, ısrar etme, emretme, önerme vb. şekilde çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu durumda etkisöz bir edimsözün yarattığı dayatmalar neticesinde geline sonuçtur. Örneğin, bir davete gitmek, bir şeyi yapmaya ikna etmek, vurmaya ikna etmek veya vurdurtmak yeni bir edimin var olmasını sağlamıştır. Var olan bu edim ise etkisözdür.

Çalışmalarını edimsöz edimi üzerinde sürdüren Austin, edimsel sözcelemler söz konusu olduğunda, mümkün olduğunca edimsöz gücünün üzerinde durulması gerektiğini savunur (2017, s. 158). Bu nedenle, edimsellerin kimi belirleyici ve yükleyici özellikleri olduğunu vurgulayarak edimsöz güçlerini; a. Hüküm Belirticiler, b. Erk Belirticiler, c. Sorumluluk Yükleyiciler, d. Davranış belirticiler ve e. Serimleyiciler olmak üzere beş başlık altında toplamıştır.

3.2. Searle ve Söz Edimleri Kuramı

Austin'in öğrencisi olan Searle, söz edimleri kuramını daha sistemli bir şekilde ele alarak ayrıntılı bir açıklama getirmiştir. Söz edimlerinin üzerine düşünülmesi gerektiğini savunan düşünürüne göre, "her dilsel iletişim dil edimleriyle olur ve dilsel iletişim birimi, genellikle sanıldığı gibi, simge, sözcük ya da tümce, hatta simge, sözcük ya da tümce örneği değil, söz ediminde bulunurken simge, sözcük ya da tümce üretme ya da kâğıda dökme edimidir" (Searle, 2000, s. 83).

Searle, Austin'in ortaya attığı, düzsöz, edimsöz ve etkisöz, kavramlarına kimi yönleri açısından karşı çıkararak söz edimlerini, *sözceleme edimi*, *önerme edimi* ve *edimsöz edimi* olarak üçe ayırmaktadır. "Sözceleme edimi, sözcükler sözceleme, önerme edimi, gönderme yapıp yüklemede bulunmak ve son olarak edimsöz edimi, bildirmek, soru sormak, emretmek, söz vermek olarak tanımlanmaktadır" (Searle, 2000, s. 93). Searle *rica edimsöz* üzerinde yaptığı çalışmada, bir edimsözün gerçekleşme koşullarını şu şekilde belirlemiştir:

Tablo 3.2: Rica edimsöz ediminin gerçekleşme koşulları

Kural Çeşitleri	Rica
Önerme İçeriği	D'nin (dinleyici) gelecekte gerçekleştireceği E (edim) gibi bir edim.
Hazırlayıcı Koşul	1. D, E'yi gerçekleştirebilecek durumda. K (konuşucu), D'nin E'yi gerçekleştirebilecek durumda olduğuna inanıyor. 2. Hem K hem de D için, D'nin normal koşullarda E'yi kendiliğinden yapacağı apaçık değil.
İçtenlik Koşulu	K, D'nin E'yi gerçekleştirmesini istiyor.
Temel Koşul	D'nin E'yi gerçekleştirmesini sağlama girişimi sayılır.
Yorum	<i>Emir</i> ile <i>komutun</i> fazladan bir hazırlayıcı koşulu vardır: K'nin D üzerinde bir gücü olması gerekir. <i>Komutlarda</i> , büyük bir olasılıkla, apaçık olmamayı gerektiren "pragmatik" koşul söz konusu değildir. Bundan başka, her ikisinde de K ile D arasındaki ilişkinin biçimi temel koşula da geçer: Sözceleme, D üzerindeki gücüne dayanarak K'nin D'ye bir şey yaptırma girişimi sayılır.

(Searle, 2000, s. 149)

Altınörs'e göre (2003, s. 76), Searle'un ana varsayımı, bir dili konuşmanın birtakım kurallara uygun davranışlarda bulunmak olduğudur. Searle'un geliştirdiği kurallar kurucu ve düzenleyici olarak ikiye ayrılmaktadır. Kurucu kurallar, bir olgunun gerçekleştirilmesi için sağlanması gereken koşulları nitelerken düzenleyici kurallar ise gerçekleşen bir olgunun işleyişine yönelik

oluşturulmuş kuralları nitelemektedir. Yani dilbilgisi kuralları dilin kurucu kurallarıdır. İncelik vb. diğer kurallar ise düzenleyici kuraldır. Edimbilim bu noktada dilin düzenleyici kurallarıyla ilgilenir.

Searle çalışmalarını Austin gibi edimsöz edimi üzerine yoğunlaştırmıştır. Kaç edimsöz türü vardır? sorusu üzerine çalışan düşünür edimsöz amaçlarını a) iddia edici edimsöz amacı b) yönlendirici edimsöz amacı c) taahhüt edici edimsöz amacı d) ifade edici edimsöz amacı ve e) bildirim edimsöz amacı olmak üzere beşe ayırır (2015, s. 167-171).

3.3. Grice ve İş birliği İlkesi

Edimbilim alanında ürünler veren bir diğer araştırmacı da Herbert Paul Grice'dir (1995). "Grice, insanların genelde davranışlarını ve özelde dil kullanımlarını belirleyen ve insan aklı tarafından düzenlenen ve *İş birliği İlkesi* adını verdiği düzenleyici kuralların varlığını önermiştir" (Özsoy vd., s. 39). Bu iletişim ilkelerini Maingueneau (2009, s. 39), "*nitelik ilkesi* (dürüst olun), *bağıntı ilkesi* (ilgili olun), *nicelik ilkesi* (gerektiği kadar bilgilendirici olun) ve *tarz ilkesi* (açık, net olun)" olarak sıralamaktadır.

Grice'in üzerinde çalıştığı bir diğer kavram ise sezdirimdir. "Grice'in sezdirim kavramı konuşmacıların rasyonel bireyler olduğunu ve iletişim sırasında ortak amaçlar güttüğünü düşünerek konuşmaların işbirliği ilkesiyle yönetildiği fikriyle desteklenmektedir" (Kansu Yetkiner, 2009, s. 18). Bu görüşten hareketle iletişim ilkelerinin ihlalinde anlamın sezdirim aracılığıyla anlaşıldığı görülmektedir. Örneğin;

[6] A: Yemek yaptın mı?

B: Dolapta bir şey kalmamış.

A: O zaman dışarıda yiyelim.

B'nin cevabı yeterli olmadığı ve açık olmadığı gerekçesiyle nicelik ve tarz ilkeleri ihlal edilmiştir. B'nin yemek yapmadığı ise sezdirim ile edinilen bilgidir. Buna karşılık A'nın cevabı da nicelik ve tarz ilkelerini ihlal etmektedir ve restoran yine sezdirimsel bir bilgidir. Sezdirim, geleneksel ve konuşma sezdirimi olmak üzere ikiye ayrılır. Geleneksel sezdirim, sözce içerisinde dilsel öğelerle

belirtilirken konuşma sezdirimi yalnızca iletişim bağlamından çıkarılabilecek bilgidir.

3.4. Yakınma Söz Edimi

Yakınma söz edimi, konuşucunun çeşitli gerekçeler nedeniyle duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmek üzere başvurduğu bir edimdir. Bu yönüyle dilin kullanım boyutunu ele alan edimbilim tarafından incelenmektedir.

3.4.1. Yakınmaya İlişkin Sözlüksel İnceleme

Edimbilim açısından ele almadan önce yakınmaya ilişkin Türkçedeki ve Fransızcadaki sözvarlığını kısaca gözden geçirmekte yarar vardır. Sözlüksel düzeyde bir inceleme, Türkçe sözlüklerde *yakınmak*, *söylenmek*, *sızlanmak* gibi basit eylemlerin yanı sıra *şikâyet etmek*, *şekva etmek*, *serzenişte bulunmak* ve *tazallüm etmek* gibi birleşik eylemlerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Basit eylemlerin Türkçe kökenli, birleşik eylemlerinse Arapça ve Farsça kökenli olmaları dikkat çekmektedir. Öte yandan, Türkçe kökenli olduğu halde *dırđır etmek* eylemi de yardımcı eyleme ihtiyaç duymaktadır.

Fransızcada *complainte* ve *plainte* gibi adların yanı sıra *se plaindre*, *se lamenter*, *geindre* ve *gémir* gibi eylemlerle memnuniyetsizlik ifade edildiği bilinmektedir. *Complainte* ve *plainte* adları sözlüklerde yakınma ve *şikâyet* karşılıklarıyla verilmektedir (Saraç, 1976). *Complainte* Orta Çağ Fransızcasına ait bir ad olup, *com* ön eki, Latince *con* ön ekinden gelmekte ve *birliktelik* anlamı taşımaktadır (Martin, 2021). Ayrıca bir müzik türü de olan *complainte* adının sözlüklerdeki ikinci anlamı *yanık türkü*, *ağıt* olarak verilmektedir (Saraç, 1976).

Plainte ise, Latince *planctūs* (ağlama, ağıt, göğsünü dövme) sözcüğünden gelmektedir (Merriam-Webster, 2021). Bu tanımlar ışığında *complainte* eski kullanımında *dövünmek* anlamına gelmekte, günümüzde ise *yakınmak* olarak kullanılmaktadır. *Se plaindre* ile *se lamenter*, *geindre* ve *gémir* eylemlerinin aralarında yakınmanın ifade edilmesinde benzerlikler taşımalarına karşın *gémir* ve *geindre* eylemleri sözlüklerde öncelikle *inlemek*, *inildemek* anlamlarına gelmektedir (Saraç, 1976). *Se lamenter* eylemi *acı acı ötmeye* veya *bağırılmaya* karşılık gelirken *se plaindre* eylemi ise *yakınmak* ve *şikâyet etmek* anlamına gelmekte olup genellikle hayvanlar için kullanılmaktadır (Le Petit Robert, 2012).

Türkçede yakınmanın sözlüklerdeki ikinci karşılığı “*sızlanmak, sızlanarak anlatmak, şikâyet etmek*” olarak tanımlanmakta, bağlam örneği olarak Halikarnas Balıkcısı’nın şu tümcesi verilmektedir:

[7] “Kaç kez yakındım ona, yüzünü öyle bir yas kapladı ki yakındığıma da yakınacağıma da bin pişman oldum.” Halikarnas Balıkcısı (TDK, 2019).

Şikâyet etmek ise, “birinin yaptığı yanlış bir iş veya davranışı ilgili makama veya daha üst makamdakine bildirmek” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Kökenbilimi sözlüklerinde (Nişanyan, 2021) *şikâyetin* Arapça kökenli bir sözcük olduğu ve Türkçede *yakınmak* eylemine karşılık geldiği belirtilmektedir. Ayrıca Eyuboğlu’na göre (2020) “Anadolu Türkçesine yazın yoluyla geçerek anlam değişikliğine uğramış olup beğenilmeyen, istenmeyen bir olay, bir durum karşısında, istenen sonucun elde edilmesi düşüncesiyle başkasına, yetkiliye başvurup yakınmayı, suçlamayı bildirir”.

Aynı anlam alanına ait diğer bir eylem ise *sızlanmak* eylemidir. Eyuboğlu *sızlanmak* eylemini ise “yakınmak, duyduğu sızıyı, acıyı başkasına anlatarak dayanak aramak, esirgenmesini, korunmasını istemek” olarak tanımlamaktadır (2020). Öte yandan *sızlanmak* eyleminin sözlüklerdeki karşılığı “kendine yapılan bir haksızlığı, kendisini tedirgin eden bir durumu, çare bulması veya sadece sıkıntısına ortak olması için karşısındakine anlatmak, yakınmak, şikâyet etmek, şekva etmek, tazallüm etmek” şeklinde verilmektedir (TDK, 2019):

[8] “Yandaki evin gelini geceleri sabahlara kadar, sabahtan da akşama kadar sızlanıyordu.” Ayla Kutlu (TDK, 2019)

Son olarak *serzeniş* Farsça bir sözcük olup yakınma anlamına gelmekte ve *bulunmak* yardımcı eylemiyle *serzenişte bulunmak* yani *yakınmak* anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2019).

3.4.2. Yakınma Söz Ediminin Gerçekleşme Koşulları

Yakınma söz ediminin temel koşulları, kişi, yer ve zaman koşullarıdır. Hazırlayıcı koşullar olarak da düşünülebilir. Bu konuda Searle’ün rica edimsöz

edimi için belirlediği gerçekleşme koşullarının³ yakınma edimi için uygulanamadığı saptanmıştır.

Tablo 3.3: Yakınma söz ediminin gerçekleşme koşulları

Kural Çeşitleri	Yakınma
Önerme İçeriği	D'nin (dinleyici) veya yakınmaya yol açanın önce gerçekleştirdiği edim.
Hazırlayıcı Koşul	1. D, yakınmayı gerçekleştirebilecek durumda değil. K (konuşucu), D'nin yakınmayı gerçekleştirebilecek durumda olması söz konusu değil. 2. Hem K hem de D için, K'nin normal koşullarda E'yi (edim) kendiliğinden yapacağı apaçık değil.
İçtenlik Koşulu	K, D'nin önceki edimini gerçekleştirmemesini istiyor.
Temel Koşul	D'nin önceki edimini gerçekleştirmemesini sağlama girişimi sayılır.
Yorum	Yakınma edimi, Austin'in serimleyicilerine, Searle'ün ise iddia edicilerine karşılık gelir.

Görüldüğü üzere yakınma söz edimi, Searle'ün rica edimsöz edimi için uyguladığı ölçütlere uygulanamaz. Çünkü istek söz ediminde olduğu gibi D'den beklenen bir edim ve içtenlik ve temel koşullarda da D yakınmaya yol açmadan K'nin yakınma edimini gerçekleştirmesi söz konusu değildir.

3.4.3. Yüz Kavramı ve Yakınma Söz Edimi

Yakınma söz edimine ilişkin son önemli nokta ise yakınmanın yüz tehdit edici bir edim olduğu bilgisidir (Brown & Levinson, 1987, s. 67). Yüz kavramı, Kanadalı sosyolog Erving Goffman (1974) tarafından ortaya atılan bir kavram olup Brown ve Levinson tarafından incelik kuramı çerçevesinde geliştirilmiştir. Buna göre, her bireyin olumlu ve olumsuz yüzü vardır ve bireyler her zaman tehdit altında olan yüzlerini koruma amacı güderler. Maingueneau'ya göre (2009, s. 61), “olumsuz yüz, bireylerin eşyaları, kişisel bilgileri gibi özel alanlarını kapsarken olumlu yüz, bireylerin dışarıya yansıtmaya çalıştığı olumlu imgeleri kapsamaktadır”. Bir diğer deyişle, Ruhi'ye göre (2009, s. 19) “yüz olguları bir yandan dayanışmayı, toplumsal aidiyeti pekiştirirken (**olumlu yüz**), öte yandan bireyin etkinliğini kısıtlamalardan en az etkilenererek (**olumlu yüz**) sürdürebilmesini sağlar”. Edmondson ve House'a göre (akt. Trosborg, 1995, s. 312) “konuşmacı yakınırken, imkân dahilinde dinleyicinin iletişim edincine itiraz eder, meydan okur veya açıkça reddeder”. Bu nedenle yakınma söz edimi hem kaba hem de yüz tehdit edicidir.

³ Bkz: 3.2.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

4.1. Veri Tabanı

Bu bölümden itibaren yakınmaya ilişkin kavramlar şu şekilde kısaltılacaktır.

Y: Yakınan, Konuşucu

YYA: Yakınmaya yol açan kişi, Dinleyici

YYAD: Yakınmaya yol açan durum

4.1.1. Yakınmanın Gerçekleşme Nedenleri

Veri tabanımızdaki 130 Fransızca yakınma sözcésinin incelenmesi sonucunda, yakınmanın 22 nedenle gerçekleştiği saptanmıştır. Yakınma nedenleri ve sözcelerin sayısal dağılımı tablo üzerinde göstermek mümkündür.

Tablo 4.1: Yakınmanın gerçekleşme nedenleri

Gerçekleşme Nedenleri	Sözce Sayısı
Korku	2
Beklenmedik Durumlar, Aksilik	6
Planların Bozulması	5
Can Sıkıntısı	1
Ciddiye Alınmama	1
Yorgunluk	1
Çaresizlik	4
Fikir Ayrılığı	4
Gürültü	5
Haksızlık	7
Hava Kirliliği	1
Pahalılık, Seyreklik	3
Kalabalık, Trafik	5

Gerçekleşme Nedenleri	Sözce Sayısı
Kargaşa	1
Tekrarlayan Eylemler	29
Bilgi Verilmemesi	1
Yalan Söylenmesi	1
İstenen Niteliklerin Karşılanmaması	1
Tuhaf Düşünce, Eylem, Davranış	8
YYAD'un Sonlanması	1
Sinirlendirilme	5
İstenmeyen Edim	38
Toplam	130

Buradan hareketle, veri tabanında yakınmanın en çok, YYA, Y'nin istemediği bir edimde bulunduğu için gerçekleştirildiği saptanmıştır (38 sözce). Ayrıca 29 sözcede ise Y, istemediği durumlar veya eylemler tekrarlandığı için yakınmaktadır. Buna karşılık birer sözce ile en az, Y canı sıkıldığı, ciddiye alınmadığı, yorgun hissettiği, hava kirliliğine maruz kaldığı, etrafında kargaşa yaşandığı, kendisine bilgi verilmediği, kendisine yalan söylendiği, isteğinin karşılandığı ancak beklenen niteliklerde karşılanmadığı ve son olarak YYA ortamdan gittiği ve YYAD sonlandığı için yakınmaktadır.

4.1.2. Yakınma Söz Ediminin Fransızcada Gerçekleşme Biçimleri

Biçim kavramı, dilsel ve dil dışı olmak üzere ikiye ayrılır. Dilsel biçim açısından veri tabanındaki sözcelerin 71'i bildirim, 33'ü ünlem, 23'ü soru ve 3'ü de emir tümcesidir. Nitekim araştırma bünyesinde yakınma söz edimi, dilsel biçimde en çok bildirim tümcesi, en az da emir tümcesi olarak gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Dil dışı biçim açısından incelendiğinde ise, yakınma söz ediminin her zaman dolaylı ve 1) karşıtlama 2) sorgulama 3) isyan 4) suçlama 5) söylenme 6) hayıflanma ve 7) kalıplaşmış yapılar olmak üzere 7 biçimde gerçekleştiği saptanmıştır.

4.1.2.1. Karşıtlama

Karşıtlama Kıran ve Kıran'a göre (2013, s. 455) “bir düşüncenin, bir niyetin tersini söyleyerek kendini ifade etme sanatıdır İroninin temel betisi olan karşıtlama, kanıtlamanın etkili bir aracıdır. Ayrıca, alaylı bir tutumla, örtük sözcelerle bir davranışı, bir nesneyi, bir yapıtı, bir durumu eleştirmede kullanılır”. İlk olarak 7 sözcede karşıtlamaya başvurulmuş Y'nin YYA veya YYAD'den yakınabileceği saptanmıştır. Örneğin;

[9] Ah ! Ça valait bien la peine de faire Gergovie !⁴

tümcesinde Y, yaşadığı üzüntü ve pişmanlık duygusunu YYA'ya yakınlıkla iletmiştir. Y, Romalı askerlerin, ülkeleri Galya'ya tatil yapmaya gelmelerini onur verici bulan büyücüye (YYA), eğer gelmeleri onur verici ise Gergovia Muhaberesinin boşuna yapıldığını ve zahmetine değmediğini söyleyerek

⁴ Gergovie: Romalılar ve Galyalılar arasında yapılan bir direniş savaşı. Bkz: Gergovia Muharebesi.

yakınmaktadır. Yakınmasında, *valoir la peine de* (-e değmek, zahmetine değmek) ve *c'est la peine de faire qch* (-meye değer) kalıp ifadelerini kullanması ve ayrıca bu ifadelerin tümcenin yapısının aksine bağlam içerisinde olumsuz bir anlam barındırması, Y'nin karşıtlama sanatına başvurduğunun göstergesidir. Türkçe çevirilerine bakıldığında ise,

[9a] Ya! Gergovia savunmasının zahmetine değmiş doğrusu!

[9b] Bu günleri de mi görecektim... Vay kara bahtım benim...

[9a] çevirisinde karşıtlama sanatı korunmuş olup yakınma edimi dönüştürülmemiştir. Konuşma kuralları çerçevesinde sözce ve sözcenin çevirisi incelendiğinde, Fransızca sözce konuşma kurallarına uygun olarak sözcelenmiştir. Buna karşılık [9a]'da Gergovie'nin bir savunma savaşı olduğunun bilgisi sezdirime başvurularak belirtikleştirilmiştir. Belirtikleştirme aşamaları şu şekilde izlenebilir.

1. Gergovie'nin zahmetine değmiş.
2. Gergovie, Türkçede Gergovia şehridir.
3. Gergovia'da bir savaş yapılmıştır.
4. Bu savaş Galyalıların savunma savaşıdır.
5. Gergovia savunmasının zahmetine değmiştir.

[9b] de ise, yakınma edimi, kaynak metinden bağımsız olarak hayıflanma edimine dönüştürülmüştür. Hayıflanma edimi olarak belirlenmesindeki ana sebep, kaynak sözcüde YYA'ya karşı yöneltilen edim çevirisinde konuşucunun kendisine yöneliktir. Yani, yakınan, YYA'ya yakınmamakta ve kendi kendine üzülmemektedir. Karşıtlamaya başvuru bir diğer yakınma örneğinde,

[10] Bravo ! Mais bravo Obélix !

Yakınan, bir tebrik ifadesi olan *bravo* sözcüğüne başvurmuştur. Her ne kadar bu ifade bir tebrik ifadesi olsa da Y, YYA yani Obélix'e yaptığı bir davranışın doğru olmadığını örtük bir biçimde yüzüne vurarak yakınmak ve kendisini azarlamak amacındadır. Buna karşılık çevirilerde,

[10a] Bravo! Çok akıllıca Oburiks!

[10b] Yavaş Hopdediks!..

[10a]'da karşıtlama sanatı ve yakınma söz edimi korunmuştur. [10b]'de ise yakınma istek söz edimine dönüştürülmüştür. Benzer ifadeye sahip [11]'de

[11] Bravo pour tes conseils, Perclus !

Yakınmaya yol açan kişinin verdiği tavsiyeler yüzünden olumsuz sonuçlarla karşılaşan yakınan, verdiği bu tavsiyelerin kötü sonuçlar doğurduğunu kendisini tebrik ederek belirtmektedir. [10] ve [11] numaralı örnekte, aslında olumlu bir anlam taşıyan *bravo* ifadesinin yakınırken kullanılabilirdiği ve kullanım alanına göre büyük ölçüde olumsuz anlam taşıyabildiği saptanmıştır. [11] numaralı sözcenin Türkçedeki gerçekleştirmelerinde

[11a] Yaptığın işi gördün mü Riyakarus!

[11b] Yalnız sen mi?

[11a] yakınma edimidir. Gerçekleşme biçimi açısından karşıtlama sanatı kaldırılmış Y'nin sorgulama biçimiyle yanıtı belli soru sorarak yakındığı saptanmıştır. [11b]'de ise söz edimi değiştirilmiştir. [12]'de

[12] Très réussi !

başarılı anlamına gelen *réussi* kullanıldığı bağlam içerisinde, *bravo* gibi yine olumsuz bir anlam taşıyarak, yakınırken kullanılmıştır. Sözcenin çevirilerinde,

[12a] İyi halt becerdin!...

[12b] Ne yaptın Hopdediks?

yakınma ediminin korunduğu saptanmıştır. [12a]'da “uygunsuz bir söz söylemek, uygunsuz davranmak, uygunsuz bir iş yapmak” (TDK, 2019) anlamına gelen *halt etmek* ifadesi yakınmanın söz ediminin suçlama biçimiyle uyumaktadır. Buna karşılık [12b]'de yakınmanın sorgulama biçimine başvurulmuştur.

[13] C'est gagné.

[13a] Şu işe bak.

Kaynak sözcede *c'est gagné* kalıbının sözlüksel karşılığı “istediğimizi elde ettik; başardınız (ya da ironik bir şekilde bir felakete neden oldunuz)” şeklindedir (Larousse, 2016). Sözcenin bağlamında Y, istediği bilgiyi elde edemediği için yakınmaktadır. Anlamsal olarak ifadenin tam tersini belirtmesi ise karşıtlamaya

bir örnektir. [13a] çevirisi ise bildik bir yakınma sözcüsüdür. Benzer yapıda olan [14]'de,

[14] C'est vrai ça.

[14a] Ne saçma!

YYA, Y'nin hiç görmediği bir akrabasının nasıl biri olduğunu sormuştur. Y, daha önce de akrabasını görmediğini belirtmiş olsa da YYA'nın tekrar akrabadan bahsetmesi Y'nin yakınmasına yol açmıştır. Yakınma biçimi incelendiğinde kaynak sözcüde *doğru* ifadesiyle karşıtlamaya başvurulduğu çevirisinde ise yakınma söz ediminin korunduğu saptanmıştır.

[15] Quel est ce prodige ?!!!

örneğinde karşıtlama ile bildirme ve ünlem tümcelerinin yanında, soru tümcesiyle de yakınmanın gerçekleştirilebileceği belirlenmiştir. Nitekim *bravo*, *réussi* ve *gagné* de olduğu gibi *prodige* (mucize) sözcüğü de kullanıldığı bağlam içerisinde olumsuz bir anlam taşımaktadır.

[15a] Bu saçmalık da neyin nesi?!

[15b] Bu posteki de ne?

[15a]'da soru ve ünlem ifadesi *neyin nesi?!* ile verilmiş olup yakınmanın sorgulama biçimindedir. [15b] çevirisi ise şaşırma edimine dönüştürülmüştür. Ayrıca *posteki* sözcüğü çizgi romandaki çizimden alınmıştır. Bu noktada çeviride kültürel uyarlama ve yerileştirme stratejilerine başvurulduğu düşünülmektedir.

4.1.2.2. Sorgulama

Yakınmanın sorgulama biçiminde, Y hakkının elinden alınması veya haksızlığa uğraması nedeniyle yaşadığı memnuniyetsizliği, mağdur edildiğini ön plana çıkararak gidermeye çalışmaktadır. Bunu yaparken Y, YYA'yı doğrudan hedef almamakta, sağduyuyu harekete geçirerek YYA'nın geri adım atmasını sağlamak amacıyla genel bir çağrıda bulunmaktadır. Bu nedenle doğrudan ifadeler kullanmamakta, haksızlığa yönelik soru ve bildirimde bulunmaktadır. 21 sözcüde saptanan sorgulama, a) hak sorgulama (3 sözcü) ve b) yanıtı belli soru sorma (18 sözcü) olarak ikiye ayrılmaktadır:

a) Hak Sorgulama

[16] Je n'ai même pas le droit d'essayer l'acoustique de ma nouvelle hutte alors ?

Sözcesinde *avoir le droit de faire quelque chose* ifadesi “-mek hakkına sahip olmak, -meye hakkı olmak” olarak tanımlanmaktadır (Saraç, 1976). Ayrıca, dahi anlamına gelen *même* belirteci Y'nin daha öncesinde de bir hakkının elinden alındığını sezdirmekte ve yakınmayı pekiştirmektedir. Sözcenin çevirisi ise şu şekilde yapılmıştır:

[16a] Yeni kulübemin akustiğini denemeye de mi hakkım yok?

[16]. Sözcede YYA yakınanın evinden gelen yüksek sestten rahatsız olup susması için Y'yi uyardığında Y kendisine izin verilmediği ve hakkı elinden alındığı için yakınır. Çevirisinde ise yakınma edimi ve gerçekleşme biçiminin korunduğu saptanmıştır. Kaynak sözcedeki *même* belirtecinin çeviride *de* bağlacıyla verilmiş olması yakınma pekiştirme ögesinin de korunduğunun göstergesidir. Benzer şekilde,

[17] Alors moi, je n'ai pas le droit d'avoir une petite faiblesse quoi ?

sözcesinde de *avoir le droit de quelque chose* ifadesi kullanılmıştır. Y, yorgun olduğunu belirttiği halde bir işi yapmak için YYA tarafından zorlanınca yakınmaktadır. Çevirisinde ise,

[17a] Benim hiç yorulmaya hakkım yok mu yahu?

yakınma edimi ve gerçekleşme biçimi olan hak sorgulama aktarılmıştır. Hak sorgulama biçimindeki son örnekte de,

[18] Ben quoi ? On peut être barbare et aimer les fleurs, non ?!

[18]'de hakkının elinden alındığını *droit* sözcüğüyle değil YYA'ya göre zıt düşen *barbar olmak* ve *çiçek sevmek* eylemlerini sorgulayarak yakınmaktadır.

[18a] Ne var yani insan barbar olunca çiçek sevmez mi?

Sözcenin çevirisinde yakınma edimi ve gerçekleşme biçimi korunmuştur. Nitekim üç sözcede *alors*, *alors moi...quoi* ve ben *quoi...non* gibi ifadelerin kullanımı kişinin hakkını sorgularken yaşadığı tezatlığı ve mağduriyeti yansıtmaktadır.

b) Yanıtı Belli Soru Sorma

İkinci tür sorgulamada bulunan 18 sözcüde Y, yanıtı belli, yanıt beklenmeyen soru sormaktadır. Bu kapsamda [19], [20] ve [21] benzerlikleri nedeniyle bir arada incelenmiştir.

[19] C'est pas un peu fini, non ?

[20] Ce n'est pas un peu fini, non ?

[21] C'est pas un peu fini ?

Üç sözcüde de sezdirimsel olarak *bitmedi mi?*, *neden bitmiyor?*, *bıktım!*, *yeter!* ve *yetmedi mi?* anlamları bulunmaktadır. Çevirileri incelendiğinde

[19a] Yeter artık be...

[19b] Artık yavaş yavaş bitirseniz diyorum!

[20a] Amacınıza ulaşmadınız mı işte?

[21a] Bu kadar şaklabanlık yetti!

[21b] Kesin be!

[19] ve çevirilerinde yakınma söz edimi korunmuştur. Gerçekleşme biçimlerine bakıldığında kaynak sözcüde sezdirilmiş olan Y'nin sonlandırma talebi çevirilere yansımıştır. Ayrıca [19a] çevirisinde gerçekleşme biçimi bıkkınlık bildirme olarak verilmiş [19b] de ise tehdit ifadesi bulunmaktadır. YYA eğer edimini sonlandırmazsa Y tarafından bazı yaptırım ve dayatmalara uğrayacağıının örtük bir ifadesidir.

[20]'de ise YYA'nın bir amaç uğruna yakınmaya neden olduğu örtüktür. Çevirisinde YYA'nın amacına ulaştığı halde yakınmaya neden olmaya devam etmesi belirtikleştirilmiştir. [21] de aynı kapsamdadır. Y'ye göre YYA'nın ediminin saçma olduğu bilgisi sezdirimle verilmiştir. [21a]'da bıkkınlık belirtme öne çıkarken belirtikleştirme uygulanmış [21b]'de ise *be* ünlemi yakınmayı pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

[22] Ça va pas, non ???

[22a] Bu kadar da olmaz!!!

Yukarıdaki örneklerle benzerlik gösteren yakınmanın sorgulama biçimi çevirisinde gerçekleştirimi şaşkınlık belirtmedir. Çevirileri karşılaştırıldığında sorgulama yalnızca [20b]'de saptanmıştır. Diğer çevirilerde yakınmaya yol açan durum belirtikleştirilmiştir. Şu ana kadar saptanan sözceler doğrudan YYA'yı hedef almamakta edime yönelik gerçekleştirilmektedir. YYA'nın hedef alındığı yakınma sözcelerinde,

[23] Pas un peu fou, non ?

[23a] Delirdin mi sen be?

[23b] Kaçırdın mı sen?

fou sıfatı sık kullanılmıştır. Bu tür sözcelerde yanıt beklenmeyen sorgulamaya başvurulma amacı, Y'nin YYA'nın edimini gerekçelendirme, mantıklı bir açıklama getirmeye çalışmaktır. Eğer YYA'nın edimi Y'ye göre mantıklı bir nedene dayanmıyorsa da Y bunu YYA'nın farkına varmasını sağlamak ve bir noktada onu azarlamak üzere yapmaktadır. Benzer yapıya sahip [24] ve [25]'te ise,

[24] T'es pas un peu fou, non ?

[25] Tu es devenu fou, ou quoi ?!

Devenir fou ve *être fou* eylemleri *non?* ve *ou quoi ?!* sorularıyla edim doğrulatılmıştır. Çevirilerinde,

[24a] Sen çıldırdın galiba...

[25a] Sen tozuttun mu yahu?!

[25b] Sen delirdin mi? Neyin var Allah aşkına!..

Yakınma edimi ve sorgulama biçimi korunmuştur. *Être fou* ve *devenir fou* eylemlerinin *delirmek*, *kaçırmak* ve *tozutmak* eylemleriyle ifade edilebileceği saptanmıştır. Bir diğer sözcede

[26] Qu'est-ce que je te disais ?

[26a] Ben sana dememiş miydin Sivrikozus?

Y'nin düşüncelerinin doğru olduğunu ancak YYA tarafından sözüne itibar edilmediğinin bilgisi sezdirim olarak verilmiştir. Y'nin haklı olduğu bilinmesine rağmen YYA'ya yöneltilen doğrulatma sorusu yakınma sözcelerine örnektir.

[27]'de ise Y, bir önceki edimin daha ne kadar devam edeceğini YYA'ya sorarak sonlandırmak istemektedir. Zira amaç, edimi sorgulamak değil edimin sonlandırılmasını sağlamaktır.

[27] Tu ne crois pas que la plaisanterie a assez duré ?

[27a] Bu şaklabanlığın artık yettiğini düşünüyor musun?

[27b] Şu senin taş ticaretin artık kabak tadı verdi ha... Ne dersin?

[27] sözcüde yer alan *la plaisanterie* sözcüğü örtükleştirilmiştir. [27b]'de ise *la plaisanterie* sözcüğü belirtikleştirilerek YYA'nın *taş ticareti* yaptığının bilgisi verilmiştir. *Assez*, yakınmaya yol açan edimin tekrarlayan bir edim olduğuna dair sezdirim niteliğindedir. Çevirilerde ise yine bir sezdirim ifadesi olan *artık* belirteci kullanılmıştır. [28]'de Y, YYA'ya hem yanıt beklenmeyen soru sormakta hem de bir önceki ediminden dolayı suçlamaktadır.

[28] Vous voyez ce que vous avez fait ?

[28a] Yaptığımızı beğendiniz mi?

Bir diğer sözcüde [29] Y'nin sorgulama amacı, kendisine iş birlikçi bulmaktır. Yakınan, destek toplayıp önceki edimin doğru olmadığını fark ettirmeye çalışmaktadır. Çevirisinde ise sorgulama kaldırılmıştır.

[29] Ah ! Vous voyez ?

[29a] Şu rezalete bak!

Yakınanın, rahatsızlık duyduğu durum veya kişiyi iş birlikçisiyle paylaşması [30]'da saptanmaktadır. Sözcenin amacı yalnız bilgi almak değil tuhaf edimi sorgulayarak yakınmaktır. Çevirilerde *dolap döndürmek* deyimini örtük olan tuhaf edimin belirtikleştirilmesidir.

[30] Astérix ! Qu'est-ce qui se passe ici !?

[30a] Asteriks! Ne dolaplar dönüyor burada?..

[30b] Asteriks! Burada ne dolaplar dönüyor?

Y'nin iş birlikçisine yönelttiği bir diğer sorgulama örneğinde ise yakınmanın nedeni, ortamdaki hava kirliliğinin yakınanı rahatsız etmiş olmasıdır. Bu kadar hava kirliliği olan bir yerde yaşanamayacağının bilgisi örtük olup çevirilerinde de örtük olarak verilmiştir.

[31] Comment peut-on vivre ici ?..

[31a] İnsan nasıl yaşar burada?...

[31b] Nasıl yaşıyorlar burada?

Yakınanın iş birlikçisine yönelttiği yakınma edimin son örneği ise [37]'dir.

[32] Fous trouvez ça correct, fous ?⁵

[32a] Bu yabdığiniz rezmen barbarlık!⁶

[32b] Ben sana gözünü aç dedim.

Çeviriler incelendiğinde [32a] da yakınma edimi korunmuş olup yakınma suçlama biçiminde gerçekleştirilmiştir. [32b] de ise edim ve gerçekleşme biçimi dönüştürülmüştür. Öte yandan [33] ve [33] hem sorgulama hem de suçlama içermektedir. Çalışma içerisinde yapılan sınıflandırma daha baskın olan biçime yönelik yapılmıştır. Bu sözcelerdeki suçlama örtük olarak bulunmaktadır.

[33] Gaulois, tu me prends pour qui ?

[33a] Galyalı, sen beni ne sanıyorsun?

[33b] Bu ne küstahlık!.. Hey Galyalı, karşında kim var sanıyorsun sen?.

[33]'de *prendre quelqu'un pour* ifadesi *birini...sanmak* olarak tanımlanmaktadır (Saraç, 1976). Sözcedeki sorgulama nedeni, YYA'nın bir önceki ediminde Y'den bir şey istemesi değil, Y'ye göre hangi cüretle istemesidir. Zira Y, bağlam içerisinde kendini üstün görmektedir. Çevirilerinde *sen beni ne sanıyorsun?* ifadesi sorgulamayı, *küstahlık* ve *karşında kim var sanıyorsun?* ifadesi ise üstünlük ve suçlamayı yansıtmaktadır.

[34] Mais vous ne pensez qu'à manger, vous autres ?

Bir diğer sözcede sorgulamaya başvurularak aslında YYA hep yemek yediği için suçlanmakta Y ise YYA sürekli yemek düşündüğü için yakınmaktadır. Çevirileri incelendiğinde,

[34a] Sizler tıkmaktan başka şey bilmez misiniz?

[34b] Sizler yemekten başka bir şey düşünmez misiniz?

⁵ Kaynak sözcede değişiklik yapılmamıştır.

⁶ Kaynak sözcede değişiklik yapılmamıştır.

[34a]'da örtük suçlama *tıkınmak* eylemiyle argo biçiminde belirtikleştirilmiştir.

Son olarak [35] ve [36]'da Y, gürültü nedeniyle yakınmaktadır. [35]'nin soru biçiminde kurulmuş olup sonuna soru işareti (?) yerine ünlem işaretinin (!) konulması dikkat çekicidir. Bu türdeki sözcelerde sorgulamaya başvurulduğunun önemli bir göstergesi soru işaretinin kullanılmamasıdır. Ayrıca *Odin aşkına*, *Jüpiter adına* gibi nidaların kullanılması da yakınmayı pekiştirmektedir.

[35] Qu'est-ce que tout ce bruit, par Odin !

[35a] Odin aşkına, bu gürültü patırtı da neyin nesi böyle!

[36] Quel est la cause de ce vacarme, par Jupiter?

[36a] Jüpiter adına, bu şamata da nedir?

4.1.2.3. İsyen

Y'nin isyan ederek yakındığı bu gerçekleşme biçiminde benzer yapıların kullanımı yaygındır. Kişinin yakınmasındaki asıl neden bir durumun gerçekleşmesi değil, durumun tekrarlanmasıdır. Bir diğer deyişle, Y kendisinin aleyhine gelişen bir durumun tekrarlanması nedeniyle yakınmakta ve yakınırken isyan etmektedir. Veri tabanında 24 sözcede belirlenen bu gerçekleşme biçimi kendi içerisinde a) kestirip atma (3 sözcce) ve b) bıkkınlık ifade etme (21 sözcce) olarak ikiye ayrılmaktadır.

a) Kestirip Atma

Kestirip atmak, sözlüklerde “ayrıntılı düşünmeden kesin vargıya varmak” anlamına gelmektedir (TDK, 2019). 3 sözcede saptanmıştır. Bu sözcelerde *assez* (yeter) belirtecinin kullanımı yaygındır.

[37] Ah, et puis en voilà assez !

[37a] Yetti ama artık!

[37]'de dilsel öğeler aracılığıyla geleneksel sezdirime başvurulduğu saptanmaktadır.

[38] Assez ! Assez ! C'est une honte !

[38a] Aşkın gözü kördür zaten...

[38]'de Y, rahatsız olduğu bir durum karşısında dayanamadığını belirterek isyan etmektedir. [38a] çevirisi ise çalışma içerisinde sık rastlanılmamış olan bir sansür örneğidir. Sözcenin bağlamında YYA, *nous voulons des orgies !* (eğlence/cümbüş istiyoruz!) demiştir. Bu sözcenin çevirisi ise *ah aşk! gözün kör olsun!* sözcüsüyle verilmiştir. Bu sözceye cevap olarak sözcelenen [38]'de ise sansür uygulaması devam etmiş ve [38a] çevirisi yapılmıştır. Uygulanan sansür ile çeviride yakınma söz ediminin ve gerçekleşme biçiminin yansıtılmadığı saptanmıştır. Son olarak assez belirtecinin kestirip atma biçiminde kullanıldığı [39]'da ise

[39] J'en ai assez d'Obélix !

[39a] Yetti şu Oburiks!

[39b] Eee... Usandım şu Hopdediks lafından!

Y, Obélix'ten özellikle bahsedilmesinden bıktığını *en* ile belirtmektedir. [39a] ise geleneksel sezdirim ögesi olan *en* kullanılmamış ve Y, Obélix'in kendisinden bıkmış gibi çevrilmiştir. Ancak bu anlam yalnızca tümce düzeyindedir. Sözcenin bağlamında Y'nin niyeti anlaşılmaktadır. [39b] geleneksel sezdirim *lafından* ile belirtikleştirilmiştir. *Eee* ifadesiyle de yakınma pekiştirilmiştir.

b) Bıkkınlık İfade Etme

Bıkmak eylemi “tekrarlanması, sürüp gitmesi yüzünden bir şeyden doyunluk veya yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek, usanmak” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Bıkkınlık ifade eden yakınma sözcelerinde en sık geçen eylem *commencer* (başlamak) eylemidir. Örneğin,

[40] Ça y en a commence à bien faire !⁷

[40a] Asker miyiz hammal mıyız anlayamamak!

[40b] Herifler paraları götürüyorlar, biz de taşları...

[40] dilbilgisel olarak doğru bir sözce değildir. Ancak bağlam içerisinde doğru bir sözcüdür. Bağlam incelendiğinde, [40] örneğindeki gibi ticaret dilinde, iş insanların bu şekilde konuştuğu belirtilmektedir. Sözcenin çevirilerinde ise, sezdirim ögesi *en* belirtikleştirilerek askerlerin taş taşıdığı ve bundan bıktıkları bilgisi verilmektedir.

⁷ Kaynak sözcüde değişiklik yapılmamıştır.

[41]'de ise *sinirlenmeye başlamak* anlamına gelen *commencer à s'agacer* örtük bir tehdit ifadesidir. [41a]'da bıkkınlık ifade ediminin yanında *kafamın tasını attırmayın!* sözcüğü örtük bir tehdit edimidir.

[41] Ils commencent à m'agacer tes Gaulois et tes menhirs !!!

[41a] Senin Galyalıların da, taşları da sıkıttı artık! Kafamın tasını attırmayın!

Commencer eyleminin kullanımında benzerlik gösteren [42], [43] ve [44] numaralı örneklerde bıkkınlık, *sinirlenmeye başlamak* eylemleri ile verilmiş örtük tehdit ifadeleri bulunmaktadır.

[42] Je commence à en avoir assez !.. Ah mais !!!

[43] Obélix, mon bonhomme, tu commences à m'énervé !

[44] Tu commences à m'ennuyer avec ton argent !

[40], [41], [42], [43] ve [44]'te görüldüğü üzere, sözcelerin ortak yanı *commencer* eylemidir. Kullanım çeşitliği açısından, *commencer à faire qch* (-meye başlamak), *commencer à s'agacer* (sinirlenmeye başlamak), *commencer à en avoir assez* (kızmaya başlamak), *commencer à s'énervé* (sinirlenmeye başlamak) ve *commences à s'ennuyer* (canını sıkmaya başlamak), çeşitlilik gösteren bu eylem, bıkkınlık ifade eden sözcelerde tekrar eden eylemlere maruz kalındığının bir göstergesidir. [42] çevirilerinde ise, *commencer à en avoir assez* ifadesi yine bir yerleşmiş ifade olan *tepesinin tası atmak* deyiimiyle çevrilmiştir. [43b]'de aynı şekilde *tepesi atmak* birleşik eylemleri kullanılmıştır.

[42a] Kafamın tasını attırıyorsunuz!!!

[42b] Yeter be sersemler tepem atıyor haaa... Şeeyyy...

[43a] Oburiks, tepemin tasını attırmaya başlıyorsun ama!

[44a] Şu para lafı da sinirime dokunuyor!.. Para... Para... Para...

Yukarıdaki sözcelerin çevirisi ile birlikte *sinirlenmeye* ve *kızmaya başlamak* eylemlerinin *tepesi atmak*, *tepesinin tası atmak* ve *sinirine dokunmak* deyimleri ile ifade edilebileceği saptanmıştır. Öte yandan [45] ve [46]'da geçen *las* (yorgun, sıkkın) sıfatı bıkkınlığı ifade eden yakınma sözcelerindedir.

[45] Je suis las de Gaulois.

[45a] Bıktım bu Galyalılarından!..

[45b] Bıktım, usandım bu Galyalılarından.

[45b]'de *bıkmak* ve *usanmak* eylemlerinin bir arada kullanımı yakınmayı pekiştirmektedir.

[46] Je suis las, las, las...

[46a] Yorgunum... Yorgunum...

[46b] Zaten sıkıntıdan patlamak üzereyim!...

[46]'da Y, canının sıkıldığını tekrar ederek vurgulamakta ve yakınmasını pekiştirmektedir. *Yorulmak* ve *sıkılmak* farklı eylemler olduğundan bağlamsal olarak bakıldığında Y'nin canı sıkılmaktadır. [46a]'da *yorulmak* eylemi kullanılmıştır. [46b]'de ise *sıkılmak* eylemi iletişim sezdirimi kapsamında verilmiş, vurgusu da *sıkıntıdan patlamak* deyimiyile karşılanmıştır.

[47] ve [48]'de olumsuzluk ön eki saptanmıştır (in-). Böylece, *incorrigible* ve *insupportable* gibi başlarınca olumsuzluk ön eki bulunan sıfatlarla da bıkkınlık bildirerek yakınma ediminin gerçekleştirilebileceği belirlenmiştir.

[47] C'est insupportable !

[47a] Bu dayanılır gibi değil!

[48] Incorrigibles ! Ils sont incorrigibles, Astérix !

[48a] Bunlar akıllanmayacaklar! Asteriks, bunlar umutsuz vaka!

[48b] Bu kadınlar ıslah olmaz Asteriks... Olmaz...

[48a] ve [48b]'de *incorrigibles* sözcüğü konuşma sezdirimine bağlı olarak belirtikleştirilmiştir. Yapılan belirtikleştirme ile sezdirilen bilgiler şu şekilde sıralanabilir:

1. Akıllanmayan kişiler var.
2. Bu kişiler kadın.
3. Daha önce de bir hata yapmışlar.
4. Hata yaptıklarını anladıkları halde hata yapmaya devam ediyorlar.

Bıkkınlık belirten bir diğer yakınma sözcesinde, Y, yakınmaya yol açan edimlerin sayısının artacağı bir durumla karşılaşınca ilk olarak reddetme edimi

ardından yakınma bıkkınlığını belirttiği bir yakınma edimi gerçekleştirmiştir. [49a] da bu doğrultudadır.

[49] Non ! Non ! C'est déjà assez confus comme ça !

[49a] Hayır! Hayır! Burası yeteri kadar karışık!

[50] Tu ne comprendras donc jamais rien !

[50]'de ise Y, YYA'nın hiçbir zaman bir şey anlamadığını ve bu durumdan bıktığını kendisine yakınlıkla iletmektedir. [50a] çevirisinde Y'nin YYA'yı *kalın* kafalı olarak tanımlaması sezdirim olup ayrıca çevirilerde *kafaya laf girmesi* ve *kafanın laf anlaması*, yakınmanın deyimsele ifadelerle gerçekleştirildiğinin belirtisidir.

[50a] Kalın kafana hiç laf girmiyor mu senin?

[50b] Senin kafan lâf anlamıyor...

İncelemede gösterme adları (ce, cela, ces, ça) yardımıyla da yakınma sözcelerinde bıkkınlık ifade edilebileceği saptanmıştır. [51], [52], [53], [54], [55], [56], [57], [58] ve [59] bu kapsamda sınıflandırılmaktadır. [51]'de

[51] Ça ne peut plus durer !

Y, dayanamadığını ve bıktığını sezdirerek yakınmaktadır. Çevirilerinde ise tekrarlayan eylemler *böyle* belirteci ile belirtilmiştir. [51b] bu kapsamda farklılık taşıyarak *tepem atıyor* ile tehdit ediminde de bulunmaktadır.

[51a] Bu böyle devam edemez!

[51b] Bu böyle süremez. Tepem atıyor.

[52]'de Y, tekrarlayan bir durum nedeniyle bıkkınlığını belirtirken bir yandan da YYA'yı suçlamaktadır. Sözcenin çevirisinde de yakınma ediminin baskın olarak bıkkınlık belirtme biçimi ve suçlama bulunmaktadır.

[52] Alors c'est plus fort que toi, Abraracourcix !

[52a] Sen böylesin işte Toptoriks!

[53] C'en est trop !

[53a] Bu kadarı fazla!

[53]'te Y, savaşta tekrar yenildiği için isyan etmektedir. Yenilgi bilgisi *en* ile örtükleştirilmiştir. Çeviride örtük ifade korunmuş olup, bıkkınlık ifadesi *trop*, *fazla* belirteci ile karşılanmıştır.

[54] C'est chaque fois la même chose !

[54a] Yine başlamayalım!

[54]'te YYA köpeği Idéfix'i her seferinde yanlarında götürmek istediği için Y bıktığını belirterek yakınmaktadır. Sözcenin gerçekleşme nedeni kaynak metin ve çevirisinde örtük olarak bırakılmıştır.

[55] C'est d'un ennui...

[55a] Kavgadan, dövüşten başka şey bilmezler mi?

[55b] Sorun çıkartmaktan başka bir işe yaradıkları yok!

[55] numaralı sözcede YYA'nın sürekli kavga ediyor olması Y'nin bıkkınlığına ve yakınmasına yol açmıştır. Sözcede örtük olarak bulunan iletişimsel niyet çevirilerde belirtikleştirilmiştir

[56] Ces Gaulois continuent à nous ridiculiser !

[56a] Bu Galyalılar bizimle dalga geçiyor!

[56b] Ben gösteririm o Galyalılara.

Yakınan [56]'da YYA kendileriyle dalga geçmeye devam ettikleri için bıkkınlığını ifade ederek yakınmaktadır. [56a] çevirisinde YYA'nın davranışının yinelenen bir edim oluşu belirtilmemiştir. Buna karşılık [56b] de yakınma edimi ve gerçekleşme biçimi dönüştürülmüştür. [57]'de ise

[57] Ne me parle pas comme ça !

[57a] Böyle konuşmayı kes artık!

[57b] Lügat paralayıp durma.

Y, YYA'nın sürekli kendisini rahatsız eden şeyler söylemesinden bıkmakta ve yakınmaktadır. [57a] ve [57b] de bu doğrultudadır.

[58]'de Y, YYAD'den bıktığını belirterek yakınmaktadır. Yakınmaya neden olan durum *cela* gösterme adıyla belirtilmiş ancak sözce düzeyinde örtük bırakılmıştır. Çevirisinde de değişiklik yapılmamıştır.

[58] Tout cela est assez ennuyeux !

[58a] Oldukça can sıkıcı!

[59]'da Y, YYA sürekli karşısına çıktığı için bıkmakta ve yakınmaktadır. *Habitués* eylemi [59a] da *yine mi*, [59b] de ise *abone oldular* ifadeleriyle verilmiştir.

[59] Ce sont des habitués !...

[59a] Yine mi onlar!...

[59b] Aynı herifler... Abone oldular...

Son olarak [60] iletişimsel niyet açısından [59] ile benzerdir. Çevirilerinde farklı olarak [60a] ünlem tümcesiyken [60b] soru tümcesidir.

[60] Encore vous !

[60a] Yine mi siz!

[60b] Yine mi siz?

4.1.2.4. Suçlama

Suçlama, yakınma içerisinde büyük yer tutmaktadır. Yakınan, her zaman bir durumdan veya kişiden rahatsızlık duyduğu için yakınır ve bu rahatsızlık aslında bir suçlamadır. Suçlama kimi zaman yapılan edim, kimi zaman da yapılmayan edim için yöneltilmektedir. Suçlama tespit edilen 29 yakınma sözcüsünün 22'si yapılan edim; 7'sinin de yapılmayan edime yönelik gerçekleştirildiği saptanmıştır.

b) Yapılan Edim

Y, yapılan edime yönelik yakındığında YYA veya YYAD'u suçlamaktadır. Örneğin,

[61] Avec leurs constructions modernes, les romains gâchent le paysage !

[61a] Romalıların şu modern yapıları güzelim manzarayı berbat ediyor!

[61b] Modern yapıtları ile Romalılar manzarayı bozuyorlar...

[61]'de Y, Romalıları (suçlu, YYA), manzarayı berbat etmek (suç) ile suçlamaktadır. Bunu yaparken sebep-sonuç ilişkisi kuran Y, suçlama sebebini

(modern yapıları inşa etmek) ve suçlamanın sonucunu (manzaranın berbat olması) virgül ile bağlayarak yakınmasını gerçekleştirmiştir. [61a] çevirisinde geçen *güzelim* ünlemi Y'nin bu duruma üzüldüğünün bir göstergesidir.

[62] Cet imbécile de Ségrégationnix a tout gâché !

[62a] Şu aptal Megalomaniks her şeyi mahvetti!

[62]'de ise Y, [61] ile benzer şekilde YYA'yı (Ségrégationnix) her şeyi mahvetmekle (a tout gâché) suçlamaktadır.

[63] Il m'énerve, ce type !

[63a] Bu adam beni sinirlendiriyor!

[63b] Bu herif sinirime dokundu...

[63]'te Y'nin her zaman suçlamanın sebebini belirtmediği saptanmıştır. Sebep-sonuç ilişkisi kurulan bir diğer sözcede,

[64] Ce fossé est la honte de notre village !

[64a] Bu hendek köyümüz için bir yüzkarası!!⁸

Y, örtük olarak hendeği açan kişileri suçlamaktadır. Bunu yaparken de *hendek* suçlamanın sebebi, *yüz karası* olması da sonucudur. Yapılan edime yönelik suçlamalarda yakınan bazen de yakınmaya yol açan kişinin hatasını doğrudan yüzüne vurmaktadır.

[65] C'est de ta faute Obélix.

[65a] Gördün mü yaptığını Oburiks!

[65b] Kabahat sende.

sözcesinde Y, YYA'ya olumsuz bir şeye yol açtığı için yakınmakta ve bunu yaparken onu suçlamaktadır. Çevirilerinde yakınma edimi korunmuş olup [65a]'da sorgulamaya başvurulmuştur. Bir diğer örnekte,

[66] Tu as commis une imprudence, Astérix.

[66a] Büyük bir halt ettin Asteriks...

[66b] Çok aptalca bir iş yapmışsın Asteriks.

⁸ Kaynak sözcede değişiklik yapılmamıştır.

tedbirsizlik, ihtiyatsızlık anlamlarına gelen *imprudence* sözcüğüyle Y, YYA'yı tedbirsizlik yaptığı gerekçesiyle suçlamaktadır. Suçlamanın sonucu ise sözce düzeyinde belirtilmemiştir. [66a]'da *commettre une imprudence, halt etmek* ifadesiyle karşılanmış olup [66b]'de *imprudence, aptallık* olarak aktarılmıştır.

[67] Tu m'as fait sursauter !

[67a] Ödümü patlattın!

[67b] Şaşırttınız beni.

[67]'de Y, YYA kendisini korkuttuğu için yakınmakta ve yakınmasını suçlamada bulunarak gerçekleştirmektedir. *İrkilmek* anlamına gelen *sursauter* eylemi, [67a]'da *ödünü koparmak* ifadesiyle verilerek yakınmanın etkinliği artırılmıştır. [67b]'de ise yakınma edimi ve suçlama gerçekleştirim biçimi korunmuştur. Bir diğer sözcede,

[68] Tu y as mis le temps !

[68a] Hiç acele etmeseydin!

Y, geç kalıp kendisini beklettiği için YYA'yı suçlamaktadır. Y, yakınırken *y mettre le temps* (uzun sürmek, geç kalmak) kalıbını kullanmıştır. Buna karşılık çevirisinde *acele etmeseydin* ile Y yakınırken karşıtlamaya başvurmuştur.

[69] Vous m'avez ruiné !

[69a] Mahvoldum.

[69]'da ise Y, YYA'yı kendisi için her şeyi berbat etmeleri nedeniyle suçlamaktadır. [69a]'da ise tümce yapısı değiştirilerek YYA'nın bilgisi örtükleştirilmiş ve Y yakınmasını hayıflanarak gerçekleştirmiştir.

[70] Oh non, Obélix ! Pas toi !

[70a] Ne? Sen de mi Hopdediks!

[70b] Ah, hayır Oburiks! Sen de mi?

[70]'te Y, YYA'nın yani en yakın dostunun söylediklerine inanmadığı için yakınmakta ve herkes gibi o da bunu yaptığı için YYA'yı suçlamaktadır. Çevirilerinde kaynak sözcede bulunmayan bilgi konuşma sezdirimi içerisinde *de* bağlacı ile belirtikleştirilmiştir.

[71] C'est du vol ! Voilà ce que c'est !

[71a] Bu resmen soygunculuktan başka bir şey değil!

[71b] Sizinkine soygunculuk derler...

Bu sözcüde, Y bir şeyin fiyatının çok yüksek olması nedeniyle yakınmakta ve YYA'yı yüksek fiyat istemesinden dolayı suçlamaktadır. Sözce düzeyinde yakınma YYA'ya yönelik gerçekleştirilmese de bağlam içerisinde sözcenin hedefi YYA'dır. [71a] bu doğrultu çevrilmiş olup [71b]'de sözcenin hedefi belirtikleştirilmiştir. YYA'nın doğrudan hedef alınmadığı bir diğer örnekte

[72] Il faut être fou pour jeter un filet comme ça !

[72a] Ağı bu şekilde atmak delilik olur...

[72b] Ağı öyle atman için kafayı yemiş olman gerek!

Y, bir önceki edimde YYA'dan balık tutmak için ağ atmasını istemiştir. YYA ağın tamamını kayıktan atınca Y bu durumdan yakınlıkla YYA'yı suçlamaktadır. Y, yakınmasında YYA'ya yönelik ifadeler kullanmadığı için ağ kimin attığının bilgisi bağlam içerisinde edinilebilecek bir bilgidir. Buna karşılık [72a]'da yakınma aynı doğrultuda gerçekleşmiştir. [72b]'de ise sözcenin muhatabı belirtikleştirilmiştir.

[73] Øù nous às-tu menés, Kerøsen ?⁹

[73a] Båşımızå neler åçtın Håyålicihånsen?¹⁰

[73b] Bizi nerelere getirdin Afikesen?

[73]'te öncelikle harflerdeki değişikliklerin sebebi, Astérix çizgi romanlarında Vikinglilerin bu şekilde konuşuyor olmasıdır. [73a]'da ise değişiklik yapılmamıştır. [73]'te Y, bulunduğu yerde korktuğu için yakınmakta ve korkmasına sebep olduğu için YYA'yı suçlamaktadır. Çevirilerde bu açıdan herhangi bir değişiklik yapılmamış yakınma ediminin suçlama gerçekleştirim biçimi korunmuştur.

⁹ Kaynak sözcüde değişiklik yapılmamıştır.

¹⁰ Kaynak sözcüde değişiklik yapılmamıştır.

Bir diğerk örnekte, Y bir önceki edimden değil şimdiki edimden dolayı yakınmaktadır. Önceki edimin bilgisi çevirisinde de yansıtılmış ve suçlama ve yakınma korunmuştur.

[74] C'est maintenant qu'il me vexe !

[74a] Asıl şimdi beni kırdın!

[75] Obélix ! Tu n'as pas honte ?

[75a] Oburiks! Kendinden utanmalısın!

[75]'te YYA alkol alıp uygunsuz bir zamanda sarhoş olmuştur. Y bu nedenle YYA'yı suçlayarak işlerinin aksamasından dolayı yakınmaktadır. Çevirisinde ise suçlama korunmuştur.

[76] Pendant que nous partions tous en expédition, monsieur faisait du tourisme !¹¹

[76a] Sefere çıkarken bayımız turistik gezi yapıyor.

[76b] Hepimiz iş için sefere çıkarken beyefendi turistik seyahat yapıyor!¹²

[76]'da Y, YYA'yı yapması gereken bir işi yapmayıp ona göre keyfi bir iş yaptığı için yakınmakta ve suçlamaktadır. Sözcükler arasındaki karşıtlık ilişkisi *pendant* (-iken) ile sağlanmıştır. [76a]'da *biz kişi zamiri* kaldırılmıştır ancak yakınma ve gerçekleşme biçimi [76b]'de korunmuştur.

[77] Je n'ai jamais vu une mauvaise foi pareille !

[77a] Ben hayatımda bu kadar kötü niyetli birini görmedim!

[77b] Böyle hakarete hiç uğramadım.¹³

Yukarıdaki sözcüde yakınmanın nedeni ve sonucu örtük bırakılmıştır. Y, bağlam içerisinde YYA'nın söylediklerinden ötürü yakınmakta ve YYA'yı suçlamaktadır. Ancak bu bilgiler konuşma sezdirimi ile edinilebilecek bilgilerdir. [77b]'de ise *hakaret* sözcüğü ile yakınmanın nedeni belirtikleştirilmiştir.

[77] Ça c'est pas gentil !

[77a] Ayıp oluyor ama!

¹¹ Kaynak sözcüde değişiklik yapılmamıştır.

¹² Kaynak sözcüde değişiklik yapılmamıştır.

¹³ Kaynak sözcüde değişiklik yapılmamıştır.

[77b] Haksızlık bu...

[77]'de köydekilerin kavga ettiğini gören Obélix (Y) , kendisi avdayken köydekiler (YYA) eğlendiği için onları suçlayarak yakıtır. YYA'nın eğleniyor olması *ça* gösterme adılı ile örtük bırakılmıştır. Çevirilerinde ise *gentil* sıfatı için ayıp *olmak* ifadesi ve *haksızlık* ifadeleri kullanılmıştır. Suçlama biçimindeki yakınma edimi her iki çeviride de korunmuştur.

[78] Ceci est plutôt révoltant.

[78a] Bu yaptığımız haksızlık!

[78]'de *ceci* gösterme adılıyla yakınma sebebi, bir önceki sözcüde olduğu gibi, örtük bir ifadedir. Y, Romalılar (YYA) haksız biçimde eşyalarını aldığı için onları suçlamaktadır. Çeviride yakınma sebebinin haksızlık olduğu belirtikleştirilmiştir.

[79] C'est pas beau de bouder !

[79a] Ayıp bu kadar naz!

[79b] Böyle oyunbozanlık yapmanız hiç hoş değil!

[79]'da ise, Obélix (Y) kavgaya katıldığında herkesi dövdüğü için kavga hemen bitmiştir. Kavga bittiğinde bunu oyunbozanlık olarak görüp kavga edenlere (YYA) yakıtır. Kaynak sözcüdeki yakınma edimi çevirilerde korunmuş ancak suçlama biçimi suçlamanın bir türü olan kınama olarak saptanmıştır.

[80] On se moque du public !

[80a] Aşkın kulağına bak sen!

[80], [38]'in devamında gerçekleşen bir diğer yakınma edimidir. [38a]'da uygulanan sansür [80a]'da uygulanmıştır. [81]'de ise,

[81] Ce n'est pas possible !

[81a] Olacak iş değil!

[81b] İmkânsız bir şey bu!

Şefi taşıyan iki adam balık yiyerek zehirlenmişlerdir. Bu nedenle onların işini şefin yapması gerekmektedir. Bu duruma sinirlenen şef (Y), balıkçıya (YYA)

yakınarak bozuk balık sattığı için suçlamaktadır. Çevirilerinde ise örtük olan yakınma nedeni *ce*, *iş* ve *bu* olarak çevrilmiş ve örtük bırakılmıştır.

b) Yapılmayan Edim

Y'nin, çalışma içerisinde saptandığı ölçüde, söz edimini yapılmayan edime yönelik gerçekleştirilmesi, yapılan edime nazaran çok daha azdır. Y, YYA'yı kendisinden istenen veya beklenen edimi yerine getirmediği için suçlayarak yakınmaktadır. Örneğin [82]'de anlam örtük kalmış olsa da aslında Y, YYA'yı kendisine izin vermediği için suçlamaktadır. Bunu yaparken de YYA'yı dolaylı bir biçimde suçlamaktadır.

[82] Si on ne peut pas en profiter, ce n'est pas la peine de vivre au bord de la mer !

[82a] Nimetlerinden yararlanamıyorsak, deniz kıyısında oturmuşuz neye yarar?

Yine aynı sınıflandırmada yer alan [83]'te Y savaşmak istemektedir ancak YYA savaşmaz. Bu durumda Y, YYA'yı istediği edimi yerine getirmemekle suçlayarak yakınmaktadır. [83a]'da ise yakınma edimi tehdit biçiminde gerçekleştirilmiştir.

[83] Mais ils m'agacent à la fin !!!

[83a] Artık sinirlenmeye başlıyorum!!!

[84]'te askerinin (Y) anlattığı şeyi anlamayan komutan (YYA) sinirlenip askeri azarlar. Buna karşılık Y, YYA'yı yapmadığı (anlamak) edim için suçlayarak yakınmaktadır. [84a]'da yapılmayan edim *kaz kafalı* sıfatı ile belirtilmiştir. [84b]'de ise *hiç* belirteci ile yakınma pekiştirilmiştir.

[84] Le chef, il veut pas comprendre !

[84a] Şef de amma kaz kafalı...

[84b] Üstlerim beni hiç anlamıyor!

[85]'te ise yakınma nedeni [84] ile benzerlik göstermektedir. Yakınan, YYA'yı düşünmediği için (yapılmayan edim) suçlayarak yakınmaktadır. [85a]'da YYA'nın düşünmeden konuştuğu belirtikleştirilmiştir. [85b]'de YYA'nın *tuhaf* biri olduğu belirtilmektedir.

[85] Il ne réfléçhit pas, Astérix !

[85a] Bu Asteriks de bazen hiç düşünmeden konuşuyor!

[85b] Şu Asteriks de bir antika!..

Benzerlik gösterebilecek bir diğer örnekte ise [86], yakınan, dinleyenleri (YYA) kendisi konuşurken sessiz olmadıkları için suçlamakta ve yakınmaktadır. Ancak farklı olarak, yakınıırken etrafına açık bir göndermede bulunmayıp kendi durumunu ele almıştır.

[86] J'aimerais un peu de silence quand je parle !!!

[86a] Ben konuşurken isterdim ki biraz sessizlik olsun!!!

[87] ve çevirisinde Y savaşmak istemekte ancak buldukları anda savaşmak istememektedir. YYA savaşı başlatınca Y, kendi istediği zamanda savaşmadıkları için YYA'yı centilmen olmamakla suçlayarak yakınmaktadır.

[87] Ce ne sont pas des gentils hommes.

[87a] Hiç centilmence değil!

Son olarak [88]'de Y, YYA kendisine istediği bilgiyi vermediği için suçlayarak yakınmaktadır. Sözcüde geçen *somurtmak* eylemi [88a]'da *küsmek* eylemiyle çevrilmiştir. [88b]'de ise yakınma edimi korunmuş olup isyan biçimde gerçekleştirilmiştir.

[88] Et puis après, je boude !

[88a] Küstüm ben de.

[88b] Yeter artık be! Hep seni mi dinleyeceğim!

4.1.2.5. Söylenme

Söylenmenin sözlüklerdeki ikinci tanımı “kendi kendine konuşmak, kendi kendine bir şeyler söylemek” olarak yapılmaktadır (TDK, 2019). Çalışma içerisinde 24 sözcüde Y'nin söylenerek yakındığı saptanmıştır. Bu türdeki gerçekleştirimlerde gösterme adlarının kullanımı ve çeşitli sıfatlarla niteleme (c'est...) yaygındır.

[89] C'est de la folie !

[89a] Çılgınlık bu.

[89b] Aklını kaçırmış olmalı!

[89]'da YYA, Y'nin istemediği bir edimde bulunduğu için söylenerek yakınmaktadır. Çevirilerinde edim ve gerçekleşme biçimi korunmuş olup [89b]'de *folie* sıfatı *aklını kaçırmak* eylemi olarak çevrilmiştir.

[90] C'est incroyable !

[90a] İnanılır gibi değil!

[90]'da ise, Y, YYA'nın eylemlerine inanmadığı için söylenerek yakınmaktadır. Çevirisi de yakınma ediminin söylenme biçimindedir.

[91] C'est pas juste !

[91a] Haksızlık bu!

[91]'de Y, bahisleri hep kaybettiği için haksızlık olduğunu düşünmektedir. Sözce ve çevirisi de yakınma ediminin söylenme biçiminde gerçekleştirilmiştir.

[92] C'est terrible !

[92a] Bu felaket!

[92b] Felaket bu.

[92]'de Y, beklenmedik bir durum karşısında söylenerek yakınmaktadır. Çeviriler de bu doğrultuda yapılmış olup yalnızca sözdizimsel değişiklik yapılmıştır.

[93] C'est trop bête !

[93a] Bu kadarı da fazla!

[93]'te Romalı komutan (Y) gergin bir bekleyiş içerisinde ve bu bekleyiştten rahatsızlık duyduğu için söylenerek yakınmaktadır. Çevirisinde yakınma edimi korunmuş ancak gerçekleşme biçimi bıkkınlık ifade etmemiştir.

[94] Ceci est choquant !

[94a] Bu kadarı da fazla!

Yukarıdaki ise Britanyalı (Y) çimleri sularken önünden aniden bir at arabası (YYA) geçer. Bu durumdan rahatsızlık duyan Y, yakınmasını söylenerek gerçekleştirmektedir. Buna karşılık, [94a] da yakınma sözcесidir. Ancak gerçekleşme biçimi bıkkınlık ifade etme olarak saptanmıştır.

[95] Ces forêts indiennes sont très mal fréquentées !

[95a] İpini koparan bu ormana gelmiş!

Yukarıdaki sözcede Y, bulunduğu yerdeki kalabalıktan dolayı yakınmaktadır. Bunu yaparken ise kendi kendine söylenmektedir. Kaynak sözcede geçen *être fréquenté* eylemi *kalabalık* anlamına gelmektedir (Saraç, 1976). [95a]'da ise bu eylem *ipini koran gelmiş/geliyor* ifadesiyle verilmiştir.

[96] Ces Lutéciens, tous des fadas.

[96a] Bunların hepsi kafayı yemiş.

[96b] Ağızlarının tadını bilmiyorlar ki.

[96]'da hancı (Y), Lütesyalıların davranışlarından dolayı *deli* oldukları konusunda söylenerek yakınmaktadır. [96a]'da *Lütesyalılar* kişisi *bunlar* işaret adıyla örtükleştirilmiştir. [96b]'de konuşma sezdirimi ile edinilebilecek yakınma sebebi belirtikleştirilmiştir. Bir diğer sözcede

[97] Cette aventure n'est qu'une histoire d'eaux!

[97a] Bu maceranın suyu çıktı artık!

Y sürekli suya düştükleri için bu durumdan söylenerek yakınmaktadır. Bu bağlamda çevirisinde *suyu çıkmak* deyimine başvurulmuştur.

[89], [90], [91], [92], [93], [94], [95], [96] ve [97]'de *ce*, *ceci* ve *cette* gösterme adlarına başvurulmuş olup *folie*, *incroyable*, *juste*, *terrible*, *bête* ve *choquant* gibi sıfatlarla tanımlamalar yapılmıştır. Yukarıdaki sözcelerin ortak noktalarından biri de yakınanın, yakınma edimini kendi kendine konuşarak, bir diğer deyişle söylenerek gerçekleştirmesidir. [98] ve [99] arka arkaya gerçekleştirilmiş iki yakınma sözcесidir. Yakınan, rahatsızlık duyduğu iki hususta da eksiltili ifadelerle yakınmaktadır.

[98] Drøle d'idée d'emmener ce chien !¹⁴

[98a] Bu köpeği de yanımıza almak saçma!..

[98b] Bu köpeği yanımıza almak uçuk bir fikirdi!¹⁵

[98]'de köpek havlamasından rahatsız olan Y, bu duruma söylenmektedir. Kaynak sözcede geçen *drøle d'idée* (komik fikir), [98a]'da *saçma*; [98b]'de ise *uçuk bir fikir* ifadeleri kullanılmıştır. [99]'da

[99] Drøle d'idée d'entreprendre ce voyâge !¹⁶

[99a] Zaten bu yolculuğa çıkmak da saçma.

[99b] Bu yolculuğa çıkmak da uçuk bir fikirdi!¹⁷

Y yolculuğa çıkmalarının mantıksız olduğunu düşündüğü için söylenerek yakınmaktadır. Çevirilerinde, [98a] ve [98b] gibi *saçma* ve *uçuk bir fikir* sözcükleriyle Y yakınmaktadır.

[100]'de ise yakınan, haksızlığa uğradığı gerekçesiyle, YYA'nın arkasından söylenerek yakınmaktadır. *Jouer franc jeu* eylemi *dürüst hareket etmek* anlamına gelmektedir (Saraç, 1976). Sözcede *jouer* eylemi kullanılmamış olsa da *franc jeu, dürüst davranış* olarak kullanılmaktadır. Sözcenin çevirisinde ise yakınma edimi ve söylenme biçimi korunmuştur.

[100] Ils n'ont pas été franc jeu !

[100a] Hiç dürüst bir davranış değildi!

Bir diğer örnekte, Astérix (Y), yapmaları gereken önemli bir işleri varken Obélix'in (YYA) kahvaltı yapmak istemesine sinirlenerek söylenmektedir. Y bunu yaparken YYA'ya boş olanın yalnızca midesi olmadığını örtük biçimde kafasının da boş olduğunu sezdirerek yakınmaktadır.

[101] Ouais! Et je constate qu'il n'y a pas que ton ventre de vide !

[101a] Evet! Boş olan tek şeyin yalnızca senin miden olmadığını görüyorum!

[102], [103] ve [104] ve [105] birbirlerine anlamsal açıdan benzerlik göstermektedir. 4 sözcede de Y, YYA'nın deli olduğunu öne sürerek

¹⁴ Kaynak sözcede değişiklik yapılmamıştır.

¹⁵ Kaynak sözcede değişiklik yapılmamıştır.

¹⁶ Kaynak sözcede değişiklik yapılmamıştır.

¹⁷ Kaynak sözcede değişiklik yapılmamıştır.

söylenmektedir. [102]'de *dingue* sıfatı *tuhaf, deli* anlamına gelmektedir. Çevirilerde ise *sapıtmak* ve *oynatmak* eylemleriyle Y yakınmasını gerçekleştirmektedir.

[102] Dingues aussi !...

[102a] Bunlar da sapıtmış!...

[102b] Onlar da oynatmış...

[103]'te YYA'nın eylemlerine inanamayan Y, söylenerek bu durumdan yakınmaktadır. Çevirilerinde yakınma söz edimi ve söylenme gerçekleşme biçimi korunmuştur.

[103] Je crois qu'ils sont devenus fous ces Romains !

[103a] Bence bu Romalılar kafayı yemiştir!

[103b] Şu Romalılar hepten çıldırmış...

Bir diğer örnekte, YYA denize atladığında Y duruma sinirlenerek yakınmaktadır.

[104b] çevirisinde ise yakınma söz edimi, istek söz edimine dönüştürülmüştür.

[104] Mais ils sont fous !

[104a] Bunlar kafayı tamamen yemiştir!

[104b] Hopdediks İdefiks... Durun

[105]'de de *fou* sıfatı ile Y, yakınmasını söylenerek gerçekleştirmektedir.

Çeviriler yakınma söz edimi olmasına karşın [105b] sorgulama biçimindedir.

[105] Vous êtes tous fous !

[105a] Hepiniz çıldırmışsınız!

[105b] Çıldırdınız mı siz?

Bir diğer sözcede ise Y, pişmanlık yaşamaktadır. Y, orak almak için geldikleri yerde tutuklanınca bu durumdan yakınmaktadır. Beklenmedik durumlar yaşandığını ve tutuklandıklarını örtük biçimde belirten Y, yakınmasına yol açan durumu söylenerek ifade etmektedir. Çevirilerde ise yakınma nedeni kaynak sözcede olduğu gibi örtük bırakılmıştır.

[106] Quand je pense que nous sommes simplement venus acheter une serpe !

[106a] Basit bir orak almak uğruna şu başımıza gelene bak!

[106b] Sözde orak satın almaya gelmiştik.

Öte yandan Y, içinde bulunduğu ortamdan dolayı duyduğu rahatsızlığı söylenerek azaltmaya da çalışmaktadır. Bu niyetle, kızdığı veya şaşırıldığı olaylara tepkisini söylenerek ifade etmektedir. Örneğin, [107]'de bulunduğu ortamdaki karmaşayı gören Y kendi kendine söylenerek yakınmaktadır.

[107] On se croirait à Pompéi !

[107a] Gören de Pompei'ye geldik sanır!

[107b] Pompei sanki burası..

Bir diğer sözcede ise, Y bir şeyin fiyatının çok yüksek olmasından yakınmaktadır. Türkçe çevirilerde pahalılığı belirten *ateş pahası* sıfatı kullanılmıştır.

[108] Le sanglier est hors de prix à Lutèce !

[108a] Lutesya'da yaban domuzu ateş pahası!

[108b] Lutes'de domuz ateş pahası be...

[109]'da Y, hava kirliliği nedeniyle söylenerek yakınmaktadır. Sözcenin Türkçe gerçekleştirim biçimleri değiştirilmemiş olup [109b]'de *de* bağlacı, Y'nin hava kirliliği haricinde bir şeyden daha rahatsızlık duyduğunun sezdirimidir. Ancak bu sezdirim kaynak sözcede bulunmadığı için konuşmaya dayalı bir sezdirimdir.

[109] L'air est vicié !

[109a] Hava kirliliği var.

[109b] Havası da berbat!

Bir diğer sözcede köyün şefi (Y) kendi ormanlarına Romalıların (YYA) girmiş olmasından yakınmaktadır. *Entrer comme dans un moulin* ifadesi “bir yere istediği gibi girmek” anlamına gelmektedir (Le Petit Robert, 2012). Saraç ise (1976) “Dingonun ahırına girer gibi girmek” tanımını yapmaktadır. [110a]'da *Dingo'nun ahır ifadesi* kullanılmış olup *canlarına susamış dangalar ifadesi* ile YYA'nın ediminin bir bedeli olacağının bilgisi sezdirilmiştir. [110b]'de ise *babasının tarlasına girer* gibi girmek ifadesi yer almaktadır.

[110] On n'entre pas dans la forêt comme dans un moulin, tout de même, par
Toutatis !

[110a] Ormana Dingo'nun ahır ı gibi girilmez canlarına susamış dangalaklar.

[110b] Tutatis aşkına! İnsan ormana da böyle babasının tarlasına girer gibi
girmez ki canım!

[111] ve [112]'de Y kandırılmaya ve yalan ile aldatılmaya çalışılmaktadır.
YYA'nın doğru söylemediğini anlayan Y sinirlenir. Bu nedenle söylenerek
yakınmaktadır.

[111] On en sait quelque chose !

[111a] Clay'den öğrenmiş.

[111b] Zirve mi, zirva mı?

[111a]'da geçen *Clay'den öğrenmiş* ifadesi bir önceki sözcenin çevirisinden hareketle oluşturulmuş bir ifadedir. Bir önceki sözcde YYA *ceci est une conférence au sommet !* (bu bir zirve görüşmesidir!) sözcüğü *en büyük benim* olarak çevrilmiştir. Çevirilerin yapıldığı tarih belirtilmemiş olsa da 70 ve 80'li yıllar arasında yapıldığı bilinmektedir. 1975 yılında ise boksör Muhammed Ali Clay'in *The Greatest, My Own Story* adlı kitabı yayımlanmıştır. Bu kitap Türkçeye *En Büyük Benim!* adıyla çevrilmiştir. Dolayısıyla [111a]'nın bu kitaptan esinlenerek yapıldığı tahmin edilmektedir. Çeviriler çalışma kapsamında incelendiğinde yakınma söz ediminin dönüştürüldüğü saptanmıştır.

[112]'de ise, Astérix (YYA), Obélix'in (Y) küçükken iksir kazanına düşme hikayesini anlatınca Obélix söylenerek yakınmaktadır. Çeviride bağlam odaklı bir çeviri anlayışıyla kaynak sözceden uzaklaşmış ancak yakınma edimi ve söylenme gerçekleşme biçimini farklı bir yapıda yine oluşturmuştur.

[112] On le saura !

[112a] Hep aynı hikâye!

4.1.2.6. Hayıflanma

Hayıflanmak, sözlüklerde “acınmak, üzülmek, yerinmek, esef etmek” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Y hayıflandığında kendi çaresizliğini yansıtmaktadır. Hayıflanma sebepleri çeşitli olup Y'nin, haksızlığa uğradığında,

üzüldüğünde, canı sıkıldığında ve çaresiz hissettiğinde yakındığı tespit edilmiştir. Veri tabanındaki 12 yakınma sözcüsünün hayıflanma biçiminde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Örneğin [113] ve çevirisinde Y, etrafındakilerin davranışları nedeniyle yakınmakta ve hayıflanmaktadır. Sözcenin sonunda geçen *sanglot* (hıçkırık) sözcüğü de Y'nin ağladığının göstergesidir.

[113] Ils sont tous bêtes et je suis leur chef ! (Sanglots)

[113a] Bunların hepsi salak, ben de bu salakların başıyım! (Hıçkırık)

Bir diğer örnekte ise, Y nefes alamamaktan yakınmakta ve bu durumdan hayıflanmaktadır. [114a]'da farklı olarak Y, yakınma söz edimini isyan biçiminde gerçekleştirmektedir.

[114] L'air est irrespirable dans le village... Pestilentiel !

[114a] Köyün havası dayanılır gibi değil.

[114b] Bu köyde nefes almak mümkün değil... Bayıltıcı...

[115]'de Y, bir şeyin niteliğinin az olmasından yakınmaktadır. Örtük biçimde de ihtiyacı olan şeyi nadir olması nedeniyle bulamayacağını belirterek hayıflanmaktadır. Sözcenin [115a]'da örtük anlam, bulmanın zor olduğu açıklanarak belirtikleştirilmiştir. Benzer belirtikleştirme [115b]'de de saptanmış olup Y yakınmasını sorgulayarak gerçekleştirmektedir.

[115] Les bonnes serpes sont rares !

[115a] İyi orak bulmak zor...

[115b] Sen iyi orak bulmayı kolay mı sanıyorsun!

Bir sonraki sözcedeysse, Y, yabancı olmasından dolayı dışlanmış ve eğlenceden mahrum edilmiştir. Y'nin dışlandığı bilgisi konuşmaya dayalı sezdirimsel bilgidir. [116b] çevirisinde ise yakınma nedeni belirtikleştirilmiştir.

[116] Oh, bien sûr, nous sommes des étrangers.

[116a] Öyle ya biz yabancıyız.

[116b] Tabii kenarda kalacağız, biz burda yabancıyız.¹⁸

¹⁸ Kaynak sözcede değişiklik yapılmamıştır.

[117]'de bir konuda haklı çıkan Y üzülmemektedir. Çünkü haklı çıkması aleyhine gelişecek bazı olaylara neden olmaktadır. Y bu nedenle haklı çıktığı için yakınmakta ve hayıflanmaktadır. Sözcenin çevirileri ise benzerdir.

[117] Je l'aurais parié.

[117a] Biliyordum böyle olacağını...

[117b] Böyle olacağını biliyordum.

[118]'de ise Britanyalıların (YYA) savaşmak için Galya'ya değil de başka bir yere gitmiş olması Obélix'in (Y) yakınmasına neden olmuştur. Bu nedenle haksızlık olduğunu belirten Y hayıflanarak yakınmaktadır.

[118] Mais ce n'est pas juste ça !

[118a] Ama bu haksızlık!

Bir diğer örnekte, Astérix ve Obélix'i [YYA] gören Romalı asker (Y), yenileceğini bildiği için çaresizlikle nedeniyle hayıflanarak yakınmasını gerçekleştirmiştir.

[119] Nous sommes perdus !

[119a] İşimiz bitik!

[119] ile benzer [120]'de Y çaresiz hissettiği için yakınmakta ve hayıflanmaktadır. Çevirisinde asıl yakınma sözcüğü olan *tout est fichu* ifadesinin çevirisi yapılmamış ve konuşmaya dayalı sezdirim ile yakınma nedeni belirtilmiştir.

[120] Le tapis n'est pas réparable et nous n'avons aucun talent ! Tout est fichu

!

[120a] Acem Şahı amma yüksekten attı fiyatı! Bizim halı da tamir edilecek gibi değil!

[121]'de Y, yanındaki kişiler (YYA) kendisine yardım etmedikleri için hayıflanmakta ve yakınmaktadır. Y, hayıflanırken aynı zamanda karşıtlamaya da başvurmaktadır. [121a] ise bu doğrultudadır.

[121] Je suis bien secondé !

[121a] Ne yardımcılarım var yahu!

[122]'de Y, üzüntü, şaşkınlık ve korku duygularından hareketle YYA karşısında kendi durumuna üzülmemektedir. Bu nedenle yakınmakta ve yakınmasını hayıflanma biçiminde gerçekleştirmektedir. Sözcenin çevirisi de bu doğrultuda yapılmış olup anlamsal farklılık saptanmamıştır.

[122] Je suis chez des fous !

[122] Delilerin arasına düştüm!

Bir diğer örnekte ise Obélix (Y) canı sıkıldığı için hayıflanmaktadır ve bu durumu iş birlikçi Astérix'e yakınarak gidermeye çalışmaktadır.

[123] Je m'ennuie, Astérix.

[123a] Canım sıkılıyor Asteriks!

Hayıflanmanın son örneği olan [124]'te Y, içinde bulunduğu durumdan dolayı hayıflanmakta ve bu nedenle etrafındakilere yakınmaktadır. *Être à la merci de* ifadesi bütünüyle *-e bağlı olmak; yazgısı -in elinde olmak* olarak tanımlanmaktadır (Saraç, 1976). [124a]'da bu ifade *maskara olmak* ifadesiyle çevrilmiştir. Ayrıca *şu hale bak!* yerleşmiş ifadesi bulunmaktadır. [124b]'de ise, yakınma edimi dönüştürülmüştür.

[124] Je suis à la merci de ces Gaulois !

[124a] Şu hale bak! İki Galyalının maskarası olduk!

[124b] Şu Galyalılarla başa çıkamadım.

4.1.2.7. Kalıplaşmış Yapılar

Kalıplaşmış yapılar yakınma ediminde önemli bir yer tutar. Zira kişi yakınırken de sevinç, üzüntü, şaşkınlık, öfke veya fiziksel bir acıya karşı tepkisini ünlemler, deyimler veya ses yansımaları gibi kalıplaşmış yapılarla gösterebilir. İçel'e göre (2017, s. 65) "yansıma sözcükler (onomatopées) ve ünlemler (interjections) arasında belirgin bir ayrım olmamakla birlikte, yansıma sözcüklerinin çabukluğu ya da birdenbireliği incelemek gibi bir işlevi vardır. Ünlemler ise daha çok bir durum karşısındaki duygusal tepkiyi ifade etmek için kullanılır". Veri tabanında 13 sözce saptanmıştır. Örneğin [125]'te

[125] Bon débarras !

[125a] Nihayet kurtulduk!

[125b] Bir şeytan sizi birbirine kattı...

Bon débarras, kişinin birinden veya bir şeyden kurtulduğuna sevindiği zaman söylenmektedir. Bu sözceyle beraber Y'nin, yakınmaya yol açan durumun sonlanması nedeniyle de şükran bildiren bir yakınma sözcesiyle yakınabileceği saptanmıştır. [125b]'de YYA'ya dair bilgi, konuşma sezdirimi ile belirtikleştirilmiştir. Söz edimi açısından yakınma söz ediminin dönüştürüldüğü saptanmıştır.

[126] Bonté gracieuse !

[126a] Amma da yaptın!

[126b] Bak şu işe!

[126]'da Y Britanyalıdır. Astérix öykülerinde Galyalı olmayan kişiler kendi dillerine özgü ifade ve yazım biçimleri ile konuşmaktadırlar. Brown'a göre (2011, s. 220) "Gotlar, Gotik yazıyla ve Mısırlılar hiyerogliflerle konuşurlar. Soğukkanlı Britanyalılar ise İngilizce sözdizimiyle oluşturulmuş Fransızca konuşurlar (örneğin sıfatların adların önüne koyulması Obélix'i rahatsız eder) ve olaylara *bonté gracieuse* ve *oh, je dis !* ile tepki verirler" Buradan hareketle, [126]'da Britanyalı Y İngilizcedeki *goodness gracious* (Aman Tanrım!, Hayret Bir Olay, Hayret Doğrusu) ifadesini Fransızcada *bonté gracieuse* olarak kullanmaktadır. Çevirilerde ise Türkçe kalıplaşmış yapılar ile yakınma gerçekleştirilmiştir.

Bir diğer örnekte kalabalıktan yakınan Y, Fransızcada kalabalık için kullanılan *que de monde* ifadesini kullanmaktadır. Türkçede de şaşkınlık bildiren *amma* bağlacı ve *ne* belirteci ile kurulan kalıplaşmış yapılar ile yakınma edimi gerçekleştirilmiştir.

[127] Que de monde !

[127a] Amma da kalabalık ha!

[128b] Ne kalabalık.

[127]'de ise benzer biçimde trafikten yakınan Y, bir diğerk kalıplaşmış yapı olan *quelle circulation* ifadesi ile yakınmasını gerçekleştirmektedir. [127a] ve [128b] çevirilerinde bir önceki sözcüde olduğu gibi kalıplaşmış yapılar ile çevrilmiştir.

[127] Quelle Circulation !

[127a] Bu ne trafik böyle!

[127b] Uf... Ne trafik...

[128] ve [129] yapısal açıdan benzerdir. İki sözcüde [126]'da belirtildiği gibi Y Britanyalıdır. *Je dis*, Fransızcada bir yakınma sözcüsi olmamakla beraber İngilizce *I say* (diyorum ki) ifadesinden gelmektedir ve bağlam içerisinde yakınmak için kullanılmaktadır. [129]'da geçen *ow...* ünlemi ise öfke, bıkkınlık gibi duyguları belirten bir ünlemdir. [128a], [128b] ve [136a]'da ise belirtikleştirmeye başvurulmuştur.

[128] Je dis !

[128a] Bak şu işe!

[128b] Bak şu konuşana!

[129] Ow... Je dis !

[129a] Öff... Nedir bu yahu!

[130]'da kötü zamanda gerçekleşen bir şeyi, bir aksiliği ifade eden *ça tombe mal !* kalıbı ile yakınma gerçekleştirilmektedir. [130a]'da bir şeyin kırıldığı bilgisi belirtikleştirilmiş olup ... *zamanı buldu* yapısı olayın kötü bir zamanda gerçekleştiğini belirtmektedir. [130b]'de şaşkınlık, öfke gibi duyguları ifade etmek için kullanılan *şu işe bak!* yapısı yer almaktadır.

[130] Ça tombe mal !

[130a] Kırılacak zamanı buldu!

[130b] Şu işe bak!

[131]'de ise Romalıların (YYA), çay saatinde savaşımaya başlamaları Britanyalıların (Y) yakınmasına neden olur. Sözcü ve çevirisinde *aoh !* ve *hah!* ünlemleri kullanılmıştır. [131a]'da geçen *çok ayıp!* sözcüsiyle de yakınma ediminin suçlama ve kınama biçiminde gerçekleştirildiği saptanmıştır.

[131] Aoh ! Choquant.

[131a] Hah! Çok ayıp!

Bir sonraki örnekte, Y gürültüden rahatsızlık duyduğu için yakınmaktadır. Y, yakınırken de öfke ve bıkkınlık duygularını ifade etmek için *alors !* kalıplaşmış ifadesini kullanmaktadır. [132a]'da ise yakınma edimi bıkkınlık belirtme biçiminde gerçekleştirilmiştir.

[132] Alors !

[132a] Yeter yahu!

[133] Damnation!

[133a] Lanet olsun!

Yukarıdaki sözcüde ise planları bozulan Y, yakınmasını öfke ve aksilik gibi durumlarda kullanılan *damnation !* ifadesiyle gerçekleştirmektedir. Sözcenin çevirisinde de yakınma ve gerçekleşme biçimi korunmaktadır.

[134] Quel vacarme !

[134a] Amma yaygara!

[134b] Kafam şişti...

[134]'te Astérix (Y), köylerine bir tören eşliğinde gürültülü şekilde giren şef ve askerlerini (YYA) izlerken kulaklarını kapayarak *quel vacarme !* ifadesiyle yakınmaktadır. [134b]'de ise çıkarımda bulunarak yakınma söylenme biçiminde gerçekleştirilmektedir.

[135] Aïe !

[135a] Tüh!

[136] Zut !

[136a] Tüh be!

Son olarak [135] ve [136]'da Y yaşadığı aksilik sonucu ünlem ifadeleri ile yakınmaktadır. Sözcelerin çevirisinde de yakınma edimi benzer şekilde ünlem ifadeleri ile gerçekleştirilmektedir.

4.2. Söz Edimi Takımları

Bir sözcükten uzun olan sözcelerde, şaşkınlık belirtme, reddetme ve görüş bildirme gibi farklı söz edimlerinin aynı anda sözcü içerisinde bulunabilmesi söz edimi takımı olarak adlandırılmaktadır. Çalışma içerisinde 23 sözcüde farklı söz edimi takımı bulunmaktadır. En sık bulunan takımlar yakınma+seslenme ve yakınma+ünlemdir.

Tablo 4.2: Söz edimi takımları

Sözcü Numarası	Söz Edimleri	Söz Edimleri
9	[Ünlem] Ah !	[Yakınma] Ça valait bien la peine de faire Gergovie !
11	[Yakınma] Bravo pour tes conseils,	[Seslenme] Perclus !
18	[Şaşırdığını Belirtme] Ben quoi ?	[Görüş Bildirme] [Reddetme] On peut être barbare et aimer les fleurs, non ?!
29	[Ünlem] Ah !	[Yakınma] Vous voyez ?
33	[Seslenme] Gaulois,	[Yakınma] tu me prends pour qui ?
35	[Yakınma] Qu'est-ce que tout ce bruit,	[Ünlem] par Odin !
36	Quel est la cause de ce vacarme,	par Jupiter ?
42	[Yakınma] Je commence à en avoir assez !..	[Ünlem] Ah mais !!!
43	[Seslenme] Obélix, mon bonhomme,	[Yakınma] tu commences à m'énerver !
46	[Yakınma] Je suis las,	[Yakınma] las, las...
48	[Yakınma] Incorrigibles ! Ils sont incorrigibles,	[Seslenme] Astérix !
49	[Reddetme] Non ! Non !	[Yakınma] C'est déjà assez confus comme ça !
52	[Yakınma] Alors c'est plus fort que toi,	[Seslenme] Abraracourcix !

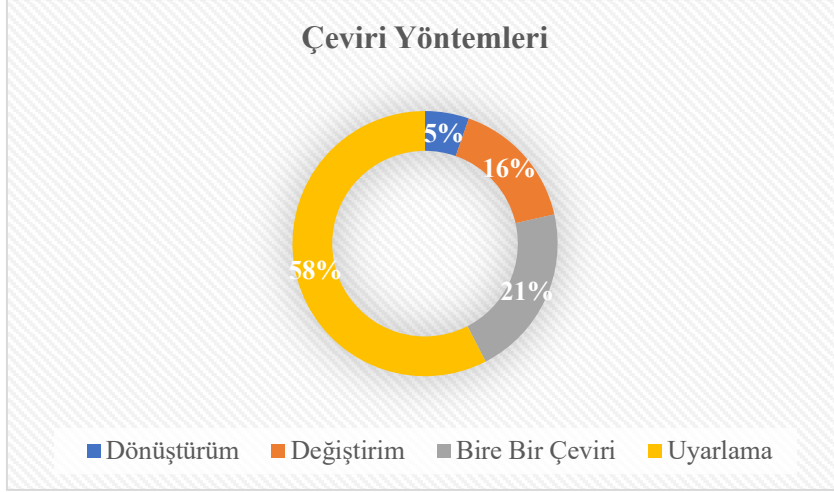
61	[Gerekçe Bildirme]	[Yakınma]
	Avec leurs constructions modernes,	les romains gâchent le paysage !
66	[Yakınma]	[Seslenme]
	Tu as commis une imprudence,	Astérix.
70	[Reddetme] [Seslenme]	[Reddetme]
	Oh non, Obélix !	Pas toi !
73	[Yakınma]	[Seslenme]
	Øù nous âs-tu menés	Kerøsen ?
75	[Seslenme]	[Yakınma]
	Obélix !	Tu n'as pas honte ?

Tablo 4.3: Söz edimi takımları 2

Sözce Numarası	Söz Edimleri	Söz Edimleri
82	[Gerekçe Bildirme] Si on ne peut pas en profiter,	[Görüş Bildirme] ce n'est pas la peine de vivre au bord de la mer !
101	[Kabul Etme] Ouais !	[Görüş Bildirme] Et je constate qu'il n'y a pas que ton ventre de vide !
110	[Gerekçe Bildirme] On n'entre pas dans la forêt comme dans un moulin, tout de même,	[Seslenme] par Toutatis !
116	[Şaşırmadığımı Belirtme] Oh, bien sûr,	[Gerekçe Bildirme] nous sommes des étrangers.
123	[Yakınma] Je m'ennuie,	[Seslenme] Astérix.

4.3. Çeviri Stratejileri Açısından Yakınma Söz Edimi

Yapılan incelemede 130 Fransızca yakınma sözcesinin 205 Türkçe çevirisinde kullanılan stratejiler belirlenmiştir. Öncelikle veri tabanındaki 130 sözcenin 75'nin iki çevirisi bulunmaktadır. 55 sözce ise tek çevirisi vardır. A ve B çevirileri arasında 30 yıllık bir zaman farkı bulunmaktadır. İncelemenin sonucunda en çok uyarılma (118 çeviri, %58), bire bir çeviri (43 çeviri, %21), değiştirim (33 çeviri, %16) ve dönüştürüm (11 çeviri, %5) stratejilerine başvurulduğu saptanmıştır.

Şekil 4.1: Çeviri yöntemlerinin dağılımı

4.3.1. Dönüştürüm

Dönüştürüm yöntemi, çeviriler içerisinde en az başvurulan yöntemdir. Çeviride dönüştürüm yönteminin belirlenebilmesi için aranan koşul, kaynak dil tümcesinin bir bölümünün hedef metinde ögeler bazında dönüştürülmesidir. Örneğin kaynak tümcede bulunan sıfat hedef tümcede eyleme veya belirtece dönüştürülebilir. Ayrıca, dönüştürümde tümcede işlev değişimi sağlanır ve tümcenin tamamı bundan etkilenir. Örneğin, sıfat-belirteç, eylem-ad vb. [17]'de ad olan *une petite faiblesse* [17a]'da ulaç olarak çevrilmiştir.

[17] Alors moi, je n'ai pas le droit d'avoir une petite faiblesse quoi ?

[17a] Benim hiç yorulmaya hakkım yok mu yahu?

Şekil 4.2: Dönüştürüm örneği

[131] Aoh ! Choquant.

[131a] Hah! Çok ayıp!

Şekil 4.3: Dönüştürüm örneği 2

[131]'de ise belirteç konumunda olan *choquant*, hedef metin çevirisinde *ayıp* adına dönüştürülmüştür.

4.3.2. Değiştirim

Değiştirim yöntemi, veri tabanında 33 çeviride tespit edilmiştir. Bir eviride değiştirim yöntemi uygulandığını tespit edebilmek için aranan koşullar a) bakış açısı değiştirilmesi b) kaynak ve hedef dil arasında sözlüksel ilişki bulunması ve c) kaynak dil durumunun erek dilde anlaşılabilir olması olarak belirlenmiştir. Bu durumda [81] ve çevirisinde kaynak metinde geçen mümkün olmamak ifadesi hedef metinde imknsız olmak olarak değiştirilmiştir. Olumsuz bir tümce yapısının hedef dilde olumlu olarak çevrilmesi değiştirim yöntemi kapsamında yer almaktadır. Benzer biçimde [90a]'da olumlu tümce yapısı olumsuzuza dönüştürülmüştür.

[81] Ce n'est pas possible !

[81b] İmkânsız bir şey bu!

şekil 4.4: Değiştirim rneği

[90] C'est incroyable !

[90a] İnanılır gibi değil!

şekil 4.5: Değiştirim rneği 2

4.3.3. Bire Bir eviri

Bire bir eviri yöntemiyle çevrildiği tespit edilen sözcelerin sayısı 43'tür. Bire bir eviri yönteminin belirlenebilmesi için aranan koşullar, a) kaynak dil tümcesinin sözdiziminde değişiklik yapılmaması b) kaynak dil ile erek dil arasında sözlüksel ilişki bulunması ve c) kaynak dil durumunun hedef dilde anlaşılabilir durumda olması olarak belirlenmiştir. Buna göre,

[61] Avec leurs constructions modernes, les romains gachent le paysage !

[61b] Modern yapıtları ile Romalılar manzarayı bozuyorlar...

Şekil 4.6: Bire bir çeviri örneği

[61b] sözdiziminde değişiklik yapılmamıştır. Ayrıca [61] ile aralarında sözlüksel ilişki bulunmaktadır ve [61] hedef dilde anlaşılabilir durumdadır. [86] ve çevirisinde ise sözdizimsel değişiklik yapılmamış hedef dilin sözdizim kurallarına uygun biçimde çevrilmiştir.

[86] J' <u>a</u> imerais <u>un peu de silence</u> quand je parle !!!		
1	3	2

[86a] Ben konuşur <u>ken</u> <u>isterdim</u> ki <u>biraz sessizlik</u> olsun!!!		
2	1	3

Şekil 4.7: Bire bir çeviri örneği 2

4.3.4. Uyarılama

Uyarılama inceleme sonucunda en sık rastlanan çeviri yöntemi olarak belirlenmiştir. Bir çeviride yöntemin uyarılama olarak belirlenmesi için aranan koşullar ise a) bire bir çevrildiği durumda sözcenin erek okur açısından anlaşılabilir olmaması b) kaynak dil sözcisi ile erek dil sözcisi arasında sözlüksel ilişki bulunmaması ve c) kaynak dil durumunun erek dilde yer almaması olarak belirlenmiştir.

[9] Ah ! Ça valait bien la peine de faire Gergovie !
--

[9b] Bu günleri de mi görecektim... Vay kara bahtım benim...
--

Şekil 4.8: Uyarılama örneği

Şekilde görüldüğü üzere, hedef metin tamamen değiştirilmiş olup, kaynak metinden izler taşımamaktadır.

[135] Aïe !

[135a] Tüh!

Şekil 4.9: Uyarılama örneği 2

BEŞİNCİ BÖLÜM: BULGULAR, SONUÇ VE ÖNERİLER

Veri tabanında gerçekleştirilen inceleme sonucunda çeşitli bulgular elde edilmiştir. Öncelikle yakınmanın gerçekleşme nedenleri çeşitlilik göstermekte olup 38 sözcükle en çok YYA'nın Y'nin istemediği bir şeyi yapması nedeniyle gerçekleşmektedir. Örneğin [62]'de Y, planlarını bozduğu için YYA'yı suçlayarak yakınma söz edimini gerçekleştirmektedir.

[62] Cet imbécile de Ségrégationnix a tout gâché !

[62a] Şu aptal Megalomaniks her şeyi mahvetti!

En sık tespit edilen bir diğer gerçekleşme nedeni ise 29 sözcükle istenmeyen edimlerin tekrar etmesidir. Bu türden sözcükler yakınma söz edimi gerçekleştirimleri arasında genellikle isyan biçiminde yer aldığı tespit edilmiştir. İsyanda Y, kendisini rahatsız eden edimlerin tekrarlanması nedeniyle bıktığını ifade ederek yakınmaktadır. [37]'deki gibi sözcükler bu kapsamdadır.

[37] Ah, et puis en voilà assez !

[37a] Yetti ama artık!

Bir diğer bulgu yakınma söz ediminin en çok bildirim tümcesi (71 sözcükle) olarak gerçekleştirilmesidir. Bildirim tümcelerinde yakınan 2 farklı yöntem

izlemektedir. İlk olarak konuşucu yakınmasını YYA veya YYAD hakkında yorum yaparak gerçekleştirmektedir. Örneğin [87]'de Y, YYA'yı *centilmen olmamakla* suçlayarak yakınmaktadır. Yakınma söz edimi de bildirim tümcesidir.

[87] Ce ne sont pas des gentils hommes.

[87a] Hiç centilmence değil!

Y'nin izlediği ikinci yöntem ise kendi mağduriyetini ön plana çıkarmasıdır.

[123] Je m'ennuie, Astérix.

[123a] Canım sıkılıyor Asteriks!

Yakınma söz ediminin dilsel olarak en az gerçekleştirim biçimi ise emir tümcesidir (3 sözcük). Emir tümcesinin kullanımın az oluşunun nedeni yakınma söz ediminin kaba ve yüz tehdit edici bir edim olmasıdır. [57]'de olduğu gibi nezaket kurallarını ihlal etmesi nedeniyle kaba bir sözcüktür. Ayrıca yakınma söz ediminde konuşucu ve dinleyicinin olumlu ve olumsuz yüzleri tehdit altındadır. Bu nedenle Y, YYA ile aralarında oluşabilecek herhangi bir çatışmadan kaçınmaktadır.

[57] Ne me parle pas comme ça !

[57a] Böyle konuşmayı kes artık!

[57b] Lügat paralayıp durma.

Yakınma söz ediminin gerçekleştiriminin a) karşıtlama b) sorgulama c) isyan d) suçlama e) söylenme f) hayıflanma ve g) kalıplaşmış yapılar olmak üzere 7 biçimde olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Biçimlerin en çok söylenme (24 sözcük) en az da karşıtlamaya (7 sözcük) başvurularak gerçekleştiği saptanmıştır.

Söylenme biçiminin fazla olması yakınma ediminin her zaman dolaylı olarak gerçekleşmesine ilişkindir. Fransızca ve Türkçede *sana yakınıyorum* veya *sana şu yüzden yakınıyorum* ifadesi bulunmamaktadır. Bu nedenle yakınma söz edimi Fransızca ve Türkçede her zaman dolaylı bir biçimde gerçekleşmektedir. Eğer dilsel biçimde doğrudan gerçekleştirim olanağı bulunsaydı yakınmanın doğası gereği çatışmaya çok açık bir gerçekleştirim olurdu. Emir tümcelerinde olduğu gibi yakınmanın kaba ve yüz tehdit edici olması Y'nin yüz koruma kapsamında çatışmadan kaçınmasına yol açmaktadır. Bu nedenle Y, YYA ile yüz yüze

iletişime girmeyerek yakınma söz edimini kendi kendine söylenerek gerçekleştirmektedir.

Elde edilen bir diğer bulgu, yakınma söz ediminde bulunan söz edimi takımlarına ilişkindir. Veri tabanı içerisinde 23 sözcüde yakınma söz ediminin yanında bir veya iki farklı söz ediminin bulunduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda yakınma söz edimi en çok yakınma+seslenme ve yakınma+ünlem olarak kullanıldığı saptanmıştır. Örneğin [35]'te Y önce yakınma söz edimi ardından ünlem kullanılmıştır.

35	[Yakınma] Qu'est-ce que tout ce bruit,	[Ünlem] par Odin !
----	---	-----------------------

Farklı söz edimlerinin yakınma söz edimiyle beraber kullanılmasının nedenlerinin yakınma söz ediminin dinleyici (YYA) üzerinde etkisinin ve yaptırım gücünün artırılmasıdır. Öte yandan Astérix çizgi roman dizisinde tümceler sonunda sıklıkla *par Odin*, *par Jupiter*, *par Toutatis* gibi ünlem ifadeleri bulunmaktadır.

Çalışmanın başında belirtilen ve araştırmanın çıkış noktasını oluşturan araştırma sorularından, söz edimi gerçekleştirmelerinin çevirisinde profesyonel çevirmenlerin alanyazında hangi çeviri stratejilerine başvurulduğu sorusunun yanıtı aranmıştır. Bu doğrultuda profesyonel çevirmenlerin, Astérix çizgi romanlarında yer alan yakınma söz edimi gerçekleştirmelerinin çevirisinde en çok başvurdukları yöntem 118 çeviri ile uyarlamadır. Çevirmenlerin uyarlama yöntemine başvurmalarının nedenlerinden biri Ağıldere'nin (2009) belirttiği gibi metindeki komik öğelerin erek okur metninde de verilmesidir. Örneğin [40] dilbilgisel açısından doğru bir tümce değildir ancak bağlam içerisinde incelendiğinde okuyucular nezdinde komik bir anlam taşımaktadır. Çevirisinde gülmece etkisi uyarlama yöntemiyle sağlanmış ve *hammal* sözcüğü ile yerlileştirmeye başvurulmuştur.

[40] Ça y en a commence à bien faire !

[40a] Asker miyiz hammal mıyız anlayamamak!

Çevirmenlerin uyarlama yöntemine başvurmalarının bir diğer sebebi ise bağlam odaklı bir çeviri yaklaşımı benimsemeleri olarak düşünülmektedir. Çevirmenler için önemli olan sözcü veya tümce değil iletişimsel niyettir. Çevirmenler

iletişimsel niyeti çevirirken hedef okur için anlaşılabilir ve kolay okunan bir metin sunmaktadırlar.

Profesyonel çevirmenlerin başvurdukları bir diğer yöntem bire bir çeviri yöntemidir. Bire bir çeviri yöntemi genellikle kaçınılan ve iletişimsel niyetin göz ardı edildiği düşünülen bir yöntemdir. Ancak 43 çeviride uygulanmış olması dikkat çekicidir. Bunun nedeni yakınmanın evrensel bir edim oluşudur. Tüm ülkeler ve toplumlar istek, reddetme, teşekkür etme edimleri gibi yakınma edimini de gerçekleştirmektedirler. Söz konusu söz edimleri gerçekleştirimi olduğunda ise diller ve toplumlar bazında yerelleştirme başlar. Yani her birey belirli bir yakınma nedeniyle farklı biçimlerde söz edimlerini gerçekleştirebilirler.

Yakınma söz edimi yerleştiğinde farklı kullanım ifadeleri ve deyimler kullanılsa da yine de aralarında benzer ifade biçimleri bulunmaktadır. Bire bir çeviri yönteminin bu kapsamda incelendiğinde her zaman kaçınılmaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin

[61] Avec leurs constructions modernes, les romains gâchent le paysage !

[61b] Modern yapıtları ile Romalılar manzarayı bozuyorlar...

sözcesi bire bir çeviri örneğidir. Bire bir çeviri yönteminin belirlenmesinde aranan özelliklerden biri kaynak dil tümcesinin sözdiziminde değişiklik yapılmamasıdır. Sözcenin çevirisi incelendiğinde sözdiziminde değişiklik yapılmadığı görülmektedir. İkinci aranan özellik ise kaynak dil sözce ile erek dil arasında sözlüksel ilişki bulunmasıdır ki [61] ve [61b] arasında sözlüksel ilişki bulunmaktadır. Son olarak kaynak dil durumunun erek dilde anlaşılabilir olması gerekmektedir ve sözce ve çevirisi aynı durum ve iletişimsel niyeti taşımaktadır.

Saptanan bir diğer çeviri yöntemi ise 33 çeviriyle değiştirim yöntemidir. Değiştirim yönteminin belirlenmesinde aranan koşul tümcenin bakış açısının değiştirilmesidir. Bu kapsamda [90] ve [47]'de olumsuzluk ön ekiyle kurulmuş olan olumlu sıfat tümcesi çevirilerde olumsuz yapılmıştır.

[90] C'est incroyable !

[90a] İnanılır gibi değil!

[47] C'est insupportable !

[47a] Bu dayanılır gibi değil!

Çeviriler arasında en az saptanan çeviri yöntemi ise 11 çeviri ile dönüştürüm yöntemidir. Dönüştürüm yönteminin belirlenmesi için gereken koşul kaynak dil tümcesinin bir bölümünün erek dilde dönüştürülmesidir. Örneğin [96]'da geçen *fadas* ad öbeği çevirisinde eyleme dönüştürülmüştür.

[96] Ces Lutéciens, tous des fadas.

[96a] Bunların hepsi kafayı yemiş.

Çalışma bünyesinde yanıtı aranan bir diğer araştırma sorusu ise alanyazındaki çevirilerin çeviri sürecini yeterince açıklayıp açıklayamadıklarını belirlemektir. Çeviri süreci yorumlayıcı çeviri kuramı çerçevesinde alımlama, biçimden soyutlama, yeniden ifade etme ve çevirmenin çeviri seçeneklerinde karar kılmasıdır. Elde edilen verilere dayanarak, çeviri stratejilerinin çeviri sürecini yeterince açıklayamadıkları saptanmıştır. Zira çevirmenler yorumlayıcı çeviri kuramında olduğu gibi bağlam odaklı çeviri anlayışı benimsemektedirler. Özellikle iletişimsel niyeti çeviren çevirmenler erekçil bir yaklaşımla gerektiğinde söz edimini dönüştürmektedirler.

Çalışma bünyesinde 12 çeviride söz ediminin dönüştürüldüğü saptanmıştır. Örneğin [111a]'da çevirmen, ünlü boksör Muhammed Ali Clay'in Türkçeye *En Büyük Benim!* adıyla çevrilen kitabına gönderme yapmaktadır. Çevirmen çevirirken kaynak sözce ve söz ediminin işlevinden uzaklaşmıştır. Ancak çevirmen oluşan bu bağlamsal boşluğu farklı bir söz edimiyle yeniden yapılandırmıştır.

[111] On en sait quelque chose !

[111a] Clay'den öğrenmiş.

Öte yandan 36 çeviride yer alan sezdirim stratejisine başvurulduğu saptanmıştır. Çevirmen kimi zaman kaynak sözcede yer almayan iletişimsel niyeti sezdirim ile çevirisinde vermektedir. [9]'da geçen *Gergovie*'nin bir savunma savaşı olduğunun bilgisi çevirmen çevirisinde belirtikleştirilmiştir. Zira bu savaş kaynak okuyucu tarafından bilinen bir kültürel öge iken hedef okur tarafından kimi zaman anlaşılabilir değildir. Çevirmen bu noktada konuşmaya dayalı sezdirim ile

kaynak sözcüde bulunmayan *savunma* bilgisini çevirisinde kolay anlaşılabilir hale getirmiştir.

[9] Ah ! Ça valait bien la peine de faire Gergovie !

[9a] Ya! Gergovia savunmasının zahmetine değmiş doğrusu!

Diğer yandan, sezdirim ve belirtikleştirme kavramlarının çeviribilim bünyesinde çeviri stratejisi kapsamında yer alması ve bu amaçla çeviri eğitiminde edimbilimsel farkındalık kavramlarının çeviri eğitimi içerisine dahil edilmesi, çeviri ve çeviribilim alanyazında önem taşımaktadır. Ayrıca edimbilimsel farkındalık artıkça dolaylı çeviri yöntemlerinin kullanımının artması çevirmenin görünürlüğünde değişikliğe yol açmaktadır.

Son olarak daha sonra yapılacak çalışmalar için, rica, tehdit, suçlama ve cesaretlendirme gibi çeşitli söz edimlerinin, çeviri ve çeviribilimle ilişkilendirilmesi ve farklı dillerde de söz edimlerinin gerçekleşme biçimlerinin incelenmesi, çalışmanın başında belirtildiği gibi, çevirmen eğitiminde eğitmenlerin, belirli bir çeviri yöntemi belirlemeleri, öğrenci üretimlerini bu doğrultuda değerlendirmeleri ve öğrencilerin kendi üretimlerini gerekçelendirebilmeleri için, ayrıca çevirmen adaylarının yani merkezi eyleyenin çeviri sürecinde daha yaratıcı bir konumda bulunabilmesi için önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Önalın, O., & Çakır, A. (2018). A Comparative Study on Speech Acts: Formal Complaints by Native Speakers and Turkish Learners of English. *Eurasian Journal of Applied Linguistics*, 239-259.
- Özsoy, S., Erk Emeksiz, Z., Turan, Ü., & Uzun, L. (2013). *Genel Dilbilim II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Akıncı, S. (1999, September). An Analysis of Complaints in Terms of Politeness in Turkish. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy Arıkan, R. (2021). Çeviride Kavramsallaştırma: Atasözleri&Deyim Örnekleri . *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 142-150.
- Aksoy, B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Altınörs, A. (2003). *Dil Felsefesine Giriş*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Austin, J. L. (2017). *Söylemek ve Yapmak*. (R. Aysever, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Ağıldere, Timur, S. (2009). Astérix chez les Turcs ou le traducteur créateur. *Synergies Turquie*, 205-213.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baker, M. (2018). *In Other Words A Coursebook on Translation Third Edition*. Oxon: Routledge.
- Ballard, M. (2016, 09 30). *À propos des procédés de traduction*. Palimpsestes: <http://palimpsestes.revues.org/386> adresinden alındı
- Bayraktar, N. (2018). *Dil Bilimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bikmen, A., & Martı, L. (2013). A Study of Complaint Speech Acts in Turkish Learners of English. *Eğitim ve Bilim*, 253-265.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. Londra: George Allen& Unwin LTD.
- Blum-Kulka, S. (1981). The Study of Translation in View of New Developments in Discourse Analysis: The Problem of. *Poetics Today, Translation Theory and Intercultural Relations*, 89-95.
- Boxer, D. (1993). Complaints as Positive Strategies: What the Learner Needs to Know. *TESOL Quarterly*, 277-299.
- Brown, P. E. (2011). *A Critical History of French Children's Literature: Volume Two: 1830-Present*. Taylor & Francis e-Library.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge: The Massachusetts Institute Of Technology.

- Chomsky, N. (2001). *Dil ve Zihin*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Deveci, T. (2003, September). A Study on The Use of Complaints in The Interlanguage of Turkish EFL Learners. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Middle East Technical University The Graduate School of Social Sciences.
- Dickens, J., Herve, S., & Higgins, I. (2017). *Thinking Arabic Translation A course in translation method: Arabic to English Second edition*. Oxon: Routledge.
- Eyuboğlu, İ. Z. (2020). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. Ankara: Say Yayınları.
- Frege, G. (1948). Sense and Reference. *The Philosophical Review*, 209–230. doi:<https://doi.org/10.2307/2181485>
- Gile, D. (2005). *La traduction. La comprendre, l'apprendre*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1962). *La Serpe d'Or*. Paris: Dargaud.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1972). *Le Devin*. Paris: Dargaud.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1975). *La Grande Traversée*. Paris: Dargaud.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1979). *Astérix chez les Belges*. Paris: Dargaud.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1980). *Le Grand Fossé*. Paris: Les Editions Albert René.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1981). *Şeytan*. (T. Ünsi, Çev.) Kervan Yayınları.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1982). *Le Domaine des Dieux*. Paris: Dargaud.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1983). *Bozguncu*. (T. Ünsi, Çev.) İstanbul: Kervan Yayınları.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1984). *Yenilmez Cengâver*. (T. Ünsi, Çev.) İstanbul: Kervan Yayınları.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1987). *Astérix chez Rahazade*. Paris: Les Editions Albert René.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1995). *Büyük Yolculuk*. (M. Aşçıoğlu, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1997). *Asteriks Korsika'da*. (M. Aşçıoğlu, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1998). *Asteriks ve Şehrazad*. (Ö. Erduran, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1998). *Astérix et le chaudron*. Paris: Hachette Livre.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1998). *Büyük Hendek*. (Ö. Erduran, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1998). *Tanrılar Sitesi*. (O. Kunal, & Ö. Erduran, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1999). *Asteriks ve Normanlar*. (Ö. Erduran, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (1999). *Obelix und's groasse Gschäft*. (F. Mitterer, Çev.) Viyana: Egmont Ehapa.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2000). *Asteriks Britanya'da*. (M. Aşçıoğlu, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2001). *Altın Orak*. (O. Kunal, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2004). *Le Combat des chefs*. Paris: Hachette Livre.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2005). *Obélix et Compagnie*. Paris: Hachette Livre.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2006). *Asteriks ve Gotlar*. (O. Kunal, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2007). *Asteriks Belçika'da*. (E. Canberk, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2007). *Astérix le Gaulois*. Paris: Hachette Livre.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2007). *Oburiks ve Şirketi*. (E. Canberk, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2008). *Astérix et les Normands*. Paris: Hachette Livre.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2015). *Astérix et les Goths*. Paris: Hachette Livre.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (2019). *Asteriks Tek Ciltte 3 Macera (Şefler Savaşı, Asteriks Britanya'da, Asteriks ve Normanlar)*. (M. Aşçıoğlu, & O. Kunal, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks Altın Orak*. (12/A), 693-713. (H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks Altın Orak*. (12/B), 714-734. (H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks Altın Şehir*. (10/B), 610-633. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks Altın Şehir*. (10/A), 578-601. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks Belçika'da*. (5/A), 258-281. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks Belçika'da*. (5/B), 290-313. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks Esrarengiz Ada*. (1/A), 2-25. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Gosciny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks Esrarengiz Ada*. (1/B), 34-57. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.

- Goscinny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). Asteriks Hopdediks'e Karşı. (6/A), 322-345. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Goscinny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). Asteriks Hopdediks'e Karşı. (6/B), 354-377. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Goscinny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). Asteriks Şefler Savaşı. (8/B), 482-505. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Goscinny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). Asteriks Şefler Savaşı. (8/A), 450-473. (T. Ünsi, & H. Kıvanç, Çev.) Tercüman Gazetesi.
- Goscinny, R., & Uderzo, A. (tarih yok). *Asteriks ve Çorba Kazanı*. (H. Kıvanç, Çev.) İstanbul: Kervan Yayınları.
- Grice, P. (1995). *Studies in the Way of Words*. London: Harvard University Press.
- Guidère, M. (2008). *Introduction à la traductologie: Penser la traduction : hier, aujourd'hui, demain*. Bruxelles: De Boeck.
- Hardin, G., & Picot, C. (1990). *Translate: initiation à la pratique de la traduction*. Paris: Dunod.
- Holmes, J. (1988). The Name and Nature of Translation Studies. J. Holmes içinde, *Translated!, Papers on Literary Translation and Translation Studies* (s. 64). Amsterdam: Rodopi.
- Hymes, D. (1991). *Vers la compétence de communication*. Paris: Hatier / Didier.
- İçel, D. (2017). *Fransızca Sözcük Bilgisi*. Ankara: Delta Kültür Yayınevi.
- Ülker Bisküvi Sanayi A.Ş. (2022). *Herkese bir "Halley" oluyo!* ulkerbiskuvi: <https://www.ulkerbiskuvi.com.tr/tr/biskuvilerimiz/halley> adresinden alındı
- Ülker Bisküvi Sanayi A.Ş. (2022). *Everyone goes "Halleyuya!"*. ulkerbiskuvi: <https://www.ulkerbiskuvi.com.tr/en/products/halley> adresinden alındı
- İmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, S. (2019). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Jakobson, R. (1959). On Linguistic Aspects of Translation. R. A. Brower içinde, *On Translation* (s. 233). Cambridge: Harvard University Press.
- Kıran, Z., & Kıran, E. A. (2013). *Dilbilime Giriş (Dilbilgisinden Dilbilime)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kansu Yetkiner, N. (2009). *Çeviribilim Edimbilim İlişkisi Üzerine*. İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları.
- Ladmiral, J.-R. (2012). Genel Çeviribilim Sorunları (Traduire: Théorèmes pour la traduction, Préface à la seconde édition). M. Rifat içinde, *Çeviri Seçkisi II* (M. Rifat, & S. Rifat, Çev., s. 137-148). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Larousse. (2016). *Gagner*. Larousse.fr: encyclopédie et dictionnaires gratuits en ligne: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/gagner/35796#35762> adresinden alındı
- Le Petit Robert*. (2012). Paris: Dictionnaires Le Robert.

- Linke, A., & Nussbaumer, M. (2000). Konzepte des Impliziten: Präsuppositionen und Implikaturen. K. Brinker, G. Antos, W. Heinemann, & S. F. Sager (Dü) içinde, *Text- und Gesprächslinguistik Linguistics of Text and Conversation 1. Halbband / Volume 1* (s. 435-448). Berlin: De Gruyter Mouton.
- Locke, J. (2000). *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme (1.- 2. Kitap)*. (M. Topçu Delikara, Çev.) Ankara: Öteki Yayınevi.
- Maugeneau, D. (2009). *Les termes clés de l'analyse du discours*. Paris: Éditions du Seuil.
- Martin, R. (2021, Temmuz 9). *CNRTL*. Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales: <https://cnrtl.fr/definition/dmf/complainte> adresinden alındı
- Merriam-Webster. (2021, September 2). *Plaint*. Merriam-Webster.com dictionary.: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/plaint> adresinden alındı
- Murphy, B., & Neu, J. (1996). My grade's too low: The speech act set of complaining. S. M. Gass, & J. Neu içinde, *Speech Acts Across Cultures Challenges to Communication in a Second Language* (s. 191-216). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Neubert, A. (2000). Competence in Language, in Languages, and in Translation. C. Schäffner, & B. Adab içinde, *Developing Translation Competence* (s. 3-10). Amsterdam: JOHN BENJAMINS PUBLISHING COMPANY.
- Nişanyan, S. (2021, 02 11). *Nişanyan Sözlük*. Nişanyan Sözlük - Çağdaş Türkçenin Etimolojisi: <https://www.nisanyansozluk.com/?k=%C5%9Fikayet+> adresinden alındı
- Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden: E. J. Brill.
- Olshtain, E., & Weinbach, L. (1987). COMPLAINTS: A STUDY OF SPEECH ACT BEHAVIOR AMONG NATIVE AND NONNATIVE SPEAKERS OF HEBREW. *THE PRAGMATIC PERSPECTIVE SELECTED PAPERS FROM THE 1985 INTERNATIONAL PRAGMATICS CONFERENCE* (s. 195-210). Viareggio, Italy: JOHN BENJAMINS PUBLISHING COMPANY.
- PACTE. (2000). Acquiring Translation Competence. *INVESTIGATING TRANSLATION SELECTED PAPERS FROM THE 4TH INTERNATIONAL CONGRESS ON TRANSLATION, BARCELONA, 1998* (s. 101-102). Barselona: JOHN BENJAMINS PUBLISHING COMPANY.
- Polat, Y. (2015). Doğrudan Çeviri Yöntemleri ve Reddetme Söz Edimi Uygunlaştırıcıları. *Hacettepe Üniversitesi Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*(21), 23 - 42.
- Polat, Y. (2022). Çevirmen Eğitiminde Edimbilimsel Farkındalık. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 907-930.
- Pym, A. (2003). Redefining Translation Competence in an Electronic Age. In Defence of a Minimalist Approach. *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 481-497.

- Raková, Z. (2016). *Çeviri Kuramları/Les théories de la traduction*. (Y. Polat, Çev.) Ankara: Çevirmenin Yayını.
- Récanati, F. (1970). Du positivisme logique à la philosophie du langage ordinaire: naissance de la pragmatique. J. L. Austin içinde, *Quand dire, c'est faire* (s. 186). Éditions du Seuil.
- Ruhi, Ş. (2009). Söylem ve Birey. A. Kocaman içinde, *Söylem Üzerine* (s. 12-26). Ankara: Odtü Yayıncılık.
- Russell, B., & Whitehead, A. (1925). *Principia Mathematica*. Cambridge: England: The University Press.
- Sakulpimolrat, S. (2019). The Analysis of Translation Techniques and Translation Quality of Directives Speech Act in The Little Prince Novel. *Prasasti: Journal of Linguistics*, 166-179.
- Saraç, T. (1976). *Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Saussure, F. D. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. (B. Vardar, Çev.) İstanbul: Multilingual.
- Schäffner, C. (2000). Running before Walking? Designing a Translation Programme at Undergraduate Level. C. Schäffner, & B. Adab içinde, *Developing Translation Competence* (s. 146). Amsterdam: JOHN BENJAMINS PUBLISHING COMPANY.
- Searle, J. R. (2000). *Söz Edimleri Bir Dil Felsefesi Denemesi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Searle, J. R. (2015). *Zihin Dil ve Toplum Gerçek Dünyada Felsefe*. (A. Tural, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Suçın, M. H. (2013). *Öteki Dilde Var Olmak Arapça Çeviride Eşdeğerlik*. İstanbul: Say Yayınları.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2019). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- TDK. (2019). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Trosborg, A. (1995). *Interlanguage Pragmatics, Requests, Complaints and Apologies*. Berlin ; New York: Mouton de Gruyter.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Venuti, L. (2004). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London and New York: Routledge.
- Venuti, L. (2005). Strategies of translation. M. Baker içinde, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (s. 240). London: Routledge.
- Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1958). *Stylistique Comparée du Français et de L'anglais*. Paris: Marcel Didier.

- Wahana, D., Nababan, M., & Santosa, R. (2019). Translation Techniques of Expressive Speech Acts on Anger Speech Events in Flawless. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*, 118-131.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yalçın, P., & Büyüksaraç, Z. (2017). Atasözü ve Deyim Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 817-829.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*. İstanbul: Multilingual.
- Yazıcı, M. (2010). *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı	: İlgin Güliz Aras
Yabancı Dil	: Fransızca İngilizce
Eğitim Durumu	: Lisans
Lisans	: Hacettepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı (Fransızca-İngilizce) /2018
Yayımları (Diğer)	: La traduction de l'acte de langage « complainte » du français vers le turc (Yakınma Söz Edimi ve Fransızcadan Türkçeye Çeviri) (Aras, Polat, 2021)
Araştırma Alanları	: Çeviri, Çeviribilim, Edimbilim